

ชื่อวิทยานิพนธ์ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาอกระบบ
ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้วิจัย พระไพฑูรย์ ศรีบูรินทร์ ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาอกระบบ)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. บุญเลิศ ส่องสว่าง (2) รองศาสตราจารย์ ดร.

สมประสงค์ วิทย์เกียรติ (3) รองศาสตราจารย์ ดร. ทองปลิว ชมชื่น ปีการศึกษา 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาอกระบบทั้ง 3 ด้าน คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ข้อมูลข่าวสาร และการพัฒนาทักษะอาชีพ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาอกระบบกับตัวแปรต่อไปนี้ คือ ที่ตั้งและรายได้ของวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นๆ นอกเหนือจากเจ้าอาวาส ระดับการศึกษาสายสามัญและทางพระพุทธศาสนา การได้รับอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ การศึกษาอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนกับ (3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษาอกระบบ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือเจ้าอาวาสในจังหวัดเพชรบุรี 144 รูป เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.795 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบพี

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) เจ้าอาวาสในจังหวัดเพชรบุรีสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาอกระบบ ทั้งสามด้านมากที่สุดในเรื่อง การจัดการศึกษาแผนกธรรม การเผยแพร่ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย การแนะนำและการฝึกอบรมศิลปะแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน (2) ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์มากต่อการส่งเสริมการศึกษาอกระบบของเจ้าอาวาสมี 4 ตัวแปรจากทั้งหมด 11 ตัวแปร คือ สถานที่ตั้งวัด ประเภทของวัด วุฒิทางนักรธรรมและจำนวนภิกษุในแต่ละวัดและ 63 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษาอกระบบของเจ้าอาวาสวัดคือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการดำเนินงาน ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ตลอดจน ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ในการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ บทบาทของเจ้าอาวาส กิจกรรม การศึกษาอกระบบ

Thesis title: ROLES OF THE ABBOTS IN PROMOTION OF NON – FORMAL EDUCATION

ACTIVITIES: A CASE STUDY OF PHECHABURI PROVINCE

Researcher: Phra Paitoon Sriburin; **Degree:** Master of Education (Non-formal Education);

Thesis advisors: (1) Dr. Boonlerd Songsawang, Associate Professor; (2) Dr. Somprasong Wittayagiat, Associate Professor; (3) Dr. Thongpleu Chomcheun, Associate Professor;

Academic year: 2003

ABSTRACT

The purposes of this research were : (1) to study the roles of the abbots in promotion of non- formal education activities on three components, namely, provision of basic education, provision of information, and vocational skills development; (2) to study the relationships of the abbot's roles with the following variables: location of the temple, income per year of the temple, type of the temple, number of monks in the temple, years of ordination, years of abbotship, other positions of the abbot, general education level, Buddhist education level, training on Prathammathut Course and/or other non – formal education courses, and the coordination with non – formal education center officials; and (3) to study problems, obstacles, and recommendations from the abbots regarding promotion of non – formal education activities.

The sample comprised 144 abbots in Phetchaburi province .Research instrument for data collection was a questionnaire developed by the researcher, with reliability of 0.795. Statistics used in analyzing the data were the frequency, percentage , mean, and Phi correlation coefficient.

Conclusions of research findings were as follows: (1) The abbots in Phechaburi province had promotion role at the highest level on the following activities: provision of Dhama education; dissemination of information on health; guidance; and provision of training on arts for monks and people. (2) Four of 11 variables were found to have high relationship with the abbot's roles in promotion of non – formal education activities, namely, location of the temple, type of the temple, Dhama qualification of monks, and the number of monks in the temple. (3) The main problems and obstacles for the abbot's promotion of non – formal education activities were the lack of qualified staff, lack of budget and equipment, and inadequate support from concerned organizations.

Keywords : Abbot's role, Activities, Non – formal education.

กิตติกรรมประกาศ

การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. บุญเลิศ ส่องสว่าง ประธานกรรมการที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. สมประสงค์ วิทย์เกียรติ กรรมการที่ปรึกษาร่วม แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และรองศาสตราจารย์ ดร. ทองปลิว ชมชื่น กรรมการที่ปรึกษาร่วม ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ ด้วยความใส่ใจยิ่งด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขออนุโมทนาเป็นอย่างยิ่งไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผู้วิจัยขออำนวยการ อาจารย์สุนทร คำเวณูญ อาจารย์สุนันทา การะเวก และคุณรัชพล ปัจจุบันุญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระธรรมรัตนดิลก เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรีที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้คำแนะนำและตอบแบบสอบถาม ตลอดจนท่านเจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่างทุกรูปที่เมตตาตอบแบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากอาจารย์สุริยา มนตรีภักดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเทพประทุมนิมิตร์ และอาจารย์สิริพร หอมดี อาจารย์โรงเรียนพัฒนวิชาการเพชรบุรี ขออนุโมทนาไว้ ณ ที่นี้

สารประโยชน์อันใดอันพึงมีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาแด่คุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ไพฑูรย์ ศรีบูรินทร์

พฤษภาคม 2547

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
บทบาทและหน้าที่ของสถาบันทางศาสนาที่มีต่อสังคม.....	9
การศึกษานอกระบบ : หลักการ วิธีการ และรูปแบบกิจกรรม.....	33
สภาพพื้นฐานทั่วไปของจังหวัดเพชรบุรี : เน้นเรื่องการศึกษา.....	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	63
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	64
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	66
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบ.....	102
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	106
สรุปผลการวิจัย.....	108
อภิปรายผล.....	115
ข้อเสนอแนะ.....	128
บรรณานุกรม.....	131
ภาคผนวก.....	137
ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	138
ข หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	140
ค แบบสอบถาม.....	146
ง รายชื่อวัดและเจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่าง.....	160
จ ตัวอย่างการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพี.....	166
ฉ ภาพการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี.....	170
ประวัติผู้วิจัย.....	175

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดเพชรบุรี เขต 1.....	41
ตารางที่ 2.2 เขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดเพชรบุรี เขต 2.....	42
ตารางที่ 2.3 ข้าราชการและบุคลากร การศึกษานอกระบบของจังหวัดเพชรบุรี	43
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของเจ้าอาวาสในจังหวัดเพชรบุรี	64
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส	70
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่เจ้าอาวาสได้มีและไม่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	73
ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่เจ้าอาวาสได้มีและไม่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร	74
ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่เจ้าอาวาสได้มีและไม่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านพัฒนาทักษะอาชีพ	75
ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่เจ้าอาวาสได้มีและไม่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ ชุมชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	76
ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่เจ้าอาวาสได้มีและไม่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ ชุมชนทั่วไป ด้านให้ข้อมูลข่าวสาร	77
ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่เจ้าอาวาสได้มีและไม่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ ชุมชนทั่วไป ด้านพัฒนาทักษะอาชีพ	78

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

<p>ตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาทางพุทธศาสนาการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับพระสงฆ์ สามเณรด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<p>79</p>
<p>ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาทางพุทธศาสนาการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับพระสงฆ์ สามเณรด้านให้ข้อมูลข่าวสาร</p>	<p>83</p>
<p>ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาสวุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาทางพุทธศาสนาการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับ พระสงฆ์ สามเณรด้านพัฒนาทักษะอาชีพ.....</p>	<p>86</p>

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

<p>ตารางที่ 4.11 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาทางพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/ หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับบทบาท ของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<p>90</p>
<p>ตารางที่ 4.12 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาทางพุทธศาสนาการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/ หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาท ของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร</p>	<p>93</p>
<p>ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาทางพุทธศาสนาการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/ หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาท ของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านพัฒนาทักษะอาชีพ.....</p>	<p>96</p>

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.14 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษาครอบครัวให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านพัฒนาทักษะอาชีพ.....	99
ตารางที่ 4.15 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษาครอบครัวให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษขั้นพื้นฐานด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และพัฒนาทักษะอาชีพ.....	101

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย	5
ภาพที่ 2.1 รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล.....	23
ภาพที่ 2.2 การปกครองคณะสงฆ์ไทย.....	26
ภาพที่ 2.3 การปกครองคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน.....	31
ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ	36
ภาพที่ 2.5 แผนที่และอาณาเขตของพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี.....	38
ภาพที่ 2.6 แผนที่และอาณาเขตแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี.....	39
ภาพที่ 2.7 แสดงลักษณะการบริหารองค์กรของศึกษานอกโรงเรียน ของจังหวัดเพชรบุรี	44
ภาพที่ 2.8 แสดงการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	45

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดได้ชื่อว่าเป็นสถาบันส่งเสริมการศึกษามานานนับตั้งแต่มีพระพุทธศาสนาขึ้นในเมืองไทยตั้งแต่สมัยทราวดีมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนามาช้านาน บรรพบุรุษของเราได้เคารพนับถือพระพุทธศาสนาทุกยุคทุกสมัย สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกรักใคร่และความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทยตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอดีตพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีบทบาทในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมากทั้งทางด้านอบรมบ่มนิสัย ศิลธรรมจรรยา ศาสนพิธี และกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน พระสงฆ์จึงได้รับความเคารพนับถืออย่างสูง ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังใช้วัดซึ่งเป็นศาสนสถาน เป็นสถานที่ที่เอื้ออำนวยบริการศาสนกิจต่างๆ ให้กับทางศาสนา และยังทำหน้าที่บริการชุมชน บริการสังคม ในรูปแบบต่างๆ อีกมากมาย สถาบันทางศาสนาและพระสงฆ์จึงมีความจำเป็นและสำคัญสูงสุดกับบุคคลทุกชนชั้นในสังคมนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมา จะเห็นได้จากสมัยสุโขทัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมากโดยชักจูงให้ประชาชนเข้าวัด ถือนิสัย ประพฤติและปฏิบัติแต่ในทางที่ดีงาม ซึ่งกลายเป็นธรรมเนียมของกษัตริย์ไทยแต่โบราณมาจนกระทั่งปัจจุบันว่า การสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาตินั้นจะต้องมีการส่งเสริมพระพุทธศาสนาไปด้วย ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่าถ้าประชาชนตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงามแล้วบ้านเมืองจะสงบสุข

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญขึ้น เป็นต้นว่า มีการก่อสร้างวัด เจดีย์ วิหาร และหล่อพระพุทธรูป มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธามากขึ้นเป็นลำดับ ในแผ่นดินของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนั้น พระองค์ก็ได้มีศรัทธาแก่กล้าถึงกับเสด็จออกผนวชตามแบบอย่างพระมหาธรรมราชาลิไท และพระมหากษัตริย์สมัยต่อมา ก็ได้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน จึงกลายเป็นประเพณีว่า ผู้ชายที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนจะบวชเรียนเมื่อถึงวัยอันควร วัดจึงได้กลายเป็นสถานที่เรียนของเด็กชาย เป็นสิ่งที่หล่อหลอมความคิดความอ่านของคนให้อยู่ในแบบอย่างที่ดีของพระศาสนา ประชาชนทุกเพศทุกวัยมักจะไปร่วมชุมนุมกันที่วัด เพื่อพบปะวิสาสะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทรงเป็นองค์อุปถัมภ์พระศาสนา โดยแท้จริง มีการสร้างวัดและพระอารามหลวงขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังมีคำกล่าวที่ว่า ในรัชกาลที่ 3 นั้นใครสร้างวัดก็ทรงโปรดมาก วัดโพธิ์หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม อันถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยก็ได้ปฏิสังขรณ์อย่างสมบูรณ์ในรัชกาลนี้ สมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงผนวชมาเป็นเวลานานก่อนที่จะครองราชย์พระองค์ทรงมีความรู้แตกฉานในศาสนาพุทธ ได้ทรงสถาปนานิกายที่รื้อฟื้นการปฏิบัติที่ถูกต้องตามวินัยของศาสนาพุทธโดยสมบูรณ์ชื่อว่า "ธรรมยุติกนิกาย" ตลอดจนส่งเสริมให้พระสงฆ์ทั้งมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย ปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัด พระองค์มักจะนิมนต์พระสงฆ์ตามวัดต่าง ๆ เข้ามาแสดงธรรมในพระราชวังอยู่เนือง ๆ (สมศักดิ์ บุญปู 2543: 59)

จากความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อ ๆ มา ดังจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับสังคมไทยในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านศิลปกรรม ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง การปกครอง เมื่อสังคมมารวมกันเป็นปึกแผ่นและอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชน ในการปกครองพระพุทธศาสนาย่อมจะนำความสุขมาให้ชุมชน ด้านการศึกษาพระพุทธศาสนายังมีการให้การศึกษากับบุคคลทุกกลุ่มในสังคม เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของบุคคล ดังจะเห็นจากกลุ่มพระสงฆ์ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธองค์จะมีการเล่าเรียนหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อนำไปปฏิบัติและสอนสาวกให้สืบทอดต่อไป ด้านเศรษฐกิจพระพุทธศาสนาได้ดูแลทางเศรษฐกิจในลักษณะที่พออยู่พอกิน ไม่ให้เป็นสังคมที่เอารัดเอาเปรียบ การบริโภคน้ำดื่มแต่พอจำเป็นในการดำรงชีวิต ด้านศิลปกรรมพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของศิลปะชุมชน มีประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนาปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน (สมเด็จพระธีรญาณมุนี 2527: 27)

การที่พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ยืนนานนั้น วัดมีส่วนเกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก เพราะเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของพระสงฆ์และชาวบ้าน ในอดีตที่ผ่านมาวัดมีบทบาทมากมายเป็นสถาบันหลักของชุมชนเป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรมต่าง ๆ คือ เป็นวัดคู่สถานเป็นที่พระภิกษุสงฆ์อาศัยอยู่เพื่อศึกษารธรรมะเป็นบุญเขต คือ เป็นสถานที่ชาวบ้านไปบิณฑบาต วัตถุประสงค์แห่งความสงบสุขของชุมชน วัดเป็นสาธารณูปการสถาน คือ เป็นที่ชาวบ้านใช้สาธารณูปโภค เช่น อาศัณน้ำกิน น้ำใช้ ใช้น้ำของต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นสถานศึกษาของชุมชนสำหรับใช้ชาวบ้านส่งบุตรหลานมารับการฝึกอบรมศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น เป็นสโมสรหรือสมาคมของชุมชนให้ประชาชนของชุมชนได้เข้ามาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด เป็นสุขาเสนาหรือโรงพยาบาล เพราะพระจะเป็นผู้ทำการรักษาโรคให้กับชุมชน เป็นสถานที่คนยากไร้ไม่มีที่พึ่งเข้ามาอยู่อาศัย เป็นสถานที่ฌาปนสถานให้กับผู้ที่ตาย และเป็นสนาม

กีฬาของชุมชน เป็นโรงแรมให้กับผู้คนที่เดินทางมาแล้วไม่มีที่พักอาศัย และเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมชุมชน

ปัจจุบัน ถึงแม้โครงสร้างสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป และมีการจัดระเบียบหน้าที่ให้กับสถาบันอื่นเข้ามาทำหน้าที่เดิมของวัดและพระสงฆ์เกือบแทบทั้งหมด แต่สถาบันสงฆ์และวัดก็ยังคงได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากประชาชน และยังมีบทบาทช่วยเหลือสังคมแทบทุกเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานให้การอบรมศึกษาแก่ประชาชน

การศึกษาในอดีตเป็นการศึกษาที่ไม่ได้กำหนดหลักสูตร หรือหลักเกณฑ์ที่แน่นอน มีวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาชน มีพระสงฆ์เป็นบัณฑิตผู้รู้ เป็นครู เป็นผู้สั่งสอน ประชาชนจึงส่งบุตรหลานไปอยู่วัด เพื่ออบรมบ่มนิสัยและศึกษาเล่าเรียนให้อ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น และพัฒนาวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งทางด้านทฤษฎีวิชาการและภาคปฏิบัติ อีกทั้งควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อที่จะออกมาประกอบอาชีพ พัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

ต่อมาสังคมเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากประเทศไทยได้ติดต่อและมีสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ซึ่งมีวิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้า ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาของประชาชนให้มีความรู้ความสามารถให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ด้วยพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการปรับปรุงการศึกษาครั้งใหม่ โดยเริ่มการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นครั้งแรก พระองค์ให้ตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรทั่วไปโดยอาศัยวัดส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งและร่วมจัดการศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคและขยายการศึกษาให้เจริญขึ้นอย่างแพร่หลายอีกทั้งได้โปรดเกล้าให้ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นใน พ.ศ. 2430 (ต่อมาคือกระทรวงศึกษาธิการ) เพื่อรับผิดชอบเรื่องการศึกษาโดยตรง การศึกษาจึงเจริญขึ้นนับจากนั้นมาเป็นลำดับจนถึงรัชกาลที่ 9 ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บุคคลในสังคมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของประเทศได้เห็นความสำคัญในเรื่องการให้การศึกษแก่ประชาชน จึงได้จัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกโรงเรียนและการศึกษาคามอัยาศัย เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำหรับการศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม การศึกษานอกระบบจึงเป็นการจัดการศึกษา

แก่ประชาชนผู้พลาดหรือขาดโอกาสจากการศึกษาในระบบ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ให้ดีขึ้นและพึ่งตนเองได้อันจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญแก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติสืบไป แต่ถึงอย่างไรในสภาพปัจจุบันนี้แม้การจัดการศึกษานอกระบบจะมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามา มีบทบาทในการให้บริการแก่ประชาชนอยู่แล้วก็ตาม แต่การบริการทางการศึกษานอกระบบก็ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากข้อจำกัดอีกหลายด้าน โดยเฉพาะด้านงบประมาณและอัตราค่าเล่าเรียน

ปัจจุบันนี้การให้การศึกษาแก่ประชาชนของวัดได้ลดถอยลงไปเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงขึ้นมากกว่าพระ พระจึงหันหน้ามาให้การศึกษาด้านธรรมการและพิธีการทางศาสนา มากกว่าอย่างอื่น โดยแท้จริงแล้ววัดน่าจะยังคงเป็นสถาบันที่ร่วมกับสถาบันอื่นๆ ให้การศึกษาแก่ประชาชนได้ โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบ ซึ่งมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ซึ่งในปัจจุบันมีน้อยมาก ดังนั้นองค์กรทางศาสนาซึ่งมีวัดและพระสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำของพระสงฆ์และเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่หน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสำคัญและประสานงานให้เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบตามความพร้อมในรูปแบบและวิธีการตามศักยภาพแต่ละแห่ง จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น และในขณะนี้ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ วิธีการจัด ความสำเร็จและปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานด้านต่างๆของพระสงฆ์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไว้อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยซึ่งเป็นพระภิกษุในสถาบันวัดซึ่งปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี จึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาและพัฒนาการปฏิบัติงานของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบให้เจริญรุ่งเรืองและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ข้อมูลข่าวสาร และการพัฒนาทักษะอาชีพ

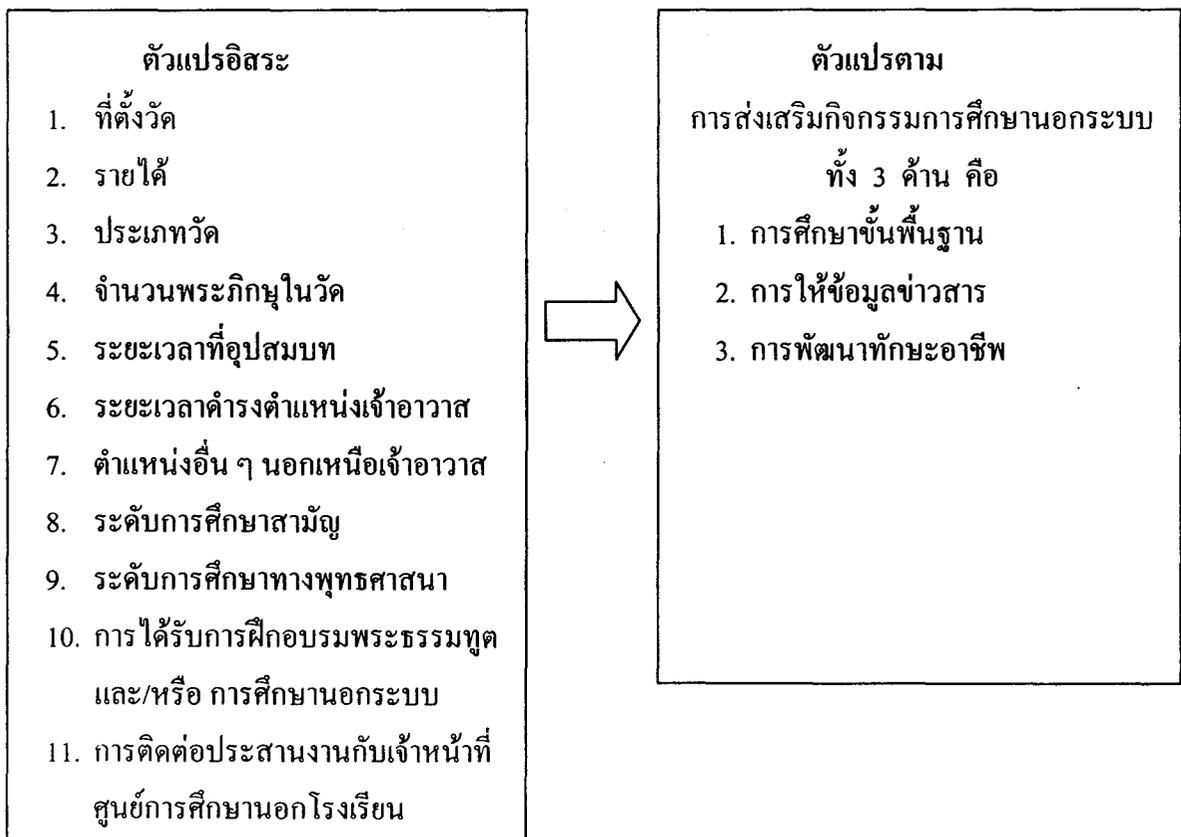
2.2 เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณ ต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุ ในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง

เจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษา
พระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงาน
กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
ทั้ง 3 ด้านของเจ้าอาวาส

2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริม
กิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสในเขตจังหวัดเพชรบุรี
ในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ข้อมูลข่าวสาร
และการพัฒนาทักษะอาชีพ ให้แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป โดยการกำหนดกรอบ
แนวคิดของการวิจัย และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัยและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการในตำแหน่ง เจ้าอาวาสที่จำพรรษาในวัดที่อยู่ในจังหวัดเพชรบุรี ปีพุทธศักราช 2546 จำนวน 223 รูป

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสที่จำพรรษาในวัดที่อยู่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยการสุ่มจากประชากรทั้งหมดตามเกณฑ์การเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) จำนวน 144 รูป

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยขอให้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

5.1 เจ้าอาวาส หมายถึง พระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด ตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535)

5.2 บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาจริงตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ ทั้งที่ถูกกำหนดโดยสถาบัน องค์กร หรือสังคม ในที่นี้หมายถึงบทบาทของเจ้าอาวาส ที่ได้ส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบเรื่องต่อไปนี้เป็นผู้คิดวางแผนขึ้น เป็นผู้ลงมือปฏิบัติ เป็นผู้ติดตามประเมินผล เป็นผู้ประสานงานกับประชาชน ชุมชนและหน่วยงานราชการ เป็นผู้สนับสนุนด้วยการให้ทุนปัจจัยและให้คำแนะนำปรึกษาให้ใช้สถานที่หรือวัสดุอุปกรณ์เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมด ถือว่ามีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

5.3 การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ ไม่ว่าการศึกษานั้นจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษา โดยเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหา ฝึกอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่าง ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนกิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มบุคคลที่สนใจ

5.4 กิจกรรมการศึกษานอกระบบ หมายถึง โปรแกรมและกิจกรรมในการเรียนรู้ที่จัดขึ้นนอกระบบเพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความสามารถ และทักษะทางวิชาชีพที่จะนำไปใช้ปรับปรุงมาตรฐานชีวิตให้ดีขึ้น มีอาชีพดีขึ้น และให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นไปในที่นี้หมายถึง การศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาทักษะอาชีพ

5.5 จำนวนพรรษาที่บวช หมายถึง จำนวนพรรษานับตั้งแต่อุปสมบทจนถึงปัจจุบัน (ปี2546)

5.6 ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและตำแหน่งอื่น ๆ จนถึงปัจจุบัน หมายถึง จำนวนปีนับตั้งแต่ได้รับการแต่งตั้งการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและตำแหน่งการปกครอง เช่น เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น

5.7 ระดับการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดสายสามัญที่เจ้าอาวาสเรียนจบ ซึ่งมี 5 ระดับดังนี้

5.7.1 ระดับประถมศึกษา (ป.1 – ป. 6)

5.7.2 ระดับมัธยมศึกษา (ม.1 – ม. 6)

5.7.3 ระดับอนุปริญญา (ปวส.)

5.7.4 ระดับปริญญาตรี

5.7.5 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี

5.8 ระดับการศึกษาทางพุทธศาสนา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดทางพุทธศาสนาที่เจ้าอาวาสวัดเรียนจบจากหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม คือ นักธรรมตรี นักธรรมโทและนักธรรมเอก และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ ชั้นเปรียญตรี (ป.ธ. 3) เปรียญโท (ป.ธ. 4 – 6) และเปรียญเอก (ป.ธ. 7 – 9)

5.9 รายได้ หมายถึง รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อปี

5.10 ที่ตั้งวัด หมายถึงอาณาเขตที่ตั้งวัดที่แบ่งเขตตามการปกครองส่วนท้องถิ่นแยกเป็น

5.10.1 วัดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล

5.10.2 วัดที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล

5.11 การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ หมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานหรือกิจการพระธรรมทูตหรือการศึกษานอกระบบ

5.12 การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง การพบปะสนทนาในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การขอการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ ระหว่างเจ้าอาวาสกับข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เช่น

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดและศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ โดยปริกษาหารือเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ

5.13 ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง ข้อขัดข้องในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาส เพื่อบรรลุเป้าหมาย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการศึกษานอกระบบ และปรับปรุงการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่จัดโดยสถาบันวัดและบุคลากร พุทธศาสนิกชน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดและพระที่ทำหน้าที่เป็นครูสอน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.2 ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสในเขตจังหวัดเพชรบุรี ทำให้เจ้าอาวาสเกิดการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ มากขึ้น อันจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญและประโยชน์เกื้อกูลแก่ชุมชนและสังคมโดยรวมสืบไป

6.3 ได้รับทราบความคิดเห็นของเจ้าอาวาสในเขตจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมที่จะส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการศึกษาวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการส่งเสริมหรือสนับสนุนของพระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังนี้ บทบาทและหน้าที่ของสถาบันทางศาสนาที่มีต่อสังคม บทบาทและหน้าที่โดยตรงของสถาบันศาสนา บทบาทและหน้าที่ของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการให้การศึกษามาก่อนถึงปัจจุบัน บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชน การศึกษานอกระบบ สภาพพื้นฐานทั่วไปของจังหวัดเพชรบุรี : ด้านการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บทบาทและหน้าที่ของสถาบันทางศาสนาที่มีต่อสังคม

ศาสนา หมายถึง คำสั่งสอนของศาสดาที่มีความมุ่งหมายเพื่อให้ศาสนิกชนของศาสนา นั้น ๆ เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ในที่นี้ จะกล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสถาบันที่มีต่อสังคม ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบ

ความหมายของบทบาท มีนักวิชาการให้ความหมายและเสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายประการ เช่น สุชา จันทน์เอม (2524: 28) กล่าวว่า "...บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ นั่นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้" ส่วน พัทยา สายหู (2529: 57) กล่าวว่า...บทบาทต่าง ๆ ของบุคคลทางสังคมนั้นเกิดมิได้เพราะสังคมร่วมกันกำหนดบทบาทไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ไม่ใช่กฎหมายหรือข้อบังคับเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอไป แต่ต้องอาศัยความต้องการและยอมรับร่วมกันในหมู่ที่เกี่ยวข้องสำคัญเหนือสิ่งใด และความหมายขอบเขตของบทบาทต่าง ๆ นั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ตามความปรารถนาพอใจของ ผู้ร่วมใช้หรือเพราะการลองปรับปรุงบทบาทนั้นใหม่โดยตัวผู้แสดงเอง แต่ ไพบูลย์ ช่างเรียน (2516: 29-30) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า ...บทบาทโดยทั่วไปพิจารณาความหมายได้สอง

นัยคือ นัยแรก พิจารณา ด้านโครงสร้างทางสังคม (social structure) บทบาท หมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นอีกนัยหนึ่งพิจารณา ในด้านการแสดงบทบาท หรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม (socially interaction) บทบาทจึง หมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพแห่งการปะทะสังสรรค์นั้น ตามนัยแรกบทบาทเป็นการจำแนกชนิดของบุคคลที่อยู่ในสังคม ซึ่งถูกจำแนกโดยคุณสมบัติ และพฤติกรรมของเขามีต่อปทัสถาน ตามนัยหลังบทบาทเป็นวิธีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สังสรรค์กันนั้นว่าจะปฏิบัติอย่างไร หรือคาดว่าคุณลักษณะอื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจการอบรมและความพอใจ รวมทั้งสถานภาพกาย และจิตใจของบุคคลที่ดำเนินบทบาทนั้น...

จากความหมายและแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ ตามตำแหน่งทางสังคมที่ผู้นั้นดำรงอยู่นอกจากนั้นยังแสดงพฤติกรรม ตามความต้องการของสังคม และลักษณะการแสดงพฤติกรรมยังขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนตัว เช่น ความรู้ ความสามารถ อุปนิสัย ความพอใจ สภาพทางร่างกาย และจิตใจ ของผู้แสดงพฤติกรรมนั้นและความรับผิดชอบคือการปฏิบัติตนให้ตรงตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย

1.2 บทบาทและหน้าที่โดยตรงของสถาบันศาสนา

องค์ประกอบที่สำคัญของสถาบันทางศาสนา มี 4 อย่าง คือ

1. มีศาสดา ผู้ก่อตั้ง
2. มีหลักธรรม คำสั่งสอน
3. มีผู้นับถือศาสนา หมายถึงสาวกหรือศาสนิกชน
4. มีสถาบันทางศาสนา ได้แก่ วัด โบสถ์ เป็นต้น

บทบาทหน้าที่โดยตรงของสถาบันทางศาสนาที่มีต่อสังคม

1. กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องศีลธรรม (ศีลธรรม – เป็นรากฐานความเจริญ/เสื่อมของสังคม)
2. ส่งเสริมให้ศาสนิกชน/ผู้นับถือศาสนา เชื่อฟังและปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา
3. ให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยแก้ปัญหาส่วนบุคคล
4. ทำหน้าที่ในการควบคุมสังคม (ผู้นำทางจิตใจ/เตือนสติสังคม)

1.3 บทบาทและหน้าที่ของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย

การสร้างวัดในพระพุทธศาสนาได้เริ่มต้นขึ้นที่พระมหากษัตริย์ แห่งกรุงราชคฤห์ โดยถือกำเนิดว่าเป็นแห่งแรกในพระพุทธศาสนา อยู่ในประเทศอินเดีย และเป็นแบบอย่างประเพณีที่พุทธบริษัทได้ถวายที่ดินสร้างวัดต่อมาในภายหลังอีกมากมายจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อมีพุทธศาสนาเกิดขึ้นในโลกนี้และย่อมมีองค์ประกอบอันเป็นหลักความจริงของศาสนาทั่วไป ดังนี้ คือ

1. มีพระบรมศาสดา
2. มีหลักธรรมคำสอน คือ พระธรรม
3. มีหลักแห่งข้อปฏิบัติ หมายถึงระเบียบแบบแผน นั่นคือ พระวินัยบัญญัติ
4. มีกลุ่มชนผู้นับถือศาสนา หมายถึง พุทธสาวกและพุทธศาสนิกชน

เมื่อพระพุทธศาสนามีผู้ก่อตั้งขึ้นมาแล้วย่อมจะมีด้วยองค์ประกอบครบถ้วน สมบูรณ์ตามหลักการของพระศาสนา โดยมีโครงสร้างขององค์กรของพระพุทธศาสนา ดังนี้ คือ

1. ศาสนธรรม หมายถึง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระไตรปิฎก
2. ศาสนบุคคล หมายถึง บุคลากรทางพระพุทธศาสนาหรือพุทธบริษัททั้ง 4 ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา
3. ศาสนสถาน หมายถึง ศาสนวัตถุ คือ สถานที่อยู่ ที่บริหารงาน ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัด โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น
4. ศาสนพิธี หมายถึง พิธีกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา

วัด เป็นศาสนสถาน เป็นศูนย์รวมขององค์กรทั้ง 4 ของพระพุทธศาสนา วัดแปลมาจากภาษาบาลี ที่ว่า “อาราโม” หรือ “วิหาโร” คำว่า อาราม หมายถึง ศาสนสถานอันเป็นที่อยู่ซึ่งเป็นที่รื่นรมย์เป็นที่น่ายินดี ส่วนคำว่า วิหาร หมายถึง ศาสนสถานอันเป็นที่อยู่ของพระผู้มีคุณธรรม ฉะนั้น หากว่าวัดที่มีศาสนสถานใหญ่โตหรือมีเสนาสนะใหญ่ก็เรียกว่ามหาวิหาร ดังนั้นวัดในพระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะเป็นสวนป่าอันเป็นที่น่ารื่นรมย์สงบเงียบวิเวก โดยเฉพาะวัดเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสารก็ปรากฏว่ามีลักษณะเช่นนี้

ลำดับต่อมา มีพระพุทธศาสนิกชนประกอบด้วยศรัทธาความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาได้สร้างวัดถวายพระพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก และพระภิกษุสงฆ์ เรื่อยมาเป็นลำดับจวบจนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นเวลา 2,550 กว่าปีมาแล้ว

การสร้างวัดในประเทศไทย ได้มีมาในสมัยที่ชนชาติไทยได้รวมตัวกันสร้างประเทศหรือรัฐขึ้นมาตั้งแต่อดีตคือ สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี จนถึงสมัย

รัตนโกสินทร์ ปัจจุบันนี้อย่างต่อเนื่องด้วยอิทธิพลแห่งความเชื่อ ความเลื่อมใส อย่างมั่นคงถาวรใน หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในสมัยทวารวดี เราจะค้นพบซากปรักหักพังของศาสนสถานต่าง ๆ ใน พระพุทธ- ศาสนามากมายอยู่ในภูมิภาคแห่งดินแดนสุวรรณภูมินี้ สมัยสุโขทัยนั้น เราจะพบหลักธรรมคำสั่ง สอนของพระพุทธศาสนานั้นมีอิทธิพลครอบงำจิตใจ พระมหากษัตริย์และจิตใจของประชาชนให้การ ดำเนินชีวิต ไปตามวิถีแห่งคำสอนอย่างเคร่งครัดบ้านเมืองจึงมีความสงบร่มเย็นเป็นอย่างมาก โดยมีการสร้างวัดวาอารามขึ้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

1. วัดฝ่ายคามวาสี หมายถึง วัดที่มีพุทธศาสนิกชนสร้างถวายให้พระภิกษุสงฆ์อยู่ จำพรรษาในเมืองหรือใกล้หมู่บ้านหรือชุมชน
2. วัดฝ่ายอรัญญวาสี หมายถึง วัดที่มีพุทธศาสนิกชนสร้างถวายให้พระภิกษุสงฆ์ อยู่จำพรรษาในป่าห่างไกลหมู่บ้านหรือชุมชน

ในสมัยกรุงสุโขทัยวัดจึงเป็นสถาบันหลักอีกอย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้ประชาชนได้นำ หลักธรรมมาขัดเกลาจิตใจภายในจิตใจได้มาก เพราะได้มีการสร้างวัดเพื่อการพบปะสนทนาธรรม และมีการประพฤติปฏิบัติธรรมที่ว่างเว้นจากศึกสงครามในยามบ้านเมืองเป็นปกติสงบสุข

ในสมัยต่อมาคืออยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ก็ได้รับอิทธิพลตามหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธศาสนาจากสุโขทัยเป็นราชธานีซึ่งเป็นแม่แบบของการปกครองบ้านเมืองอย่าง เป็นปึกแผ่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เราจะพบว่าพระสงฆ์ซึ่งเป็นศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนานั้นมี หน้าที่และบทบาทอย่างมากในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อประชาชนหรือต่อรัฐแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ในการแนะนำสั่งสอน (Instructor)
2. พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ในการให้คำปรึกษา (Adviser)

ดังนั้น การสร้างวัดในประเทศไทยมิได้สร้างไว้เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์อย่างเดียว แต่ยังเป็นสถาบันหลักที่ช่วยพระมหากษัตริย์ตัดสินใจในการปกครองบ้านเมืองอีกทีหนึ่ง เพราะ ว่าพระสงฆ์จะมีบทบาทและหน้าที่เทศนาสั่งสอนหลักธรรมะของพระพุทธศาสนาแล้วยังมีหน้าที่และ บทบาทในการให้คำปรึกษาแก่พระมหากษัตริย์อีกด้วย

สมัยสุโขทัยพระสงฆ์ที่มีบทบาททำหน้าที่นี้เรียกว่า “ปู่ครู” หมายถึงพระราชาครู นั้นเอง สมัยอยุธยาสมเด็จเจ้าพระวันรัตน์วัดป่าแก้วเป็นที่ปรึกษาให้แก่พระมหากษัตริย์ ต่อมาใน รัชสมัยของพระมหาธรรมราชาธิราชมีพระมหาเถระชื่อว่า คันฉ่อง ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความ ปลอดภัยแก่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเมื่อถูกพม่าคิดลอบทำร้ายที่เมืองแครง เป็นต้น และเมื่อ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้นครองราชย์แล้ว พระองค์เสด็จออกรบด้วยพระหฤทัยที่เข้มแข็งกล้าหาญจนได้รับชัยชนะ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็เหมือนกันพระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ทั้ง ๒ ประการดังที่กล่าวมาแล้วเช่นกัน ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมาพระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่เปลี่ยนไปจากเดิม แต่ว่ามีบทบาทและหน้าที่ในด้านการศึกษามากขึ้น วัดจึงเป็นสถาบันให้การศึกษา กับพุทธบริษัทได้ศึกษาเล่าเรียนอักษรสมัยและศิลปวิทยา ศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมภาคปฏิบัติ จนมาถึงรัชกาลปัจจุบัน เมื่อประเทศไทยมีการพัฒนาให้เท่าทันอารยะวัฒนธรรมแบบประเทศที่เจริญแล้วทางตะวันตก บทบาท และหน้าที่ของพระสงฆ์และสถาบันวัดในพระพุทธศาสนาก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปอีก แต่ความสำคัญของสถาบันนี้ ก็ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธตลอดมา

พระภิกษุสงฆ์ จึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหน้าที่สืบอายุศาสนาในการศึกษาอบรม ทั้งในด้านหลักธรรมคำสอนและศาสนพิธี พิธีกรรม ให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนของศาสนา ปกป้องศาสนา (ในกรณีผู้ล่วงละเมิดหรือบิดเบือนคำสอน) นอกจากพระสงฆ์แล้วยังมีสามเณร อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบสำหรับภิกษุณีนั่น ขณะนี้ถือว่าได้สูญหายไปจากประเทศไทยแล้ว

เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือมากที่สุด ชาวบ้านจึงมักจะมาปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆด้วย ในกรณีที่มีเหตุการณ์สำคัญๆพระภิกษุสงฆ์นับเป็นบุคคลแรกที่จะเป็นผู้ให้คำปรึกษาหารือและปลอบใจ พระภิกษุสงฆ์จึงมีอิทธิพลต่อการกระตุ้น หรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในทางสังคม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้แก่ ดังที่ Blanchard กล่าวไว้อีกตอนหนึ่งว่า

“ พระภิกษุสงฆ์นับเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพนับถือจากสังคมและใกล้ชิดกับจิตใจของประชาชนมากกว่ารัฐบาล พระภิกษุสงฆ์นับเป็นแบบฉบับชั้นอุดมคติในด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทย เจ้าอาวาสทั้งโดยฐานะตำแหน่งและโดยบุคลิกส่วนตัวจะเป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือและเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ”(อ้างใน สมศักดิ์ บุญปุ่ 2543: 63)

สำหรับลักษณะแห่งการช่วยเหลือของฝ่ายสงฆ์ที่มีต่อชุมชนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ ถ้าท่านเป็นผู้ที่กระตือรือร้น ความเกี่ยวข้องระหว่างวัดกับชุมชนก็มีมาก แต่ถ้าท่านถือว่าเป็นพระภิกษุที่หมกมุ่นอยู่กับเรื่องเกี่ยวกับทางโลกเสียแล้ว พระภิกษุอื่นๆ ก็อาจจะลดความเอาใจใส่ต่อความต้องการหรือความจำเป็นต่างๆ ของชุมชนลงไปบ้าง

ในเรื่องของบทบาทและความสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อสังคมนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับความสำคัญและหน้าที่ของวัดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในที่นี้จะขอกล่าวเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อยเพราะสถาบันทั้งสองคือวัดกับพระภิกษุสงฆ์เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก

สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดและพระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งกว่านั้นพระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย

บรรดาเจ้าอาวาสและพระภิกษุอาวุโสยังอาจทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา อนุญาโตตุลาการ หรือรักษาคนป่วยไข้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจิตใจ ฯลฯ ที่สำคัญก็คือในระยะหลังนี้ทางราชการได้เห็นความสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ในลักษณะที่จะเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมของเรามากขึ้น

โดยปกติพระภิกษุสงฆ์จะมีส่วนร่วมสำคัญเกี่ยวกับการประกอบพิธีทางศาสนาในงานพระราชพิธี รัฐพิธี หรือในงานพิธีของทางราชการและของเอกชนอยู่เสมอ เช่น พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีพืชมงคล พิธีเปิดสำนักงานใหม่ พิธีฉลองครบรอบปีของสำนักงาน ตลอดจนพิธีต่างๆ ตามบ้าน นับแต่เกิดจนตาย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ได้รับการเคารพยกย่องให้มีเกียรติที่สุดคนในสังคมในฐานะเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรมโดยเคร่งครัด เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจริยธรรมทั่วไปจึงได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมาก พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของราษฎรในชนบท เป็นครูสอนหนังสือมาแต่สมัยโบราณ เป็นที่ปรึกษา เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีความ เป็นผู้ประกอบพิธีทางศาสนาในทุกวงจรชีวิตของชาวบ้าน และในพิธีการของทางราชการ ฉะนั้น พระภิกษุสงฆ์จึงมีส่วนช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้แก่สังคมอยู่ไม่น้อย

แม้แต่การพัฒนาชุมชน พระภิกษุสงฆ์ก็มีส่วนชักจูงราษฎร ให้ร่วมมือด้วย เพราะได้รับการยกย่องนับถือในฐานะที่มีความรอบรู้ในกิจการเกือบทุกด้าน

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพระภิกษุสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำชุมชน และเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งรวมถึงการสร้างวัด การสร้างบ่อน้ำ สะพาน ศาลาประชาคม บางทีก็ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมงาน หรือเป็นผู้กระทำตนเป็นตัวอย่างด้วยการออกแรงทำสิ่งต่างๆ พระภิกษุสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้เกิดความสำเร็จของชุมชนพอๆ

กับผู้อยู่ในบ้านและครู เหตุผลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทยตลอดมา

บทบาทของสถาบันศาสนาต่อสังคม ประวัติการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนี้ยังไม่ปรากฏละเอียดชัดเจนพอที่จะให้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ในยุคเริ่มแรก ที่เคยว่าเป็นอย่างไร แต่ถ้าถือตามอย่างประวัติการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในชมพูทวีป ของพระพุทธเจ้า และพระสาวกรุ่นแรก ๆ แล้วก็จะต้องอนุมานว่าพระเถระผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งแรก ต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างมากในการใช้ชีวิตในการเผยแผ่แบบต่าง ๆ จาริกสั่งสอนเพื่อนำธรรมให้เข้าถึงประชาชน หรือนำประชาชนให้เข้าถึงพระพุทธศาสนา อาจเรียกกระษะนี้ว่า “ระยะออกไปหาประชาชน”

ต่อมาเมื่อเผยแผ่เป็นผลสำเร็จกว้างขวาง พระพุทธศาสนา ประดิษฐานมั่นคงแล้ว เกิดสถาบันวัดและพระสงฆ์ขึ้นเป็นหลักฐาน วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ทุกอย่างและในทุกกระษะแห่งชีวิตประชาชน วัดกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เดียว คนไทยทุกคนที่เกิดมาเป็นชาวพุทธโดยไม่รู้ตัว โดยไม่ต้องประกาศรู้จักวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางของสังคม รู้จักพระสงฆ์ในฐานะเป็นบุคคลที่ต้องการเคารพเชื่อถือ ภาวะนี้ เป็นสิ่งที่กลมกลืนแทรกอยู่ในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยไม่รู้ตัว ในระยะนี้บทบาทของพระสงฆ์ก็เปลี่ยนไป แทนที่จะออกไปเผยแผ่ธรรมะให้ถึงประชาชน ก็เพียงรอคอยอยู่ที่วัดคอยอนุเคราะห์ประชาชนซึ่งเป็นชาวพุทธอยู่แล้ว และมาวัดเพื่อขอบริการในฐานะที่วัดเป็นศูนย์บริการต่าง ๆ ของสังคมของคนทำที่ของพระสงฆ์เปลี่ยนมาเป็นคอยรับพิจารณาปัญหาและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เขานำมาถามและปรึกษาที่วัด คอยรับอาราธนาจากชาวบ้านผู้ศรัทธาอยู่แล้วที่มาหา กระบวนการที่จะให้เกิดภาวะนี้ คงต้องอาศัยระยะเวลาานพอสมควร แต่ภาวะเช่นนี้ก็ให้มีในสังคมไทยมานานหลายร้อยปีแล้ว อาจเรียกกระษะนี้ว่า “ระยะรอรับอาราธนา” ระบบความเชื่อถือและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ตามความเชื่อถือนั้น ถูกทำสืบต่อกันมาจนเป็นแบบฉบับกลายเป็นพิธีกรรมที่ต้องยึดถือตายตัวเพื่อคุณค่าในทางความศักดิ์สิทธิ์และความงาม เป็นต้น เช่น พิธีการเทศน์ ที่ต้องขึ้นเทศน์บนธรรมมาสน์ ถือคัมภีร์ มีคนอาราธนา และติดกัณฑ์เทศนา เป็นต้น โดยที่ภาวะเช่นนี้สืบเนื่องกันมาโดยไม่ขาดสาย โดยไม่มีอะไรมากระทบหรือขัดขวาง จึงเป็นกระษะแห่งความเอื้อนึ่ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ตลอดกระษะนี้ สังคมไทยทุกหน่วยย่อย เช่น แต่ละหมู่บ้านต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง และต่างมีความยึดถือในวัดนั้นว่าเป็นวัดของตน เป็นสมบัติร่วมกันของคนทั้งหมู่บ้านนั้น วัดแต่ละวัดเป็นเครื่องรวมสังคมย่อยหนึ่ง ๆ เข้าให้เป็นหน่วยเดียวกัน บทบาทของวัด นอกจากเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมของประชาชนแล้ววัดยังต้องทำหน้าที่บริการในด้านต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

วัดเป็นสถานที่อยู่ของผู้ทรงศีลทรงธรรม ผู้ที่ออกบวชเป็นพระภิกษุและสามเณร ตลอดทั้งแม่ชีและอุบาสก อุบาสิกา ก็อยู่ในวัดได้ โดยอาศัยวัดเป็นที่รักษาศีลและปฏิบัติธรรม

1. วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล เมื่อวัดเป็นสถานที่อยู่ของนักบวช และรักษาศีลปฏิบัติธรรม วัดจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คนไทยจึงนิยมไปทำบุญที่วัด เพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การทำบุญกับผู้ทรงศีลทรงธรรม ย่อมได้บุญมากกว่าการทำบุญกับคนทั่วไป

2. วัดเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่างๆ วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณรแล้ว วัดยังเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่างๆ ทั้งวิชาชีพและวิชาสามัญของชาวบ้าน ดังที่โรงเรียนต่างๆ ตั้งอยู่ในวัด

3. วัดเป็นสถานสงคมสงเคราะห์ วัดเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นบุญเขตแห่งความเมตตา ดังนั้นคนยากจนอนาถา ตลอดถึงคนพิกลพิการและคนชรา ก็มักจะหันไปอาศัยวัดอยู่ แม้แต่สัตว์ที่ชาวบ้านไม่ต้องการ เช่น หมา แมว ก็จะนำไปปล่อยที่วัด เพราะฉะนั้นวัดจึงเป็นสถานที่สงเคราะห์คนและสัตว์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีวัดอยู่มากมายในเมืองไทย

4. วัดเป็นรมณีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ วัดโดยทั่วไปจะมีบริเวณกว้างขวางทั้งมีต้นไม้ร่มรื่นอยู่มากมาย วัดจึงร่มรื่นเย็นสบาย สบายกับคำว่าอาราม ซึ่งแปลว่าสถานที่ที่ร่มรื่นด้วยร่มไม้ อีกทั้งบริเวณวัดก็ได้รับการปกปักรักษา จึงสะอาดสะอาดน่าเจริญตา ก็ในเมื่อวัดมีต้นไม้มาก ทั้งเป็นเขตคฤหาสน์ จึงมีนกและสัตว์ต่างๆ มาอาศัยอยู่มาก พวกนกจะส่งเสียงเจื้อยแจ้วน่าเจริญหูคนที่เข้าไปในวัด จึงได้ประสบแต่ภาพที่เจริญหูเจริญตา จึงทำให้เพลิดเพลินเจริญใจ อีกทั้งวัดเป็นสถานที่ฟังเทศน์แสดงธรรม ดังนั้นใครที่เข้าวัดก็ย่อมมีโอกาสได้ฟังเทศน์ฟังธรรม ตลอดทั้งมีปัญหาทุกข์ร้อนอะไรก็มาปรึกษากับพระ ขอให้ท่านช่วยแก้ไขให้อีกด้วย เพราะฉะนั้นวัดจึงเป็นรมณีสถานที่พักผ่อนกายคลายทุกข์ใจได้เป็นอย่างดี

5. วัดเป็นสถานที่ของคนเดินทาง คนที่เดินทางไปต่างจังหวัด เมื่อไม่มีบ้านหรือญาติพี่น้องก็ไม่รู้จะพักที่ไหนจะพัก โรงแรมก็แพงมากเงินไม่พอ ยิ่งคนหมดเงินเพราะถูกขโมยหรือเหตุอื่นๆ ก็ไม่อาจโดยสารรถกลับบ้านได้ เมื่อไม่มีเงินก็ไม่มีอาหารกิน ไม่มีที่พักอาศัย ไม่รู้จะบากหน้าไปหาใคร ก็เห็นแต่วัดเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งสุดท้ายได้ ก็จะหันเข้าไปอาศัยวัดพักแรมในวัดไปก่อนและปลอดภัยด้วย

6. วัดเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรม วัดมีโบสถ์วิหารและเจดีย์เป็นต้น ที่สวยงาม มีพระพุทธรูปมากมาย มีภาพพุทธประวัติหรือภาพทางพระพุทธศาสนา อยู่ตามฝาผนังทั่วไป มีหนังสือพระไตรปิฎก และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่มาก อีกทั้งวัดเป็นสถานที่จัดงานทำบุญตามระเพณีต่างๆ เช่น ตักบาตรเทโวหรือตักบาตรดาวดึงส์ ทำบุญสลากภัต และทำบุญวันสาทร เป็นต้น เพราะฉะนั้น วัดจึงเป็นศูนย์วัฒนธรรมต่างๆ ของแต่ละชุมชน จนถึงประเทศชาติ

7. วัดเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ วัดเป็นศูนย์รวมของคน วัดจึงเป็นแหล่งแห่งวิชาชีพต่างๆ เช่น หมอคู หมอยา หมอนวด ช่างทั้งหลาย ตลอดจนเป็นผู้ชำนาญในด้านเกษตรสาขาต่างๆ เช่น สมุนไพร เป็นต้น

8. วัดเป็นสถานที่บันเทิงของชาวบ้าน คนทั่วไปชอบสนุกสนานบันเทิงรื่นเริงใจ จึงจัดงานการละเล่นต่างๆ บ้างในบางโอกาส หรือในเทศกาลต่างๆ เพื่อความเพลิดเพลินเจริญใจ คลายความทุกข์ แต่ไม่มีสถานที่ว่างพอที่จะจัดงานได้ จึงหันไปจัดที่วัดทั้งงานชั่วคราวและงานเทศกาลต่างๆ

9. วัดเป็นสถานที่เลือกคู่ สังคมไทยในอดีต หนุ่มสาว ต่างแยกกันอยู่ไม่ได้เรียนร่วมกัน ไม่ได้คบหาสมาคมกันง่ายดังในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น โอกาสที่จะได้พบกันก็แต่ในวันทำบุญ วันพระ และวันเทศกาลต่างๆ เท่านั้น เมื่อถึงวันนั้น หนุ่มสาว ต่างแต่งตัวสวยงามเป็นพิเศษ ไปทำบุญที่วัด จึงเห็นหน้ากัน หากต้องตาต้องใจกัน ก็จะติดต่อกัน จึงเป็นเหตุให้มีการแต่งงานกันในเวลาต่อมา

10. วัดเป็นสโมสรชาวบ้าน วัดเป็นที่รวมพล ดังแสดงมาแล้ว ดังนั้นเมื่อชาวบ้านมีเรื่องมีราว มีธุระอะไร ที่จะต้องปรึกษาหารือกันเป็นส่วนรวม ก็นัดกันไปประชุมที่วัดหรือเมื่อทางราชการมีเรื่องสำคัญที่จะต้องติดต่อกับชาวบ้าน ก็นัดกันไปประชุมที่วัด เช่น การคัดเลือกทหาร การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาตำบล สภาเทศบาล เป็นต้น ก็จัดขึ้นที่วัดเป็นส่วนใหญ่

11. วัดเป็นศาลของชาวบ้าน คนไทยทั่วไปนับถือและเคารพพระ และคนไทยก็ไม่ชอบไปขึ้นศาล ดังนั้น เมื่อคนไทยมีเรื่องพิพาทกันจนไม่อาจปรองดองกันได้ คนที่ไทยก็มักจะไปหาพระขอให้พระช่วยไกล่เกลี่ย ตัดสิน ไม่ต้องฟ้องร้องขึ้นโรงขึ้นศาล เสียเงินเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์

12. วัดเป็นคลังพัสดุของหมู่บ้าน วัดจะมีสิ่งของมากมาย เช่น ถ้วย ชาม เสื้อผ้า อาสนะ หมอน มุ้ง และกาน้ำ เป็นต้น ที่ชาวบ้านถวายไว้ ทางวัดก็จะเก็บรักษาไว้เป็นของวัดที่เรียกว่าของสงฆ์ และเมื่อบ้านใดมีการทำบุญ มีสิ่งของไม่พอใช้ บ้านนั้นก็จะไปยืมของสงฆ์มาใช้ เมื่อเลิกงานก็นำไปคืน พร้อมทั้งถวายปัจจัยตามศรัทธา เพื่อบำรุงรักษาของสงฆ์ให้ยั่งยืนต่อไป

กล่าวได้ว่า วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดในบทบาทเหล่านี้ ก็กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือและการร่วมมือ โดยนัยนี้ วัดกลายเป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศชาติ ในฐานะเป็นที่ยึดเหนี่ยวของประชาชนให้เกิดความสามัคคีและให้รวมตัวกันเข้าเป็นหน่วยหนึ่งๆ ได้

การที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางทางสังคม ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจ และเป็นศูนย์รวมความร่วมมือกัน อาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่นการเป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านนี้เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ข้อสำคัญ ปัจจัยที่สำคัญนั้นอยู่ที่ความรู้สึกว่า พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติกิริยธรรม มีความบริสุทธิ์อย่างหนึ่ง เป็นผู้สละบำเพ็ญตนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจอย่างหนึ่ง และที่น่าจะสำคัญที่สุด คือความรู้สึกว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือกว่าพวกตน สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในปัญหาต่าง ๆ ได้ ทว่าไปอันเป็นความรู้สึกในฐานะศิษย์กับอาจารย์ เป็นเครื่องรักษาความเคารพ เชื่อถือ ได้ยังยืนมั่นคง รวมปัจจัยสำคัญ 3 อย่าง ที่เชิดชูฐานะพระสงฆ์ในสังคม คือความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา (พระราชวรมณี 2527: 209)

1.4 บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการให้การศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถาบันที่กำหนดสภาพของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน มีพระสงฆ์เป็นผู้แทนของศาสนาที่คอยชี้แนวทางในการปฏิบัติตนของประชาชน พระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ ต้องอาศัยพึ่งพาประชาชนเริ่มตั้งแต่อาหาร ซึ่งพระสงฆ์ยังชีพด้วยการบิณฑบาต คือ อาหารที่ประชาชนศรัทธาคัดกบาตร ตลอดถึงปัจจัยสี่ อื่น ๆ ความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยประชาชนเป็นประจำ เป็นข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันกับสังคม และประชาชน ความผูกพันนี้มีได้กำหนดแต่ในฝ่ายวินัยอย่างเดียวเท่านั้น แม้ในทางธรรมก็มีพุทธพจน์ตรัสสอน หรือเตือนพระสงฆ์ให้ระลึกเสมอในภาวะนี้ เพื่อให้เกิดสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่และความรู้สึกรับผิดชอบของตน เช่น บรรพพจิตพึงพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ความเป็นอยู่ของเราเนื่องด้วยผู้อื่น พระราชวรมณี (ประยูร ญาคูโต 2530: 36)

หน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เกิดขึ้นเพราะความผูกพันในด้านความเป็นอยู่นี้เป็นสำคัญส่วนหนึ่ง นอกจากนั้น เมื่อกล่าวว่าในแง่คุณธรรมพระสงฆ์ก็ย่อมจะมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาของตน พุทธพจน์ที่ตรัสสอนเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์มีอยู่มาก พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนหน้าที่นี้ตั้งแต่ทรงเริ่มประกาศพระศาสนาทีเดียว ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ในการส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนา และพุทธพจน์ที่ได้ตรัสเตือนพระสงฆ์ให้คำนึงถึงความสัมพันธ์ในแบบพึ่งอาศัยกันระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน ดังที่ พระราชวรมณี (ประยูร ญาคูโต 2530: 16) ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

“...ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนหมู่ มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก... ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์ และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีอุปการะ

มากแก่เธอทั้งหลายด้วยจิ๋ว บินขาด เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภตัชบริหาร แม้เธอทั้งหลายก็
 จงเป็นผู้อุปการะมากแก่พราหมณ์ และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามใน
 ท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์
 บริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พราหมณ์ และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด... ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์ และบรรพชิต
 ทั้งหลายต่างอาศัยกันและกันด้วยอำนาจอามิสทาน และธรรมทานอยู่ประพาศพรหมจรรย์นี้เพื่อ
 ต้องการสลัด โสณะเพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้”

นอกจากนี้ สมณพราหมณ์ยังได้รับการบูชาจากคฤหัสถ์และพึงปฏิบัติต่อคฤหัสถ์
 โดยฐานะเป็นทิศเบื้องบน 5 ประการ ดังปรากฏใน สิงคาลกสูตรไว้ดังนี้

สมณพราหมณ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบนเมื่อได้รับการบำรุงจากกุลบุตรโดยฐานะ 5 คือ

1. ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา
2. ด้วยวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา
3. ด้วยมโนกรรมประด้วยเมตตา
4. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู (คือเต็มใจต้อนรับ)
5. ด้วยจัดหาอามิสทานถวาย

สมณพราหมณ์ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ 6 คือ

1. สอนให้ละเว้นจากความชั่ว
2. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
4. สอนสิ่งที่ยังไม่เคยได้สดับเล่าเรียน
5. ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจน ในสิ่งที่ได้สดับเล่าเรียนแล้ว
6. บอกทางสวรรค์ให้ แนะนำวิธีครองชีวิตให้ได้ผลดีและมีความสุข

หลักคำสอนเช่นนี้ นับเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์
 กับประชาชนเป็นไปอย่างใกล้ชิดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป หน้าทีและความผูกพันของพระสงฆ์กับประชาชนในสังคมเกิดจาก
 องค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ประชาชนถวาย
2. สภาวะและเหตุการณ์ในสังคม ย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรม
3. โดยคุณธรรม เมตตา กรุณา จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

ในด้านการศึกษา วัดได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาของไทย พระสงฆ์เป็นผู้สอนวิชาการต่าง ๆ ทุกสาขาไม่ว่าจะเป็นวิชาการทางโลก หรือทางธรรม ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

สมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1800 – 1893) พระเจ้าแผ่นดินได้ใช้วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษา อบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมให้ประชาชน มีคุณภาพเพื่อสนองนโยบายบ้านเมือง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2527: 5) พระมหากษัตริย์องค์ที่สำคัญในการสนับสนุนต่อกิจการพระพุทธศาสนาสมัยนั้นคือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชและพระยาสิทธิไทย โดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ส่วนพระยาสิทธิไทย จัดระเบียบปกครองคณะสงฆ์ให้เป็น 2 คณะ คือ อรัญวาสี และคามวาสี และพระองค์ทรงออกผนวช ซึ่งนับเป็นตัวอย่างในการบวชเรียนในสมัยต่อมา (พระยาปริยัติธรรมธาดา 2515: 4)

สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) สภาพสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นทำให้วัดมีบทบาทมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านการศึกษากับประชาชน วัดจะจัดให้ตามความสามารถเท่าที่พระสงฆ์ในวัดนั้นจะจัดให้ได้ หรือถ้าประชาชนมีความต้องการความรู้เพิ่มเติมนั้นก็จะแสวงหา พระสงฆ์ที่มีความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้น และนิยมฝากลูกหลานไว้เป็นศิษย์เข้าศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ในด้านเกี่ยวกับการป้องกันตัว และการเขียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี เพื่อเตรียมเข้าสู่อุปสมบทต่อไป (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2527: 5-6)

สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310-2325) วัด และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาถูกพม่าทำลายไปเป็นจำนวนมาก หลังจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้กอบกู้เอกราชเรียบร้อยแล้ว ได้ทรงมีการสืบเสาะหาต้นฉบับวรรณกรรม และคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่ยังเหลืออยู่ตามที่ต่าง ๆ มาคัดลอกแต่งเติมเสริมใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำสังคายนาพระไตรปิฎก

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325: 2414) พระพุทธศาสนาได้รับการทำนุบำรุงให้เจริญรุ่งเรือง มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกให้ครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้นเพื่อใช้สอนประชาชนให้มีศีลธรรม และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ต่อไป วัดเป็นที่เผยแพร่ความรู้ด้านต่าง ๆ สู่ประชาชน เช่น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดให้จารึกตำราวิชาการแพทย์แผนโบราณ ตำราหมอนวด ตำรายา และโคลงกลอนต่าง ๆ ไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองที่วัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพน) ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวยุโรป เริ่มมาติดต่อค้าขาย และสอนคริสต์ศาสนาในประเทศไทย จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาการเรียนการสอนจากแนวเดิมที่พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ให้การศึกษา

อบรมแก่ประชาชน ซึ่งเน้นในเรื่องการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีตามหลักธรรมพุทธศาสนา ก่อนแล้ว จึงสอนวิชาการด้านอื่น ๆ เปลี่ยนไปเป็นการจัดการศึกษาที่มีระบบการเรียนการสอนเป็นเอกเทศ แยกจากวัด และถือได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานการศึกษาแนวใหม่ (จิตรกร 2525: 97 – 104)

สมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2414 – ปัจจุบัน) เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2414 ในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกนับเป็นโรงเรียนการสอน แผนใหม่ มีจรรยาตและพระสงฆ์เป็นครูสอน จึงกล่าวได้ว่าสมัยของพระองค์เป็นการปฏิรูป การศึกษา ทรงจัดตั้งโรงเรียนในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาทรงจัดตั้งโรงเรียนการแพทย์ โรงเรียน ฝึกหัดอาจารย์ นอกจากนี้ได้ทรงตั้งกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ (ลินจี่ 2526: 124) และหลังจากได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว การศึกษาระบบตะวันตกเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาไทยเริ่มหันเหออกจากวัด แต่ก็มีวัดและพระสงฆ์อีกจำนวนมาก ยังมีบทบาทสำคัญที่ช่วยการศึกษาของชาติ ซึ่งพระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต 2531: 172) ได้กล่าวว่า แม้วัดจะเลิกให้การศึกษาแก่นักเรียนแล้ววัดยังให้ การศึกษาแก่ชาวบ้านอยู่ ชาวบ้านส่วนใหญ่เดี๋ยวนี้ได้รับการศึกษาจากวัด โดยเป็นการศึกษานอก ระบบโรงเรียน (Non-formal Education) เป็นการศึกษาไม่เป็นทางการ (Informal Education) โดย วัดจะให้การศึกษาตลอดไป

บทบาทของพระสงฆ์โดยเฉพาะในด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและพัฒนา สังคมได้มีนัยการศึกษาให้แนวคิดไว้หลายทัศนะ ดังนี้

กล้า สมตระกูล (2524: 42 – 43) กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วม จัดการศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้

1. เป็นผู้ประสานงานในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เช่น กลุ่มสนใจ วิชาชีพระยะสั้น ห้องสมุด ฯลฯ
2. เป็นผู้ชี้แนะถึงหน่วยราชการหรือเอกสารต่าง ๆ ที่ชาวบ้านอาจขอความร่วมมือ ช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาท้องถิ่น
3. รวบรวมข้อมูล ความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนของชุมชน
4. ประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียน
5. เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมให้กินดี อยู่ดี
6. เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่วิทยากรใหม่ ๆ ที่เหมาะสมสำหรับท้องถิ่น
7. เป็นผู้นำในการให้การศึกษาและพัฒนาชุมชน

กิริติ ศรีวิเชียร (2528: 111 –119) ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนของรัฐ ได้แก่

1. ให้การศึกษาทางพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์ ประชาชน ลูกหลาน ประชาชนรอบวัด
2. เป็นสถานที่เรียนวิชาสามัญของพระสงฆ์ผู้เสียโอกาสทางการศึกษาในระบบของรัฐ
3. ให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่พระสงฆ์
4. ให้การศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นลูกหลานของประชาชนรอบวัดเป็นสถานที่สอนและฝึกอบรมอาชีพที่จะเป็นแก่คนหนุ่มสาวในท้องถิ่น

1.5 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชน

ก่อนที่จะกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชน ขอกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครองวัด นั่นก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำองค์กรที่เล็กที่สุดและใกล้ชิดกับชุมชนในท้องถิ่นมากที่สุด ว่ามีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งในการบริหารงานทางพระพุทธศาสนาไว้อย่างไรบ้าง

1.5.1 การปกครองคณะสงฆ์ไทย

พระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักประการหนึ่งของสถาบันศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันหลักในสถาบันทั้ง 3 คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากพระสงฆ์มีข้อปฏิบัติทางพระวินัยและมีสภาพความเป็นอยู่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป คณะสงฆ์ไทยจึงเป็นสังคมหนึ่งที่มีลักษณะการปกครองเป็นของตนเองซึ่งไม่ขัดแย้งกับกฎหมายของบ้านเมือง ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธก็ควรศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ ด้วยเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องต่อไป

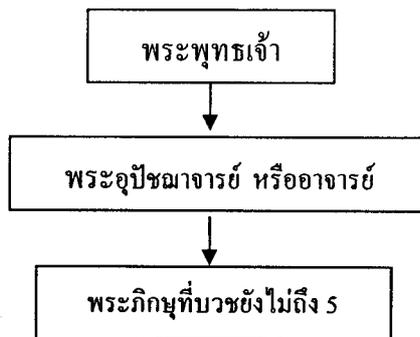
ก่อนที่จะศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการปกครองของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ควรทำความเข้าใจลักษณะและรูปแบบการปกครองของพระสงฆ์ในพุทธกาลเพื่อเป็นพื้นฐานดังต่อไปนี้

เริ่มตั้งแต่พระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนาในระยะแรก ๆ ยังมีพระสงฆ์สาวกน้อย การปกครองทั้งหมดจึงไม่ยุ่งยากเท่าใดนัก พระสงฆ์สาวกทั้งหมดขึ้นอยู่กับพระพุทธเจ้าโดยตรงและเนื่องจากพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะเป็นพระอรหันต์หมดกิเลสแล้ว ปัญหาด้านการประพฤติดิจจึงไม่มีการปกครองเป็นไปด้วยความเรียบง่ายแทบจะไม่ออกกฎระเบียบใด ๆ

ต่อมาเมื่อมีผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาออกบวชประพฤติพรหมจรรย์มากขึ้น พระพุทธเจ้าจึงมอบอำนาจการปกครองให้แก่พระมหาเถระช่วยดูแลปกครอง เพื่อความสะดวกในการปกครองจะเห็นได้จากการทรงส่งพระสาวก 60 รูป ไปประกาศพระศาสนาแล้วทรงอนุญาตให้พระสาวกเหล่านั้นให้การอุปสมบทกุลบุตรได้ด้วยวิธีถึงไตรสรณคมน์ เรียกว่า

ติสรณคมนุปสัมปทา ในพรรษาแรกของการตรัสรู้ การที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเช่นนี้ถือเป็นปฐมเหตุในการมอบอำนาจการปกครองเบื้องต้นแต่ยังไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากในช่วงนี้ไม่มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่อย่างชัดเจน

ในพรรษาที่ 3 ของการตรัสรู้ มีกุลบุตรเข้ามาบวชมากขึ้นจึงไม่มีใครคอยดักเตือนดูแลพร่ำสอนการนุ่งห่มยังไม่เรียบร้อย พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้พระภิกษุต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของพระอุปัชฌาย์ ซึ่งเป็นผู้ให้การบวชโดยความเห็นชอบของสงฆ์ตามวิธีบวชแบบอุตติจตุถกรรมวาจา ซึ่งเป็นวิธีบวชที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันหรือหากไปเรียนในสำนักของอาจารย์องค์ก็ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของอาจารย์ท่านนั้นจนกว่าจะจบ 5 ปีตั้งแต่บวชจึงจะพ้นจากการควบคุม จึงเป็นอันว่าพระพุทธเจ้าทรงมอบอำนาจการปกครองแก่สงฆ์อีกขั้นตอนหนึ่ง โดยพระองค์เป็นผู้ควบคุมในหลักการการบัญญัติวินัยและการกำหนดโทษแก่ผู้ล่วงละเมิด ส่วนการบริหารกลุ่มภิกษุให้เป็นไปตามความเรียบร้อยตกเป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์เหล่านั้นภายใต้พระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

ภาพที่ 2.1 รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

ตั้งแต่หลังพุทธกาลเป็นต้นมา จนกระทั่งถึงกรุงสุโขทัย พระภิกษุสงฆ์ได้ยึดแนวปฏิบัติตามพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ จวบจนปัจจุบันนี้ แต่เนื่องจากสังคมมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ มีการปกครองลดหลั่นกันมาเป็นลำดับ ตั้งแต่เล็กที่สุด คือ ครอบครัวขึ้นไปเรื่อยๆ เป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด กระทรวง และรัฐบาล ทำให้มีผลต่อการปกครองของคณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ชัดว่า ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ได้มีการแบ่งการปกครองของคณะสงฆ์ตามแบบการปกครองทางบ้านเมือง มีการปกครองลดหลั่นกันตามลำดับ ตั้งแต่ระดับล่างสุดจนไปถึงสูงสุดคือ

1. เจ้าอาวาสวัด มีหน้าที่ปกครองดูแลพระสงฆ์สามเณรและศิษย์วัดในวัดที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปกครอง ในบางวัดที่มีพระสงฆ์สามเณรมาก จะมีการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสช่วยปกครองดูแล และอาจมีการมอบหมายให้พระภิกษุรูปใด รูปหนึ่งช่วยกันปกครองดูแล โดยแบ่งการรับผิดชอบเป็นส่วน ๆ เช่น 10 รูป 20 รูป เป็นต้น

2. เจ้าคณะตำบล (เฉพาะกรุงเทพมหานคร เรียกว่า เจ้าคณะแขวง) มีหน้าที่ปกครองดูแลพระสงฆ์สามเณรตามวัดต่าง ๆ ภายในตำบล ซึ่งส่วนใหญ่เรียกตามตำบลของบ้านเมือง

3. เจ้าคณะอำเภอ (เฉพาะกรุงเทพมหานคร เรียกว่าเจ้าคณะเขต) มีหน้าที่ปกครองดูแล พระสงฆ์สามเณรตามตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอที่รับผิดชอบ

4. เจ้าคณะจังหวัด (เฉพาะกรุงเทพมหานคร เรียกว่า เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร) มีหน้าที่ปกครองดูแลพระสงฆ์สามเณรตามอำเภอต่าง ๆ ในเขตจังหวัดที่รับผิดชอบ

5. เจ้าคณะภาค มีหน้าที่ปกครองดูแลพระสงฆ์สามเณรในจังหวัดต่าง ๆ ในเขตรับผิดชอบ การแบ่งภาคในคณะสงฆ์มีทั้งหมด 18 ภาค เป็นการรวมจังหวัดใกล้เคียงกัน 3 – 6 จังหวัดเข้าด้วยกัน เช่น ภาค 1 ได้แก่ จังหวัด กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ภาค 2 มีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสระบุรี เป็นต้น

6. เจ้าคณะใหญ่ มีหน้าที่ปกครองดูแลพระสงฆ์สามเณร ในเขตรับผิดชอบที่เรียกว่า “หน” โดยรวมภาคหลาย ๆ ภาค เป็น 1 หน เทียบทางบ้านเมืองคือ ภาค ดังนี้

6.1 หนใต้ ได้แก่ ภาคของคณะสงฆ์ที่อยู่ในเขตภาคใต้ของบ้านเมืองทั้งหมด

6.2 หนกลาง ได้แก่ ภาคของคณะสงฆ์ที่อยู่ในเขตภาคกลางของบ้านเมืองทั้งหมด

6.3 หนเหนือ ได้แก่ ภาคของคณะสงฆ์ที่อยู่ในเขตภาคเหนือของบ้านเมืองทั้งหมด

6.4 หนตะวันออก ได้แก่ ภาคของคณะสงฆ์ที่อยู่ในเขตภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านเมืองทั้งหมด

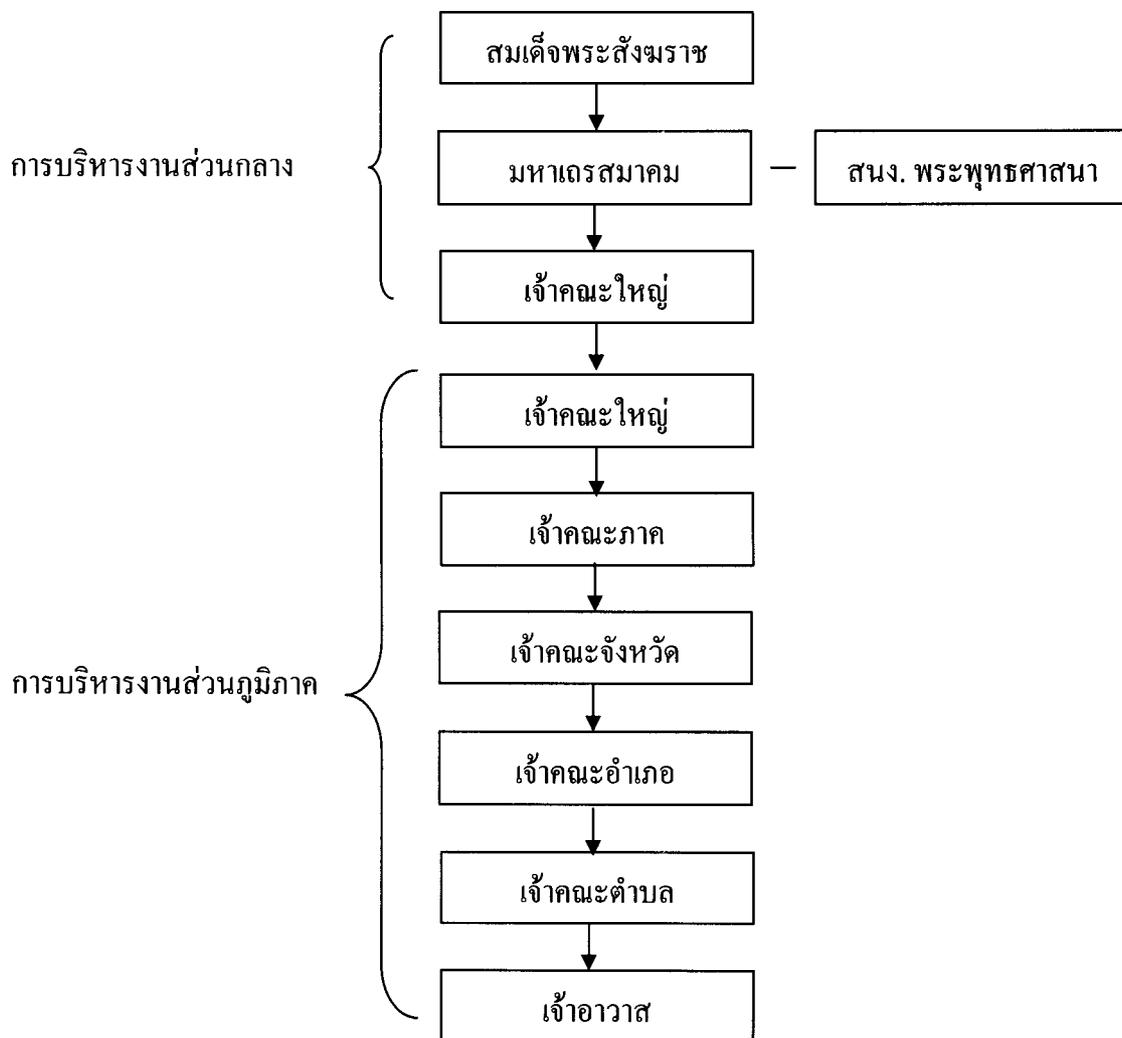
การแบ่งระดับการปกครองที่แสดงนี้เป็นการแบ่งระดับตามการปกครองคณะสงฆ์ในฝ่ายมหานิกาย ส่วนของคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกก็แบ่งเช่นเดียวกัน แต่เรียกชื่อจะมีความสลับซับซ้อนกว่า

7. มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรสุดท้ายของคณะสงฆ์ไทยมีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ไทยให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วาระระเบียบหรือคำสั่ง โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับคณะสงฆ์ไทย กรรมการมหาเถรสมาคมประกอบด้วยพระเถระชั้นสมเด็จพระราชาคณะ และพระราชาคณะ จำนวนไม่เกิน 20 รูป โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน โดยตำแหน่ง มีอธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม (ปัจจุบันผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม) ปกติการประชุมมหาเถรสมาคมจะมีเดือนละ 3 ครั้ง คือ ทุกวันที่ 10 , 20 และ 30 ของทุกเดือน ณ พระตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

8. สมเด็จพระสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ไทย มีอำนาจหน้าที่ในการบัญชาการคณะสงฆ์ ทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคม ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคมและทรงปกครองบังคับบัญชาคณะสงฆ์อื่น ๆ คือ คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ทั้งจีนนิกาย (คณะสงฆ์จีน) และอนัมนิกาย (คณะสงฆ์ญวน) ในประเทศไทย และทรงปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ โดยตำแหน่งที่ได้รับสถาปนา

สมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน (พ.ศ. 2546) คือ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงได้รับสถาปนาเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2532 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

การปกครองตามลำดับนี้ยังแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามระบบการบริหารราชการแผ่นดิน คือ การบริหารงานส่วนกลาง และการบริหารงานส่วนภูมิภาค โดยการบริหารตั้งแต่ระดับวัด ถึงระดับภาค จัดเป็นการบริหารงานส่วนภูมิภาค และการบริหารงานระดับหนึ้นไปเป็นการบริหารงานส่วนกลาง

ภาพที่ 2.2 การปกครองคณะสงฆ์ไทย

ที่มา : พระมหาดนัด อุดตจรีและพระปลัดอำพล สุธีโร พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2505-2535

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการปกครองหลายขั้นตอนแต่ก็ไม่ยุ่งยากเพราะพระสงฆ์ทั้งหมด ได้ฝึกพระธรรมวินัย เป็นหลักในการปกครองอยู่แล้ว การปกครองจึงเป็นแต่เพียงแสดงลำดับการบังคับบัญชาเพื่อความสะดวกในการบริหารงานของคณะสงฆ์เท่านั้น

อนึ่งว่า การปกครองของคณะสงฆ์ไทยตามแผนภาพนี้เป็นการแบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ยังมี

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก่อนที่ประกาศใช้ก่อนหน้านี้อีกคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ซึ่งมีข้อแตกต่างจากพระราชบัญญัติที่ใช้ในปัจจุบันและได้ถูกยกเลิกไปแล้ว

จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ไทยนอกจากมีหน้าที่ต้องศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สั่งสอนอบรมประชาชนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ให้ความช่วยเหลือประชาชนให้มีความสุขภายใต้ขอบเขตของพระธรรมวินัยแล้วยังมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบคำสั่ง กฎเกณฑ์ ตามที่คณะสงฆ์ไทยกำหนดขึ้นบังคับใช้เพื่อความเรียบร้อยของหมู่สงฆ์อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ 2533 ข: 70)

1.5.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) มาตรา 31 บัญญัติว่า วัดมี 2 อย่าง คือ (1) ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา (2) สำนักสงฆ์ ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

ในมาตรา 37 และมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าว ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้

1) หน้าที่ของเจ้าอาวาส

- (1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและ ศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

2) อำนาจของเจ้าอาวาส

- (1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งของเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

นอกจากนี้ กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2520) ออกตามความใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสเพิ่มเติม (ข้อ 12) ดังนี้

(1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปจากวัด

(3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งของเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย ลัทธิ นิกาย กฎหมาย พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ระเบียบแบบแผนของทางราชการและคำสั่งของเจ้าคณะใหญ่ในคณะสงฆ์นั้น ๆ

(4) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(5) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอยู่หรือพำนักอาศัยในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ลัทธิ นิกาย กฎหมาย พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ระเบียบแบบแผนของทางราชการ และคำสั่งของเจ้าคณะใหญ่ในคณะสงฆ์นั้น ๆ

(6) เป็นธุระในการศึกษา อบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(7) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

ให้รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายคุณสมบัติของเจ้าอาวาส

กฎหมายตราสามศก ฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2535) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน พระสังฆาธิการ ได้กำหนดคุณสมบัติของพระสงฆ์ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสโดยสังเขป ดังนี้

พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

(1) มีพรรษาพ้น 5 และ

(2) เป็นผู้ทรงเกียรติ เป็นที่เคารพนับถือ ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นหรือชุมชนนั้น พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส พระอารามหลวง ในกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

ก. มีพรรษาพ้น 10

ข. เป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือ ของบรรพชิตและ
คฤหัสถ์ และ

ค. มีสมณศักดิ์
ก) ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวง
ชั้นเอก

ข) ไม่ต่ำกว่าพระราชชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท
ค) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอาราม
หลวงชั้นตรี

สำหรับ พระภิกษุที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ใน
จังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

ก. มีพรรษาพื้น 10
ข. เป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและ
คฤหัสถ์ และ

ค. มีสมณศักดิ์
ก) ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวง
ชั้นเอก

ข) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอาราม
หลวงชั้นโท

ค) ไม่ต่ำกว่าพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือ
พระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัต ไม่ต่ำกว่าพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโท
สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

ในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ หรือ พระภิกษุสมควรดำรงตำแหน่ง
ปกครองคณะสงฆ์ (เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค/ รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด/รองเจ้าคณะ
จังหวัด เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส/รอง
เจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากมีคุณสมบัติโดยเฉพาะดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติ
ทั่วไป ดังนี้

- ก. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
- ข. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- ค. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ง. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์

จ. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ

ฉ. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษ ในอริกรรมที่พึงรังเกียจมาก่อน

ช. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

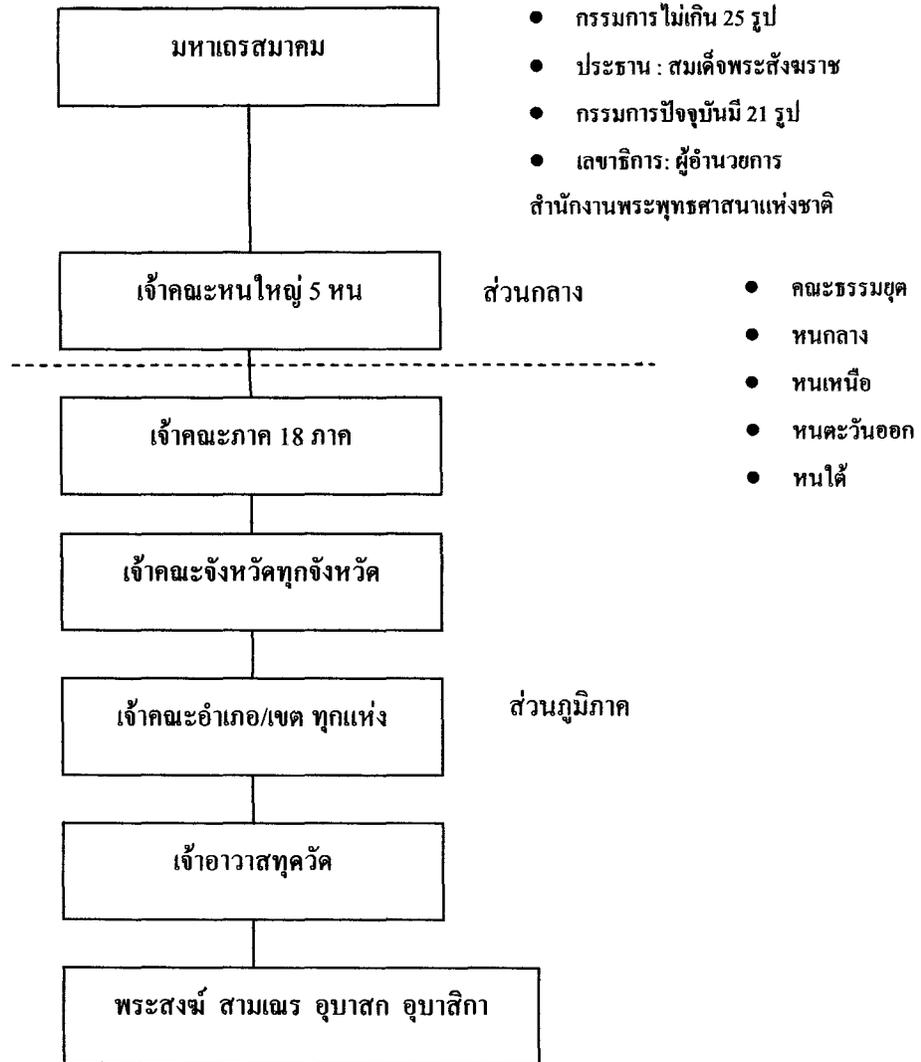
1.6 ภารกิจของพระสงฆ์

ภาระหน้าที่หลัก สำคัญของพระสงฆ์แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1.6.1. การบริหาร จัดการ

ด้านการปกครองให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ลัทธิ นิกาย กฎหมายและพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชให้ พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและศิษย์วัดปฏิบัติตามหลักศีลธรรม กฎหมาย กฎเกณฑ์ และระเบียบประเพณีของบ้านเมือง

การปกครองคณะสงฆ์ไทย

ภาพที่ 2.3 การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

ที่มา : พระมหาดนัด อุดตจारीและพระปลัดอำพล สุทธิโร พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2505-2535

1.6.2 การเผยแพร่

เผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในลักษณะการสอน อบรม บรรยาย เทศน์/แสดงธรรมแก่พุทธศาสนิกชน เยาวชนและผู้สนใจ ทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้ สื่อบุคคล สิ่งพิมพ์ สื่อมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.6.3 การศึกษา: ศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์

แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) การศึกษาสำหรับพระสงฆ์ สามเณร มีอยู่ 4 อย่าง คือ

- (1) พระปริยัติธรรม แผนกธรรม (นักธรรมตรี – โท – เอก)
- (2) พระปริยัติธรรม แผนกบาลี คือ เปรียญธรรมชั้นตรี (ป. ธ. 3)

เปรียญโท (ป.ธ. 4-6) และเปรียญเอก (ป. ธ. 7-9)

(3) การศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมต้น และระดับมัธยมปลาย ตาม หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ เรียกชื่อว่าการศึกษาสายสามัญ และการศึกษาผู้ใหญ่/การศึกษานอกโรงเรียน/การศึกษานอกระบบ

(4) การศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยต่างๆของรัฐ/เอกชน

2) การศึกษาสำหรับพุทธศาสนิกชน อุบาสก อุบาสิกา และเยาวชน

- (1) ธรรมศึกษา (ธรรมศึกษาตรี – โท – เอก)
- (2) พุทธศาสนวันอาทิตย์
- (3) การศึกษาก่อนวัยเรียน / การศึกษาปฐมวัย / ศูนย์การศึกษาเด็กเล็ก
- (4) การศึกษาสายสามัญ ระดับประถม มัธยมต้น และมัธยมปลาย ตาม

หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ

(5) การศึกษาสู่การปฏิบัติ เช่น การศึกษาอภิธรรม อบรมกรรมฐาน

(6) การศึกษาระดับอุดมศึกษา เปิดโอกาสให้เยาวชนและนิสิต/นักศึกษา

เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ในบางสาขาวิชาที่สนใจ

3) การศึกษาสงเคราะห์

การจัดหากำลังช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนในรูปแบบต่างๆ แก่ สถาบันการศึกษา เช่น การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์และสื่อ มอบทุน/มูลนิธิ แนะนำ แก้ไขปัญหา

1.6.4 การสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์

ได้แก่งานบูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ ถาวรวัตถุ และการช่วยเหลือ กุณบุตร กุณธิดา ในรูปแบบของกองทุน/มูลนิธิ ตลอดจนช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย ในโอกาสต่างๆ แก่ประชาชน

2. การศึกษานอกระบบ: หลักการ วิธีการและรูปแบบกิจกรรม

การศึกษานอกระบบ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกระบบโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นมีทักษะเพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมหรือชุมชนมากขึ้น

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้นเน้นความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมาย

2.1 หลักการของการศึกษานอกระบบ จากการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาต่างๆที่เกี่ยวข้องและแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบ สามารถสรุปหลักการสำคัญของการศึกษานอกระบบได้ดังนี้

2.1.1 **หลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา** ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่จะได้รับบริการการศึกษานอกระบบอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน

2.1.2 **หลักการกระจายโอกาสทางการศึกษา** ควรค้นหาวิธีการที่จะกระจายการศึกษานอกระบบให้ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง แม้จะอยู่ในชนบทห่างไกล

2.1.3 **หลักความต่อเนื่อง** เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตควรจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบอย่างต่อเนื่องเมื่อก่อนถึงเป้าหมายต้องการจะเรียนรู้หรือมีความพร้อมเมื่อใดควรจะเรียนได้เสมอ

2.1.4 **หลักความยืดหยุ่น** การศึกษานอกระบบจะมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่นหลักสูตรสามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นได้ ระยะเวลาเรียน สถานที่เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนสามารถปรับให้เอื้อต่อสภาพของกลุ่มเป้าหมาย และอำนวยความสะดวกต่อกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

2.1.5 **หลักการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย** กิจกรรมการศึกษานอกระบบเน้นการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ โดยจะมีการสำรวจความต้องการของ

กลุ่มเป้าหมายก่อนจึงจะกำหนดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดให้กับกลุ่มเป้าหมายแต่ละพื้นที่อาจจะแตกต่างกัน

2.1.6 หลักความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรม การศึกษานอกระบบควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพและปัญหาในชีวิตจริง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายจะสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ได้ในการดำเนินชีวิต

2.1.7 หลักความหลากหลาย กิจกรรมการศึกษานอกระบบ ควรมีความหลากหลาย ทั้งประเภทของกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบ ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายในเรื่องอายุ พื้นฐานความรู้ ความสนใจ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเลือกได้ตามความต้องการ

2.1.8 หลักความเป็นประชาธิปไตย ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ นั้น กลุ่มเป้าหมายควรมีอิสระในการเลือกกิจกรรมได้ตามความสนใจ เลือกเวลาเรียน เลือกวิธีเรียน ได้ ตามความพร้อมและความสะดวก สามารถหยุดพักกิจกรรมได้เมื่อมีความจำเป็นและสามารถ กลับเข้าร่วมกิจกรรมได้เมื่อมีความพร้อม

2.1.9 หลักการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นผู้จัดมิได้จำกัด อยู่เฉพาะ โรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้นและจะมีทั้งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน สมาคม มูลนิธิ องค์กรต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งประชาชนในชุมชนด้วย

2.1.10 หลักการพึ่งตนเอง เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้น มุ่งให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองได้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต การปรับปรุงอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

2.2 วิธีการของการศึกษานอกระบบ มีวิธีการดังนี้

2.2.1 การพบตัวต่อตัว

2.2.2 สอนเป็นรายบุคคล

2.2.3 การกระจายอำนาจไปยังองค์กรท้องถิ่นและชุมชน

2.2.4 ร่วมมือกันจัดกิจกรรม / โปรแกรม

2.2.5 ใช้ระบบอาสาสมัครรวมทั้งใช้ผู้จัดในท้องถิ่น (ประชาชนชาวบ้าน)

2.2.6 สนับสนุนการแก้ไขไม่รู้หนังสือไปสู่ภาคเอกชน

2.2.7 ดำเนินความพยายามจัดกิจกรรมหลังการอ่านออกเขียนได้ เพื่อป้องกันการ ลืมหนังสือและสร้างนิสัยรักการอ่าน เช่น จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จัดหาสื่อเสริมการอ่าน และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น

2.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

ต่อมาได้ปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมจากเดิมคือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ข่าวสารข้อมูล และการพัฒนาทักษะอาชีพ ทั้ง 3 อย่างนี้มาเป็นกิจกรรมในชุมชนด้วย และเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับชุมชนตามพระราชบัญญัติการศึกษาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้วยการจัดการศึกษานอกระบบ จึงเน้นรูปแบบกิจกรรม 8 ประเภท ดังนี้

2.3.1 เศรษฐกิจชุมชน : การผลิต การจัดการด้านการตลาด การเพิ่มผลผลิต

2.3.2 สิ่งแวดล้อมชุมชน : เกี่ยวกับถนนหนทาง แหล่งน้ำ ดิน ธรรมชาติ ป่าชุมชน ลมมลพิษ

2.3.3 การรักษาสุขภาพชุมชน : ดูแลสุขภาพอนามัย การใช้แพทย์แผนไทย การออกกำลังกาย

2.3.4 ศาสตร์การชุมชน : จัดหาให้เกิดกองทุนสวัสดิการ เช่นกองทุนการศึกษา ฅาปนกิจสงเคราะห์

2.3.5 ทุนชุมชน : สะสมทุนชุมชน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน

2.3.6 อุตสาหกรรมชุมชน : การแปรรูปผลผลิต เช่น แปรรูปกล้วย กลุ่มทำ ยาสระผม กลุ่มจักสาน

2.3.7 เกษตรยั่งยืนชุมชน : ทฤษฎีใหม่ เกษตรผสม วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ไร่นาสวนผสม

2.3.8 วัฒนธรรมชุมชน : กลุ่มอนุรักษ์หนังใหญ่ หนังตะลุง เพลงอีแซว ฯลฯ.

รูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียน แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ. ศ. 2540-2544) กรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้ศูนย์การศึกษาภาค (ศนภ .) ศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (ศนจ .) และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/ กิ่งอำเภอ และเขต (ศบอ. /ศบก.และ ศบข.) นำไปปฏิบัติดังต่อไปนี้

“ จัดการศึกษาให้บุคคลได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะเพื่อจำเป็นเพื่อใช้ชีวิต มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา ความเข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตและประกอบ อาชีพได้อย่างมั่นคง ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมมีสันติ โดยเน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ พอใจและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต....”

2.4 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ

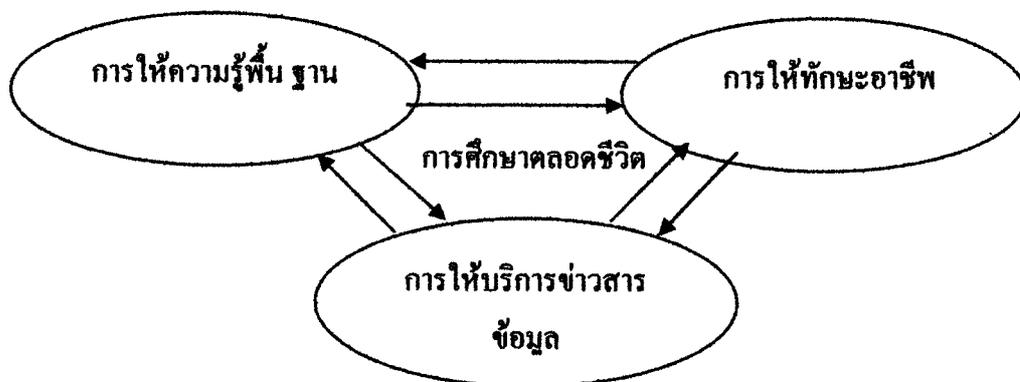
ปัจจุบันสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (เดิม กรมการศึกษานอกโรงเรียน) ได้ดำเนินงานจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ 3 กิจกรรมใหญ่ๆคือ

2.4.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือในการเรียนรู้และความรู้ความสามารถที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนเสริมสร้างความรู้และทักษะการศึกษาต่อเนื่อง ตัวอย่างกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การรู้หนังสือและการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา และการศึกษาต่อเนื่องสามัญ เป็นการศึกษาที่เสริมต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนนอกระบบได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถและเจตคติอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพและการเตรียมที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป

2.4.2 การพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพ เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติเพื่อการประกอบอาชีพ โดยเน้นการพัฒนาอาชีพท้องถิ่น การสร้างผู้ประกอบการขนาดย่อมและอาชีพอิสระการเตรียมความพร้อมเพื่อรับจ้าง ในตลาดแรงงานและการปรับปรุงอาชีพที่มีอยู่แล้วให้ได้ผลยิ่งขึ้น

2.4.3 ด้านการให้ข่าวสารข้อมูล เป็นกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติในสังคม ซึ่งอาจดำเนินการด้วย การพัฒนาแหล่งความรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น การจัดตั้งห้องสมุดประชาชน อำเภอ และจังหวัด การสนับสนุนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้และวิชาการต่าง ๆ โดยผ่านรายการวิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว และนิทรรศการ การสนับสนุนผู้รู้ในสังคม เพื่อนำศักยภาพ ทักษะ ความชำนาญ และภูมิปัญญาในและนอกท้องถิ่นมาเผยแพร่ให้แก่ประชาชนได้รับรู้

กิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้านที่กล่าวข้างต้นนี้ อาจจะเป็นเอกเทศหรือสอดแทรกกับกิจกรรมต่างๆที่พัฒนาส่วนรวม ทั้งนี้อาจมีรูปแบบในการจัดที่หลากหลายตามสภาพ และกลุ่มเป้าหมาย

ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

ที่มา : การศึกษานอกโรงเรียน, กรม "วิวัฒนาการทางการศึกษานอกโรงเรียนของไทย"

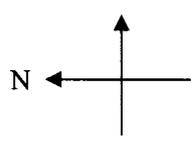
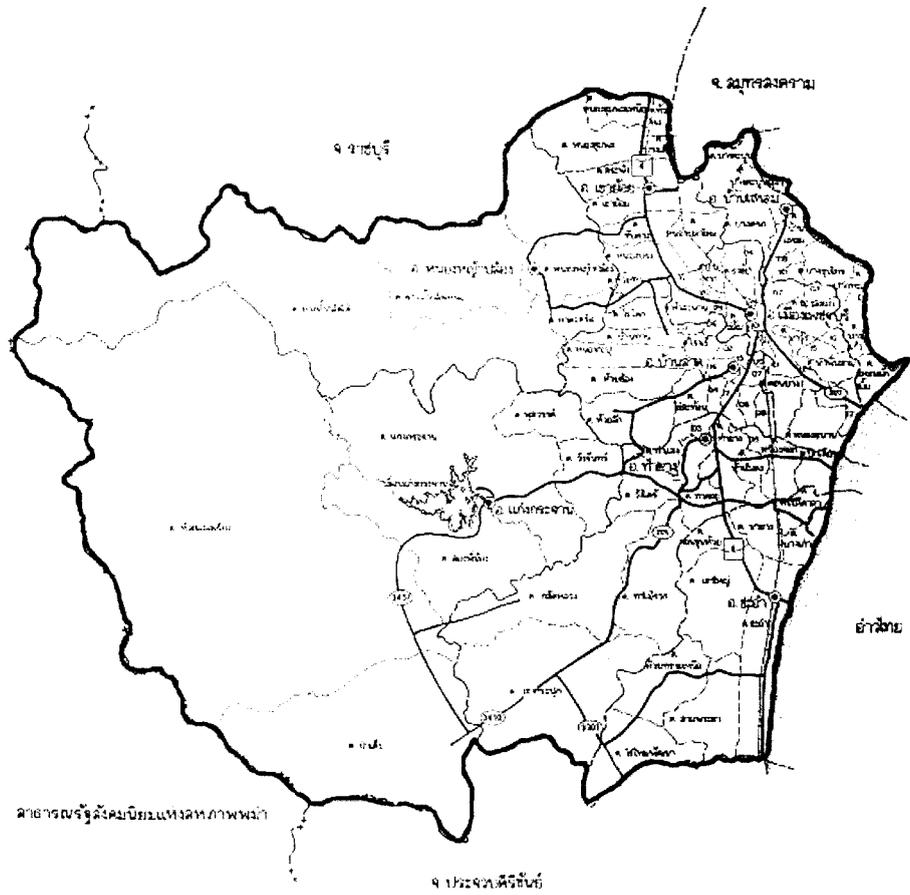
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา 2527

3. สภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของจังหวัดเพชรบุรีโดยเน้นเรื่องการศึกษา

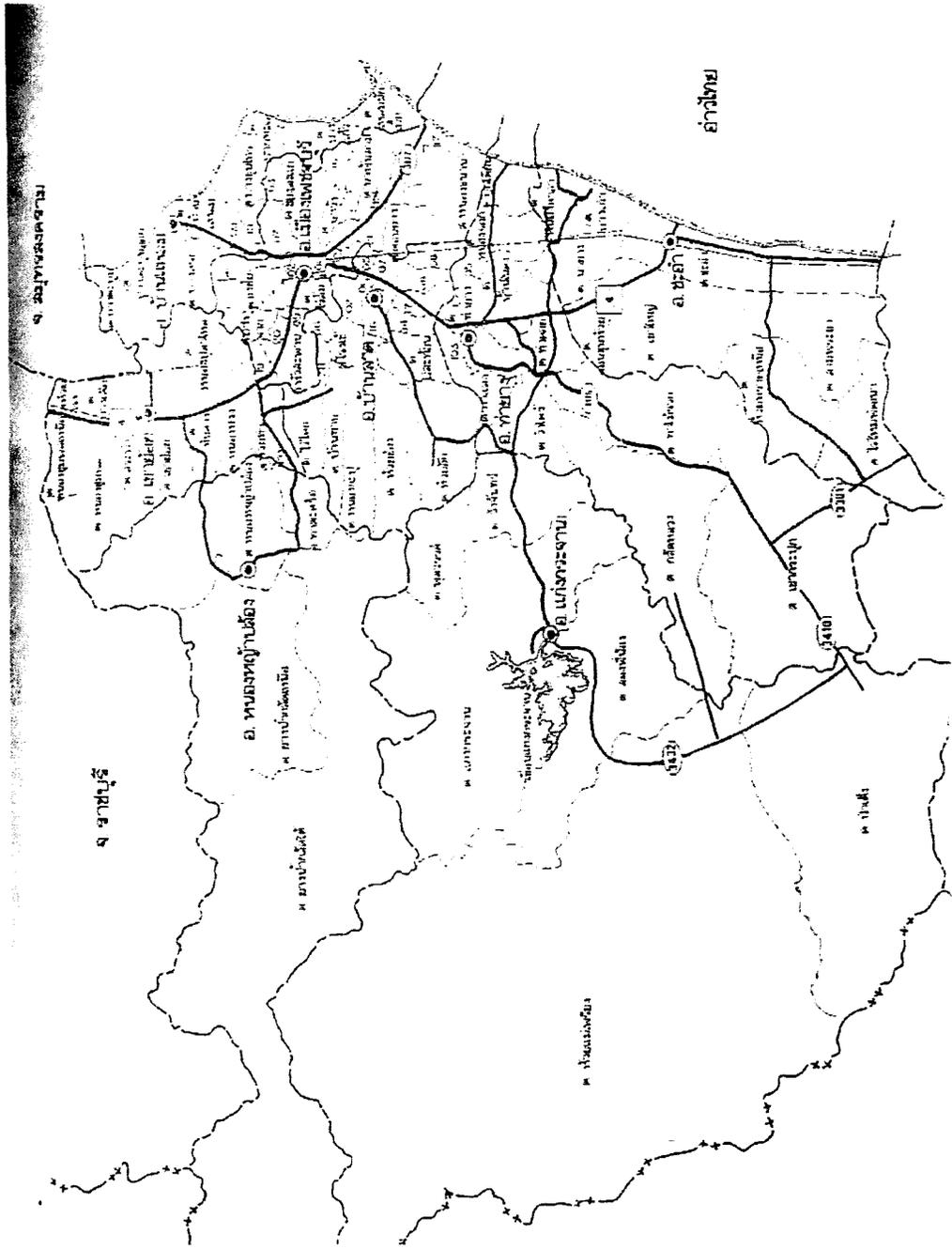
3.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดเพชรบุรีตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศไทยโดยอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทางรถยนต์สายธนบุรี – ปากท่อ ประมาณ 120 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 6,225.138 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม
ทิศตะวันออก	ติดอำเภอไทย
ทิศใต้	ติดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศตะวันตก	ติดสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

ภาพที่ 2.5 แผนที่และอาณาเขตของพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : สุรัฐ ศิลปอนันต์ สมุดรายนงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2546 สำนักงานสถิติจังหวัด
เพชรบุรี 2526

แผนที่และอาณาเขตแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 2.6 แผนที่และอาณาเขตแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี
 ที่มา : สุรัสู ศิลปอนันต์ สมุทราฐานสถิติจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2546 สำนักงานสถิติจังหวัด
 เพชรบุรี 2526

3.2 ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบุรีเป็นที่ราบสูง มีภูเขาและป่าไม้ ทางทิศ ตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มไปจนจรดอ่าวไทย เป็นที่ประกอบเกษตรกรรมได้เป็นอย่างดี ทางทิศ ตะวันตกเป็นที่ราบสูงและเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างไทยและสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า นอกจากนี้ยังมีป่าไม้อยู่ในท้องที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอบ้านลาด อำเภอท่ายาง อำเภอชะอำ อำเภอแก่งกระจาน

จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดชายทะเล จึงมีอากาศอบอุ่นสบายไม่ร้อนจัดและไม่หนาวจัดในปี 2545 อุณหภูมิวันสูงสุด 37.5 องศาเซลเซียส วันต่ำสุด 18.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 27.8 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนในปี 2545 มีฝนตกประมาณ 100 วัน จำนวนน้ำฝนประมาณ 882.5 มิลลิเมตรต่อปี

3.3 การปกครองและประชากร

ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2545 จังหวัดเพชรบุรีแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาค เป็น 8 อำเภอ 93 ตำบล 689 หมู่บ้าน มีจำนวนบ้าน 136,788 หลัง โดยมีอำเภอดังนี้ อำเภอเมือง อำเภอบ้านแหลม อำเภอบ้านลาด อำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง อำเภอเขาชัย้อย อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอแก่งกระจาน

การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองเพชรบุรี เทศบาลตำบล 10 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 69 แห่ง และสภาตำบล 13 แห่ง จากสถิติของนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2545 จังหวัดเพชรบุรี มีประชากรทั้งสิ้น 461,339 คน เป็นเพศชาย 224,942 คน และ เพศหญิง 236,297 คน

3.4 อาชีพและรายได้

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน ประมง และปศุสัตว์ รองลงมาเป็นด้านการพาณิชย์กรรม การอุตสาหกรรม การบริการ และการทำนาเกลือ ตามลำดับ

สภาพเศรษฐกิจปี 2545 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี 57,399 บาท เป็นอันดับที่ 22 ของประเทศไทยใน 76 จังหวัด อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ 4.07

3.5 การสังคม

การศาสนาและวัฒนธรรม จากตัวเลขสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสำรวจเมื่อ ปี 2545 ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบุรี นับถือศาสนาพุทธ ประมาณ 96.60 % ของ ประชากรทั้งหมด รองลงมา นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณ 2.48 % ศาสนาคริสต์ 0.84 % และ

อื่นๆ ประมาณ 0.08 % มีวัด 236 วัด สำนักสงฆ์ 56 สำนักสงฆ์ พระภิกษุ 3,478 รูป สามเณร 477 รูป (ทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย) มีมัสยิด 13 แห่ง โบสถ์คริสต์ 4 แห่ง (ทั้งนิกายโปรเตสแตนต์และคาทอลิก)

3.6 การศึกษา

การศึกษาของจังหวัดเพชรบุรี ในที่นี้ขอกล่าวเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาในระบบ
2. การศึกษานอกระบบ
3. การศึกษาของพระสงฆ์

3.6.1 การศึกษาในระบบ

การศึกษาในระบบ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน
2. การศึกษาระดับอาชีวศึกษา
3. การศึกษาระดับอุดมศึกษา

1) การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเพชรบุรีได้แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 2 เขต ดังนี้

เขต 1 มี 4 อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอเขาย้อย อำเภอบ้านแหลม และอำเภอหนองหญ้าปล้อง

เขต 2 มี 4 อำเภอ คืออำเภอท่ายาง อำเภอชะอำ อำเภอบ้านลาด และอำเภอแก่งกระจาน ซึ่งแยกเป็นรายละเอียดได้ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 เขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดเพชรบุรี เขต 1

ประถม	นร.	ครู	มัธยม	นร.	ครู	เอกชน	นร.	ครู
(ร.ร.)	(คน)	(คน)	(ร.ร.)	(คน)	(คน)	(ร.ร.)	(คน)	(คน)
108	17,942	1,274	12	13,455	673	15	13,823	548

ที่มา : เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี
 กลุ่มนโยบาย และแผนเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 เอกสารหมายเลข 3/2546
 สำเนา

ตารางที่ 2.2 เขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดเพชรบุรี เขต 2

ประถม	นร.	ครู	มัธยม	นร.	ครู	เอกชน	นร.	ครู
(ร.ร.)	(คน)	(คน)	(ร.ร.)	(คน)	(คน)	(ร.ร.)	(คน)	(คน)
131	21,969	1,349	12	8,519	483	2	808	59

ที่มา : บรรพต วีระชัย บุญลือ วันทายนต์ และอร วีระชัย *แผนกลยุทธ์และพันธสัญญา*

ปีงบประมาณ 2547-2549 กลุ่มนโยบายและแผนเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบุรี เขต 2

และยังมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาลักษณะพิเศษ 2 แห่ง คือ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

2) การศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีการศึกษาอาชีวศึกษาของรัฐบาล 5 สถาบันการศึกษา คือ วิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี วิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีเพชรบุรี วิทยาลัยการอาชีพอำเภอเขาชัยยอดและ วิทยาลัยการอาชีพอำเภอบ้านลาดและมีอาชีวศึกษาของเอกชน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนพาณิชยการเพชรบุรี ทั้ง 6 สถาบันนี้ เปิดสอนระดับ ปวช.-ปวส.

3) การศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี มี 3 สถาบันการศึกษา คือ

ก. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี

ข. วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้าจังหวัดเพชรบุรี

ค. มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

นอกจากนี้ยังมีศูนย์วิทย์พัฒนา ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 1 ศูนย์และศูนย์การเรียนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นโครงการเรียนรู้จัดรวมและใช้สถานที่ของโรงเรียนพาณิชยการเพชรบุรีในการบริการให้การศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์

3.6.2 การศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบ มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี (ศนจ.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัด ส่งเสริมและประสานงานในระดับจังหวัด ส่วนในระดับอำเภอมีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) เป็นศูนย์บริการการศึกษาทุกทั้ง 8 อำเภอของจังหวัดเพชรบุรี

การดำเนินงานในปีการศึกษา 2546 มีบุคลากรในการดำเนินงาน ดังนี้
บุคลากรและอัตราจ้าง

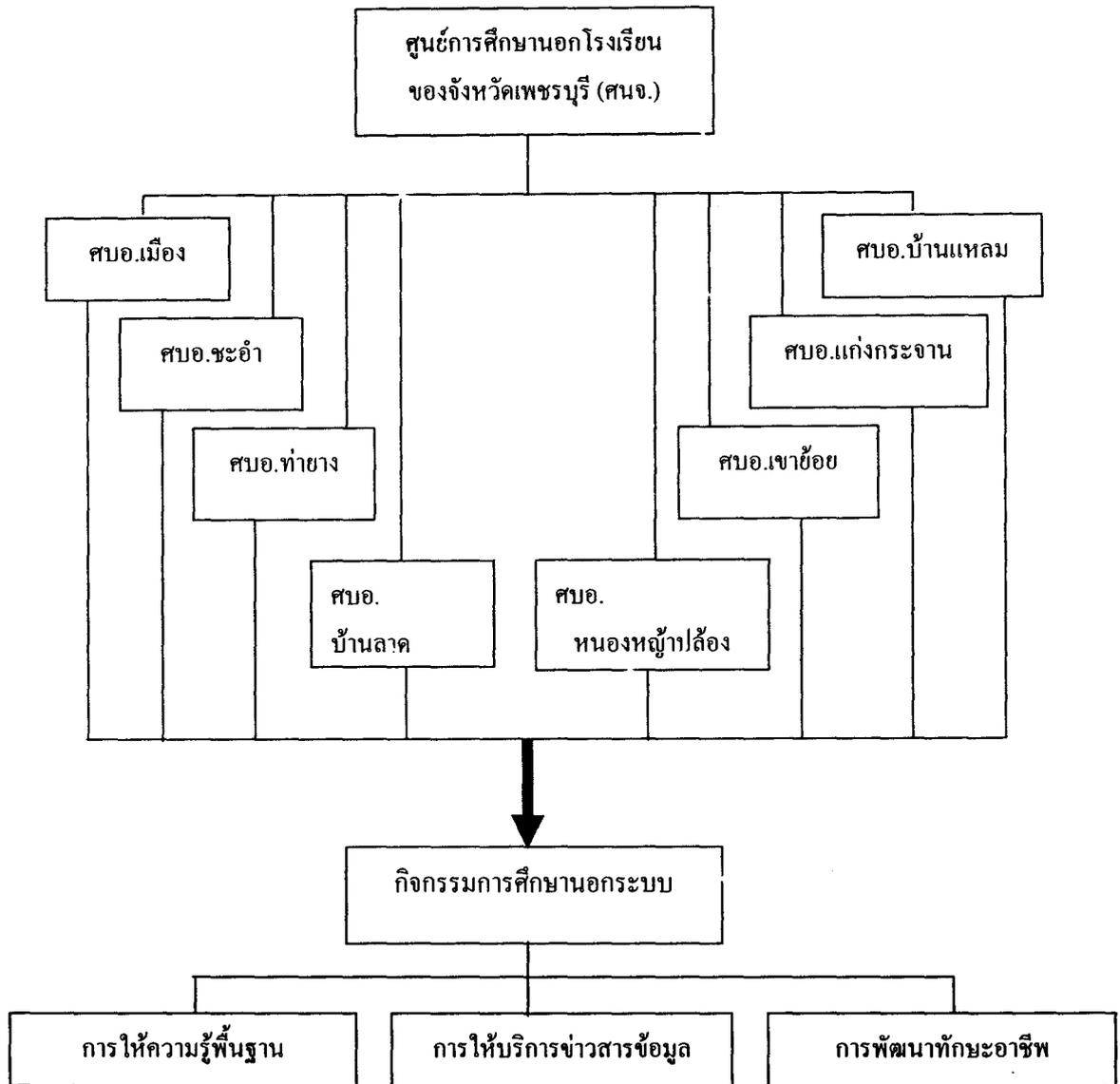
- 1) ข้าราชการ 35 คน แยกเป็น
 - (1) ข้าราชการครู 28 คน
 - (2) ข้าราชการพลเรือน 7 คน
- 2) ลูกจ้าง 56 คน แยกเป็น
 - (1) ลูกจ้างประจำ 11 คน
 - (2) ลูกจ้างชั่วคราว (บรรณารักษ์อัตราจ้าง) 11 คน
 - (3) ลูกจ้างชั่วคราว (ครูอาสาสมัคร) 34 คน

ตารางที่ 2.3 ข้าราชการและบุคลากร การศึกษานอกระบบของจังหวัดเพชรบุรี

สถานศึกษา	ข้าราชการ ครู	ข้าราชการ พลเรือน	ลูกจ้าง ประจำ	ครูอาสา สมัคร	บรรณารักษ์ อัตราจ้าง	รวม
1. ศนจ.เพชรบุรี	14	-	4	-	-	18
2. ศบอ.เมือง	4	-	1	5	-	10
3. ศบอ.ชะอำ	1	-	1	3	1	6
4. ศบอ.ท่าสาย	2	1	1	4	1	9
5. ศบอ.บ้านลาด	3	1	-	4	1	9
6. ศบอ.บ้านแหลม	1	1	1	4	1	8
7. ศบอ.เขาย้อย	1	2	1	4	1	9
8. ศบอ.หนอง- หญ้าปล้อง	1	1	-	4	2	8
9. ศบอ.แก่งกระจาน	1	-	1	6	2	10
10. ห้องสมุด ประชาชนจังหวัด	-	1	1	-	2	4
รวม	28	7	11	34	11	91

ที่มา : สมพร กุ่มแก้ว *สรุปผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2546* ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
จังหวัดเพชรบุรี 2546

ส่วนการดำเนินงานบริหารองค์กร ปรากฏตามแผนภูมิข้างล่างนี้

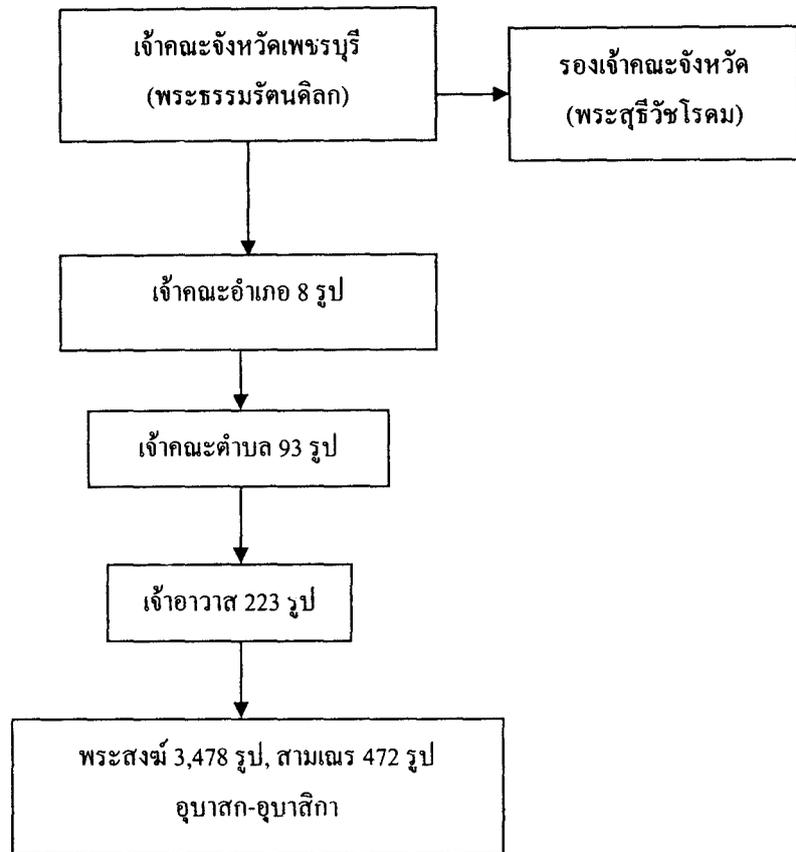
ภาพที่ 2.7 แสดงลักษณะการบริหารองค์กรการศึกษานอกโรงเรียนของจังหวัดเพชรบุรี

3.6.3 การปกครองและการศึกษาของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี

1) การปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบุรี มีเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในระดับจังหวัด ส่วนในระดับอำเภอทั้ง 8 อำเภอมีเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบในระดับอำเภอ ในระดับตำบลมีเจ้าคณะตำบลทั้ง 93 ตำบล เป็นผู้รับผิดชอบและในระดับวัดซึ่งมีทั้งหมด 244 วัด (ทั้งมหานิกาย

และธรรมยุต) มีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบในลักษณะเดียวกันกับเจ้าคณะจังหวัดดังกล่าวข้างต้น
 ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

ภาพที่ 2.8 แสดงการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ที่มา : พระมหาดนัด อุดจारीและพระปลัดอำพล สุทธิโร พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2)
 พ.ศ. 2505-2535 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535)

2) ด้านการศึกษา

การศึกษาของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

(1) สำนักเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งแบ่ง เป็น 2 ประเภท คือ

ก. สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มี 3 ระดับชั้น คือ

นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก จากข้อมูลบัญชีสำรวจสำนักเรียนแผนกนักธรรม

ของจังหวัดเพชรบุรีในปี พ.ศ.2546 ปรากฏว่ามีสำนักเรียนฝ่ายมหานิกาย 195 วัดและฝ่ายธรรมยุต 10 วัด รวมทั้งหมด 205 วัด

ข. สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เปิดสอนเพียง 3 ระดับ เท่านั้น คือ บาลีไวยากรณ์ เปรียญตรี (ป.ธ. 3) และ เปรียญโท (ป.ธ. 4-6) ส่วนเปรียญเอก (ป.ธ. 7-9) นั้นยังไม่มีสำนักเรียน จากข้อมูลบัญชีสำรวจสำนักเรียนแผนกธรรมบาลีของจังหวัดเพชรบุรีในปี พ.ศ. 2546 ปรากฏว่ามีสำนักเรียนฝ่ายมหานิกาย 6 วัด และฝ่ายธรรมยุต 1วัด รวมทั้งหมด 7 วัด

(2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญ มีอยู่เพียงแห่งเดียว คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไสกระดาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยเปิดสอนหลักสูตรระดับมัธยมตอนต้น (ม. 1- ม. 3) และระดับมัธยมตอนปลาย (ม. 4 – ม. 6)

(3) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) จากสถิติข้อมูล ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประจำปีการศึกษา 2547 จังหวัดเพชรบุรี มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั้งหมด 12 แห่ง โดยมีจำนวนครูฝ่ายบรรพชิตทั้งหมด 62 รูป ครูฝ่ายคฤหัสถ์ทั้งหมด 24 คน และมีนักเรียนทั้งหมด 3,956 คน

สำหรับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ในขณะนี้ยังไม่มีเปิดสอนในระดับชั้นอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยภายในประเทศ

สุภาพร วนานวัช (2516: 119 – 120) ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่ทำให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากนั้น ก่อนบวชส่วนใหญ่เป็นโสด มีอาชีพทางเกษตรกรรม เคยเป็นผู้ใหญ่บ้าน และภายหลังบวชได้เป็นเจ้าอาวาส และพบว่า พระภิกษุและสามเณรที่มีและไม่มีส่วนร่วมมีบุคลิกลักษณะและทัศนคติของการเป็นผู้นำแตกต่างกัน มีสาเหตุเนื่องจากความ แตกต่างกันด้านอายุ ระยะเวลาที่บวชเรียน ระยะเวลาที่อยู่ในวัดภูมิถ้ำเนา และตำแหน่งที่สำคัญในวัด และยังพบว่า การที่มีส่วนร่วมนั้นมีแรงผลักดันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกได้แก่การปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้ ความต้องการที่จะทำให้หมู่บ้านของตนเจริญ ต้องการช่วยเหลือชาวบ้าน และสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนได้แก่ ปัญหาทางกายภาพของพื้นที่ ขาดความรู้ความชำนาญทางวิชาการ การคมนาคมไม่ดี

ขาดเงินทุน ขาดการสนับสนุนทางด้านเทคนิคและการวิจัย ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนและไม่ชอบทดลอง รวมทั้งชาวบ้านขาดความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519: 103 – 105) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 561 รูป ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาททางการศึกษา โดยเฉพาะการช่วยสอนหนังสือ สูงมากถึงร้อยละ 62.64 นอกจากนั้นยังทำหน้าที่โดยการเผยแพร่ธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจโดยการออกจาริกไปในชนบท สอนให้เจริญกรรมฐาน ช่วยพัฒนาวัด โรงเรียน และชุมชนด้วย การวิจัยครั้งนี้พบว่า พระสงฆ์จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ สูงขึ้น ตามจำนวนพรรษาที่บวช

บรรพต วีระชัย บุญลือ วันทายนต์ และอร วีระชัย (2523: 20 – 51) ได้ทำการวิจัย เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับสังคมไทย โดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ในกรุงเทพมหานครและละแวกใกล้เคียง ผลการวิจัยสรุปได้ว่าด้านเศรษฐกิจ พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีบทบาทในการสอนงานด้านอาชีพ เช่น การวางแผนโบราณ ยาสมุนไพร ศิลปกรรมการก่อสร้าง เป็นต้น ด้านสังคม คือ การอบรมจริยธรรม การอนุเคราะห์ผู้ยากไร้ การสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจ และช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชน ด้านการศึกษา ได้แก่ การให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชน ทั้งภายในและนอกวัด การจัดสร้างโรงเรียนในวัดด้านการเมืองการปกครอง มีบทบาททางอ้อม นอกจากนี้ยังคำนึงถึงการประกอบประโยชน์จะต้องอยู่ภายในขอบเขตแห่งพุทธจักรและอาณาจักร

ไพศาล อัดโสภณ (2526: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย ความเป็นไปได้ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ทางประชากรศึกษาด้วยการสอดแทรกในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของเจ้าอาวาสในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสมีความรู้เกี่ยวกับภาวะประชากรอยู่ในเกณฑ์ดี มีเจตคติเป็นไปในทิศทางที่ไม่แน่ใจต่อประชากรศึกษา แต่มีเจตคติที่เห็นด้วยกับการให้เจ้าอาวาสได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ ซึ่งถ้าให้เจ้าอาวาสเผยแพร่จริง ๆ แล้วจะมีปัญหาเพียงเล็กน้อย ดังนั้นจึงเป็นไปได้ค่อนข้างมากที่จะให้เจ้าอาวาสเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารและความรู้ทางประชากรศึกษาให้กับประชาชน ด้วยการสอดแทรกในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา

ศติยา มานิตกุล (2528: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทและความต้องการทางการศึกษาของพระสังฆาธิการระดับวัดในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า

พระสังฆาธิการยังมีเปรียญธรรมสูงหรือได้เปรียญธรรมสูงหรือได้เปรียญธรรม
ยังมีความต้องการมีบทบาทและความต้องการการศึกษาต่อไปนี้สูง คือการศึกษาวิชาการห้องสมุด
ต้องการให้ทางราชการจัดให้มีบทบาทในการอบรมพัฒนาจิตใจประชาชน

พระสังฆาธิการยังมีเปรียญธรรมสูง หรือได้เปรียญธรรม หรือเคยเรียนปริญญา
พุทธศาสนา ยังต้องการมีบทบาทและความต้องการศึกษาต่อไปนี้สูง คือต้องการแก้ปัญหายาเสพติดและ
สอนธรรมะวัยรุ่นด้วยการบรรพชาสามเณรหรือบวชเนกขัมมนารีในอุคร์อื่น ต้องการให้หลักสูตร
การศึกษาธรรมะนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงในทางโลก ต้องการเรียนรู้ความเป็นไปในสังคม และ
จิตวิทยาเพื่อประโยชน์ในการสอนธรรมะและต้องการให้ทางราชการช่วยให้การศึกษาแก่พระภิกษุ
สามเณร แม่ชีและศิษย์วัด

พระสังฆาธิการที่เคยเรียนระดับปริญญาพุทธศาสนา ต้องการมีบทบาทและ
การศึกษาต่อไปนี้ มากกว่าพระสังฆาธิการที่ไม่เคยเรียนปริญญาพุทธศาสนา คือบทบาทศาสน
สงเคราะห์ โดยการเยี่ยมประชาชน และให้พระนวกะที่บวชเรียนเพียงพรรษาเดียวเรียนธรรมะ
โดยไม่ควรเรียนเป็นภาษาบาลี

พระสังฆาธิการยังมีระดับการศึกษาสายสามัญสูง ยังมีความต้องการเรียนรู้ความ
เป็นไปในสังคม ต้องการศึกษาวิชาการทางโลกเพื่อประโยชน์ในการสอนธรรมะและต้องการให้
พระภิกษุสามเณรเรียนการศึกษาผู้ใหญ่มากขึ้น

สุภา นวกรรมิก (2528: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยโดยการสำรวจกิจกรรมของ
พระสงฆ์ในภาคคณะสงฆ์ 2 เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน พบว่าพระสงฆ์ผู้มีความแตกต่าง
จำนวนพรรษาที่บวชและวุฒิการศึกษา จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัด
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่า
ขนาด ประเภท รายได้ และที่ตั้งวัดที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียนที่ระดับนัยสำคัญ .05

อำนาจ บัวศิริ (2528: 76 – 80) ได้ทำการวิจัยคุณสมบัติและบทบาทเจ้าอาวาสวัด
ในพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่
พระสงฆ์ พระสังฆาธิการ ประชาชนสาขาอาชีพต่าง ๆ จากการวิจัยพบว่า บทบาทของเจ้าอาวาส
วัดที่ช่วยพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ คือ ด้านการปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน
ประชาชนทุกกลุ่มเห็นด้วยกับบทบาทด้านนี้ บทบาทที่ได้รับความเห็นด้วยมากที่สุดมีสองประการ
คือ การใช้สถานที่วัดเพื่อจัดการศึกษาอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาแก่ประชาชนเป็นประจำทุก
วันพระและจัดบริเวณวัดให้ประชาชนได้เข้ามาทำจิตใจให้สงบ ด้านกิจกรรมระดับหมู่บ้าน พบว่า

ประชาชนทุกกลุ่มเห็นด้วยกับบทบาทเจ้าอาวาสในด้านนี้ ได้แก่ งานพัฒนาแหล่งน้ำ งานธนาคาร โคกระบือ งานกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคาร และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น ด้านการบริการพื้นฐาน ประชาชนทุกกลุ่มเห็นด้วยกับบทบาทเจ้าอาวาสในด้านนี้ เช่น งานสาธารณสุข งานโภชนาการ งานบริการช้อกกฎหมาย งานแหล่งน้ำสะอาด และงานผลิตหนังสือเพื่อส่งเสริมชีวิตและสังคม เป็นต้น

โคจิ โนสุ (2530: 127 – 130) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่พำนักประจำอยู่ในวัดในจังหวัดสงขลา จำนวน 170 รูป ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงมากที่สุดของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา ด้านการศึกษา คือ การอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน บทบาทที่ปฏิบัติน้อยในด้านนี้ คือ การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน การจัดตั้งโรงเรียน การให้ความรู้ด้านช่างฝีมือในการประกอบอาชีพ ส่วนบทบาทในด้านการเผยแพร่ธรรมะ พบว่า บทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา รองลงมาได้แก่ การรับนิมนต์ไปประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นอกวัด การอบรมสั่งสอนประชาชนในงานเทศกาลต่าง ๆ ตามลำดับ ซึ่งล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทั้งสิ้น และบทบาทด้านการสงเคราะห์ บทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุดคือ การช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน รองลงมาได้แก่ การร่วมมือปฏิบัติสังฆกรรมซ่อมแซมวัด การช่วยแนะนำให้ชาวบ้านรู้จักการออมทรัพย์ ขยันหมั่นเพียรและขวนขวายในการประกอบอาชีพ ช่วยประชาชนในด้านให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ และรวมทั้งให้การสงเคราะห์ทางจิตใจด้วย

เตือนใจ ทองเจริญศิริกุล (2530: 78) ศึกษาเรื่อง ความคิดเป็นของพระสงฆ์และคณะกรรมการสภาตำบลต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของวัดในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์และคณะกรรมการสภาตำบลมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า วัดจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามลำดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต การศึกษาด้านระบบข้อมูลและข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์และการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพและทักษะ

กนาหนู เล็กวิจิตร (2531: 54 – 68) ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวข้องกับอายุพรรษาของพระสงฆ์ ตำแหน่งที่พระสงฆ์ดำรงอยู่ ระดับการศึกษา และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน คือ พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามาก มีตำแหน่งบริหารฝ่ายสงฆ์ มีการศึกษาสูง และมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีบทบาทต่อการศึกษานอกโรงเรียนมากกว่าพระสงฆ์ ที่มีปัจจัย

ดังกล่าวนี้บอกว่า ส่วนอายุและความรู้ ความเข้าใจในการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่มีผลกับ บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อศึกษานอกระบบโรงเรียน

ปัญหาในการมีบทบาทของพระสงฆ์ต่อศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ประชาชนไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม พระสงฆ์ที่มีความรู้พื้นฐานทางการศึกษาน้อย ความบกพร่อง ในการประชาสัมพันธ์ประสานงาน และติดตามผลของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนข้อจำกัดในเรื่อง งบประมาณทำให้ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อให้พระสงฆ์สามารถมีบทบาทใน กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากขึ้นได้แก่ การจัดประชุมสัมมนา นโยบายการศึกษา นอกระบบโรงเรียนแก่พระสงฆ์ ขยายชั้นเรียนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญแก่พระสงฆ์ เพิ่มการ ประชาสัมพันธ์และจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในลักษณะโครงการเคลื่อนที่ให้มากขึ้น โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชน

นางเยาว์ นิภูกรัชต์ (2532: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ในการ ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดสงขลา จากพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสและพระลูกวัด ซึ่งเป็น กลุ่มตัวอย่างจำนวน 119 รูป พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา มีบทบาทต่อการส่งเสริมวัฒนธรรม พื้นบ้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านตาม ตัวแปรต่าง ๆ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา วุฒิการศึกษาทางโลกและมีภูมิลำเนาต่างกัน มี บทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน พระสงฆ์ที่มีอายุตามปีปฏิทิน วุฒิการศึกษาทางคณะสงฆ์ มีสมณศักดิ์ และมีตำแหน่งพระสังฆาธิการ ต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

โกศลย์ ตั้งใจ (2533: บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัด การศึกษานอกระบบโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยกลุ่มตัวอย่างใช้พระสงฆ์ในจังหวัด ชัยภูมิ จำนวน 189 รูป เฉพาะพระสงฆ์ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว 1 พรรษา และอยู่ในวัดที่มี การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างน้อย 1 กิจกรรม ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2527 – 2530 ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับต่ำ ลักษณะ การมีส่วนร่วมมี 2 ลักษณะ คือ เป็นผู้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไปจัดดำเนินการใน พื้นที่ และเป็นผู้คิดริเริ่มสร้างโครงการและจัดดำเนินการเอง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือ กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไปจัดในพื้นที่มากกว่าการเป็นผู้คิดริเริ่ม โดยรูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ชักชวนชาวบ้าน การสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่และ แรงงาน การประชุมร่วมออกความคิดเห็นร่วมแก้ปัญหา ตัดสินใจ เป็นวิทยากร เป็นผู้ ประสานงาน ร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการควบคุมดูแล สละทุนทรัพย์ ร่วมวางแผนจัด โครงการลงหมู่บ้านและร่วมคิดติดตามประเมินผลตามลำดับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำแหน่งที่ในวัดการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาและการศึกษาและแรงจูงใจเป็นชุดปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนถึงร้อยละ 57.29 ในด้านปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็นของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนไม่สนใจกิจกรรม ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณหน่วยงานราชการไม่ค่อยจริงจังในการปฏิบัติงานและผู้นำชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ

สุพจน์ บันเทิง (2536: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวังสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุมากดำรงตำแหน่งทางการปกครอง มีระดับการศึกษาทางปริยัติธรรมสูง มีบทบาทในการพัฒนาชนบทมากกว่าพระสงฆ์ที่มีปัจจัยเหล่านี้น้อยและที่มีการศึกษาทางโลกต่ำ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าพระสงฆ์ในพุทธศาสนามีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน สำหรับการพัฒนาด้านการศึกษา พระสงฆ์ มีส่วนช่วยสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเทศนา อบรม สั่งสอน ศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชน การประสานงานกับหน่วยราชการ และชาวบ้าน การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และอนุญาตให้ใช้สถานที่ในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการแสดงผลบทบาทของพระสงฆ์ที่กล่าวมาอาจจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษา สายสามัญ ระดับการศึกษาทางพุทธศาสนา การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูต การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และที่ตั้งวัด

4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบในต่างประเทศนั้น ยังไม่พบว่าผู้ใดได้ทำการวิจัยไว้เลย แต่มีงานนิพนธ์เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในต่างแดน โดยเฉพาะพระธรรมทูตซึ่งมีหน้าที่ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัย จึงขอล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศไว้พอสังเขป ดังนี้

4.2.1 บทบาทของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างแดน

1) เป็นศูนย์กลางด้านเผยแผ่พุทธศาสนา

วัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ด้านทฤษฎีนั้นเปิดให้มีการเรียนการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประเพณีอันดีงามทางพุทธศาสนา เป็นแหล่งข้อมูลทางด้านพุทธศาสนา มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยการจัดทำสิ่งพิมพ์ บันทึกเทปธรรมะ บันทึกวีดิโอเทปเผยแผ่และใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต (Internet)

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เป็นต้นส่วนด้านการปฏิบัติ มีการจัดอบรมการเรียนการสอน
สมาธิภาวนา ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

(1) งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์แห่งการจัดตั้งวัดขึ้น ประการแรกก็เพื่อเผยแผ่

พระพุทธศาสนาทั้งนี้ก็เพื่อสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชนที่เป็นชาวไทย ได้มีโอกาสเข้าวัด
ฟังธรรม บำเพ็ญบุญกุศลที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมา เพื่อที่จะได้น้อมนำเอาธรรมะคำสอนของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต

ในด้านพระสงฆ์ผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการประกาศเผยแผ่คำสอน
ของพระพุทธเจ้าก็ได้ทำหน้าที่ของท่าน โดยสมบูรณ์ ทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ ทั้งนี้โดยการนำ
ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญธรรมรังสีซึ่งท่านเป็นนักเผยแผ่ที่มีชื่อเสียงมีความรู้แตกฉาน
ทั้งทางด้านปริยัติและปฏิบัติเป็นอย่างดี ได้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะ ทั้งการเทศน์การสอนอบรมการ
บรรยาย และเขียนบทความธรรมะลงในหนังสือวารสารแสงธรรมเป็นประจำทุกเดือน และได้พิมพ์
เป็นเล่มเพื่อแจกจ่ายประชาชนโดยทั่วไป ตลอดจนการแจกเทศธรรมแก่ประชาชนที่สนใจ นับว่า
เป็นการทำงานเผยแผ่ได้กว้างขวางพอสมควร

ก. ลักษณะการเผยแผ่

ก) ภาคทฤษฎี

- การเผยแผ่ธรรมะโดยตรง เช่น การเทศน์ การบรรยาย
ธรรมะเนื่องในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ทั้งงานมงคล และงานอวมงคล งานทำบุญตามประเพณีต่างๆ
- การสอน การจัดชั้นเรียนในวัด และการสอนตาม โรงเรียน
วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงาม

- งานด้านการผลิตสื่อ ทำเอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแผ่
เช่น หนังสือวารสารแสงธรรมประจำเดือน เพื่อเผยแผ่ธรรมะคำสอนในทางพระพุทธศาสนาและ
ข่าวสารกิจกรรมของวัด ส่งไปยังเป็นสมาชิกทั้งชาวไทยและชาวอเมริกันเกือบทุกรัฐในอเมริกา
การจัดพิมพ์เอกสารเผยแผ่ในลักษณะนี้จะมีเกือบทุกวัดใน
ต่างประเทศ เช่น หนังสือธัมโมภาส ของวัดธัมมาราม, หนังสือดวงประทีป ของวัดไทย แอลเอ
หนังสือธรรมประทีป ของวัดวิชิตธรรมประทีป, พุทธประทีป (ลอนดอน) ศรีรัตนสาร, พุทธาวาส
ดวงแก้ว และยังมีชื่ออื่นๆ อีกมากมาย เพราะว่าเป็นวิธีที่ง่ายในการสื่อสารให้ข่าวสารข้อมูลแก่
ประชาชน

- พิมพ์หนังสือธรรมะ ซึ่งเขียนโดยพระวิเทศธรรมรังสี

(หลวงตาชี) แจกเป็นธรรมบรรณาการ มีหนังสือ คลายสงสัย เล่ม 1-2 สตรีผู้รักธรรม แรงพยายาม

พระอินทร์เมื่อคน คน คน คน และหนังสือหุคข้อเขียนจากความคิด อีกหลายเล่ม และอยู่ระหว่างพิมพ์อีกหลายเล่ม

- พิมพ์บทความธรรมะในโอกาสพิเศษ เช่น พรรณมปีใหม่, สงกรานต์วันกัตถัญญ เป็นต้น
- พิมพ์หนังสือทำวัตรสวดมนต์ เช้า เย็น แจกเป็นธรรมทาน ทั้งภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
- บริการเทพธรรมะ โดยพระวิเทศธรรมรังสี เผยแผ่อย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- เทพธรรมะ ของพระเถระที่มีชื่อเสียงไว้บริการให้ญาติโยม ได้ยืมไปฟังที่บ้าน
- แจกเทปทำวัตรสวดมนต์ เช้า-เย็น โดยคณะสงฆ์วัดไทย วอชิงตัน ดี.ซี.

เพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแผ่

- งานใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่ เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ต การสร้าง โฮมเพจเพื่อ โฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด เผยแผ่ธรรมะทางอินเทอร์เน็ต การใช้โปรแกรมอีเล็คทรอนิกส์ (E-mail) ในการติดต่อสื่อสาร โดยการถาม-ตอบ ปัญหาธรรมะ และ ข่าวสารข้อมูลอื่นๆ รวมถึงการผลิตรายการวิทยุ โทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ตเพื่อการเผยแผ่ด้วย
- ไปบรรยายธรรมะ ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นักศึกษาตามมหาวิทยาลัย และ โรงเรียนต่างๆ และสถานที่ต่างๆ ตามแก่โอกาส
- บริการด้านห้องสมุด โดยเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนผู้ ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าด้านศาสนา-ภาษาไทย และวัฒนธรรมไทย และวิชาการอื่นๆ ไว้ให้ยืมทั้งภาค ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

ข) ภาคปฏิบัติ

- จัดการสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน(Meditation Class) แก่ผู้สนใจรายบุคคล และหมู่คณะ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- จัดบรรพชา- อุปสมบทภาคฤดูร้อน ทั้งแก่ชาวไทยและ ชาวต่างประเทศ
- จัดอบรมธรรมะแก่เยาวชน ในโครงการ “หลักธรรมนำ เยาวชน”

- จัดให้มีการประพาศิธรรม รักษาศีล 8 ในโอกาสพิเศษต่างๆ
- จัดเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานประจำปี (Meditation

Retreat) แก่ชาวไทยและต่างประเทศ

(2) งานอนุรักษ์และเผยแผ่วัฒนธรรมประเพณีไทย

เนื่องจากวิถีชีวิตของคนไทยมีอันต้องผูกพันอยู่กับวัดและพระศาสนา นับตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ทุกคนที่นับถือพระพุทธศาสนาจึงต้องเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ให้ธรรมะให้แนวทางในการดำเนินชีวิต เมื่อมีวัดเกิดขึ้นแล้วจึงเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างของคนไทยในชุมชนนั้นๆ พิธีกรรมต่างๆ ที่เคยปฏิบัติมาในเมืองไทยจึงจำเป็นต้องนำมาประยุกต์ใช้ วัตถุประสงค์หลักก็เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยเอาไว้ให้ได้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะนานได้ และอีกอย่างก็เพื่อเป็นการประกาศและเผยแผ่แก่ชาวต่างชาติเพื่อจะได้เรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมของเราซึ่งมีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนตั้งแต่บรรพบุรุษจนตลอดมาถึงพวกเรา

ดังนั้นการสอนศาสนาจึงต้องอาศัยควบคู่กันไปกับการจัดงาน ประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีการเกิด พ่อแม่ของเด็กเกิดใหม่ก็ต้องเข้าพบพระเพื่อที่จะได้ขอให้ตั้งชื่อให้และทำพิธีตัดผมไฟในลำดับต่อมา และเมื่อครบรอบปีก็ต้องทำบุญวันเกิดที่วัด เมื่อโตขึ้นพอที่จะมีคูครองจะทำพิธีแต่งงาน ก็ต้องมาวัดทำบุญในพิธีมงคลสมรส เป็นต้น พระสงฆ์ก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับตามธรรมเนียมประเพณี พระธรรมทูตอาศัยช่วงนี้ที่ได้ประกอบพิธีให้ได้แสดงธรรมหลักคำสอนในการดำเนินชีวิต

และเมื่อถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เมื่อมีการตายเกิดขึ้น สิ่งแรกที่ชาวพุทธนึกถึงก่อนก็คือวัดและพระสงฆ์ผู้ที่จะประกอบพิธีซึ่งญาติๆ ถือว่าสำคัญมาก ต้องทำให้ผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย บางครั้งไม่สามารถจะนำศพมาบำเพ็ญกุศลได้ ก็นำอัฐิมาทำพิธีสวดให้และที่สุดแม้ไม่มีศพและอัฐิ ยังต้องเขียนเฉพาะชื่อผู้ตายนำมาให้พระสวดและบังสุกุลให้ตามประเพณี นี่เป็นสิ่งที่พระธรรมทูตในต่างประเทศต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ และเป็นสิ่งที่สังคมไทยจะปฏิเสธไม่ได้ไม่ว่าจะอยู่มุมไหนของโลก ถ้ามีวัดและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติภารกิจนี้ก็ต้องเกิดขึ้นแน่นอน

กิจกรรมเสริมที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้ชาวไทย พุทธ มีโอกาสได้ทำบุญในวันสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา ในต่างแดน มีดังนี้

ก. งานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

คนไทยที่เป็นชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศเมื่อถึงวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาก็จะพยายามไปทำบุญที่วัด หรือแม้อยู่ไกลจากวัด อยู่ต่างวัดต่างเมืองที่ไม่มี

วัดไทย ก็จะพยายามหาวัดที่อยู่ใกล้ที่สุด คือ อาจจะเป็นวัดลาว – วัดเขมร – วัดเวียตนาม พม่า ลังกา ก็ตามเมื่อถึงวันสำคัญ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันทอดกฐิน เป็นต้น ถ้าไปไม่ได้ด้วยตนเองก็จะส่งปัจจัยไปทำบุญทางไปรษณีย์ เพราะทางวัดก็อาศัยศรัทธาของประชาชนชาวพุทธจึงจะบริหารวัดได้

ข. งานทำบุญประเพณีประจำปี

วัดแต่ละวัดในต่างประเทศก็พยายามที่จะจัดงานทำบุญตามประเพณี ซึ่งถ้าจะพูดไปแล้วก็มีทุกๆ เดือนใน 12 เดือน วัดอุประสงค์หลักก็เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยเอาไว้ และอีกอย่างก็เปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ทำบุญบริจาคปัจจัยในการบำรุงวัดและพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตประจำวัดนั้นชีวิตจะต้องอาศัยญาติโยมในการช่วยเหลืออุปถัมภ์บำรุงวัดจึงจะเจริญรุ่งเรืองดังที่กล่าวมาแล้ว

งานบุญประเพณีที่สำคัญ เช่น งานทำบุญสงกรานต์ซึ่งถือว่าเป็นงานใหญ่ของทุกๆ ปี เป็นงานบุญที่ยังนับถือชีวิตจิตใจของชาวไทยและชาวพุทธ เพราะถือว่าเป็นงานเฉลิมฉลองปีใหม่ไทยเดิม เป็นวันกตัญญูที่จะแสดงความรักเคารพแก่ผู้ใหญ่และทำการต้อนรับปีใหม่ และในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือทางยุโรป ถือว่าเป็นงานแรกของการเริ่มต้นฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งประชาชนจะออกจากบ้านไปเที่ยวเทศกาลนี้มาก เป็นวันพักผ่อนออกมารับแสงแดดอ่อนๆ (ซึ่งบางครั้งยังหนาวอยู่) ชมดอกไม้บาน คนให้ความสนใจมากเป็นพิเศษกว่างานประเพณีอื่นๆ

ทางวัดที่จัดงานทำบุญสงกรานต์ ก็จะอำนวยความสะดวกให้ญาติโยมได้สร้างพระพุทธรูป ปัดทองพระประธาน และบางวัดมีการประกวดนางสาวนพมาศ และก่อกองเจดีย์ทราย นอกจากนี้ก็มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรีไทย เล่นกีฬาแบบไทยๆ เป็นต้น ส่วนงานบุญประเพณีอื่นๆ เช่น งานวันทอดกฐิน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และงานลอยกระทง จะจัดในลักษณะเดียวกัน คือเปิดโอกาสให้ญาติโยมทำบุญและมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมอันดีงามตามสมควร จุดประสงค์ก็คือเพื่อรักษาและเผยแผ่วัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ถือเป็นค่าน้ำและเป็นศูนย์รวมทุกสิ่งทุกอย่าง

ค. งานวัฒนธรรมของชาติ

วัดไทยในต่างแดนจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกๆ ด้าน แม้วันสำคัญของชาติ เช่น การจัดงานเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมหาราช ซึ่งเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาติที่คนไทยทุกคนตระหนักถึงสถาบันหลักของชาวไทยคือสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ก็ต้องไปจัดกันที่วัด บางวัดก็อาศัยหน่วยงานราชการคือสถานเอกอัครราชทูตร่วมกับวัดไทยจัดกิจกรรม เพื่อแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ก็มีภารกิจงานวันแม่แห่งชาติซึ่งก็เป็นงานหนึ่งที่เป็นแรงกระตุ้นให้เด็กไทยที่เกิดเติบโตในต่างประเทศได้แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิต่อมารดาผู้มีพระคุณอาศัยพระสงฆ์ได้เทศนาถ่อมจิตใจ และใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องอบรมกิริยamarayat ให้งดงามสมกับความเป็นไทย

(3) งานด้านการศึกษา

ในด้านการศึกษานั้นพระสงฆ์ได้จัดการศึกษาให้แก่เยาวชนที่เกิดในต่างประเทศที่มีบิดาหรือมารดาเป็นคนไทยที่แต่งงานกับชาวต่างประเทศ โดยพระสงฆ์ จะเป็นผู้อบรมศีลธรรมจรรยา มารยาท และให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมไทยในรูปของการศึกษานอกระบบ ซึ่งมีด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อไม่ให้ลืมนความเป็นพุทธศาสนิกชน คนไทย จึงได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นดังนี้

ก. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กิจกรรมหนึ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่สำคัญยิ่ง สำหรับชุมชนชาวไทยในสหรัฐอเมริกาหลังจากที่สร้างวัดเป็นศูนย์รวมใจของชุมชนแล้ว ก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น เพื่อสอนภาษาไทยแก่กุลบุตรกุลธิดาของชาวไทยและชาวต่างประเทศควบคู่กันไปกับการสอนพระพุทธศาสนาเบื้องต้น และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย เพื่อให้เยาวชนของชาติยึดมั่นอยู่ในเอกลักษณ์ของตน

วัดเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาเกือบทุกแขนงมาตั้งแต่สมัยโบราณ และทางวัดไทยฯ ดิ.ช. ก็ได้จัดบริการทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกระดับชั้น โดยเฉพาะเยาวชนของเราที่เกิดและเติบโตในต่างประเทศจะได้ไม่ลืมนความเป็นไทย ทางวัดก็พยายามใช้การศึกษาเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนของไทยได้ซึมซาบในความเป็นไทยทั้งทางด้านภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยทุกประเภท

ดังนั้น ทางวัดไทยวอชิงตัน ดิ.ช. จึงได้เปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น โดยคณะผู้ปกครองซึ่งอาสาสมัครเป็นครูมาทำการสอนและได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากคณะสงฆ์ อันมีพระเดชพระคุณพระวิเทศธรรมรังษีเป็นประธาน ตลอดทั้งคณะกรรมการวัด โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงได้เจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งมีผู้ปกครองสนใจส่งบุตรหลานของท่านเข้าไปใกล้ชิดกับพระศาสนา เพื่ออนาคตเด็กจะแจ่มใส จิตใจจะมั่นอยู่ในคุณธรรมต่อไป

การเปิดการเรียนการสอนได้ดำเนินมาด้วยความมั่นคงและได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองส่งบุตรหลานไปเรียนเป็นจำนวนมาก อีกทั้งได้อุทิศเวลาเสียสละมาช่วย

ชุมชนทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมไทยในต่างแดนได้มีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวกันยิ่งขึ้น

ข. *โรงเรียนภาคฤดูร้อน* (โครงการสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย)

การสร้างเด็กไทยในอเมริกาให้ดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น เริ่มแรกต้องมาจากการเลี้ยงดูในครอบครัวแบบไทยๆ ก่อน อาศัยความใกล้ชิดของพ่อแม่ และปู่ย่า ตายาย ก่อนแล้วต่อจากนั้นก็อาศัยวัดไทยเป็นแหล่งจัดেলা และแหล่งฝึกฝนกิริยามารยาทอย่างถูกต้อง และมุ่งประสานวัฒนธรรมที่แตกต่างกันให้ดำเนินไปด้วยดี ไม่ขัดแย้งหรือต่อต้านกัน เด็กไทยนอกจากจะดำรงความเป็นไทยของตนอย่างดีแล้ว ยังต้องเข้าใจวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมอื่นๆ ในประเทศนี้อย่างด่องแท้อีกด้วย การสร้างและการปลูกฝังให้เด็กเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ จะช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม

การสร้างเด็กไทยในชุมชนไทยในต่างแดนที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ให้การศึกษาอบรมเพื่อให้เด็กไทยในต่างประเทศไม่ลืมความเป็นไทยนั้น เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องยาวนาน และต้องค่อยเป็นค่อยไป นอกจากครอบครัว วัดไทย และชุมชนที่อยู่จะทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว การจัด โรงเรียน และการมีหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของเด็กก็เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งทีเดียว

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความร่วมมือแก่ชุมชนไทยในสหรัฐอเมริกา จัดการเรียนการสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยในวัดไทยตามรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 โดยเริ่มเป็นแห่งแรกที่โรงเรียนพุทธศาสนา วัดไทยลอสแอนเจลิส ปัจจุบัน (2543) ได้ขยายหน่วยจัดออกไปยังวัดไทยต่างๆ รวม 14 วัด คือ

1. วัดไทยลอสแอนเจลิส
2. วัดธัมมาราม ชิคาโก
3. วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.
4. วัดพุทธาวาส ฮิวสตัน
5. วัดพุทธานุสรณ์ ฟริมอนต์
6. วัดพุทธธรรม ชิคาโก
7. วัดวชิรธรรมประทีป นิวออร์ค
8. วัดพุทธคัลลิส เท็กซัส
9. วัดฟลอริดาธัมมาราม
10. วัดพระศรีรัตนาราม มิสซูรี

11. วัดมงคลรัตนาราม แคมป์ป่า
12. วัดพุทธวราราม เคนเวอร์
13. วัดธรรมคุณาราม ยูท่าห์
14. วัดมงคลรัตนาราม เบอร์กลีย์

ในปี พ.ศ. 2529 โครงการได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นหน่วยจัดการศึกษานอกโรงเรียนประเภทบุคคลภายนอกสำหรับคนไทยในสหรัฐอเมริกา จนทำให้เด็กไทยจำนวนมากสามารถสอบเทียบความรู้ต่างๆ ได้รับประกาศนียบัตรระดับประถมศึกษา ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และได้รับอนุมัติหลักสูตรจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ให้สามารถรับสมัครสอบเทียบความรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้เป็นปีแรกในปี พ.ศ. 2536

โครงการนี้ได้รับความสนใจจากวัดไทยต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา เพิ่มมากขึ้นทุกปี นอกจากนี้ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้ขยายโครงการฯ ไปยังประเทศออสเตรเลีย โดยมีหน่วยจัด 2 แห่ง คือ วัดพุทธรังสี นครซิดนีย์ และสถานทูตไทย กรุงแคนเบอร์รา

โครงการสอนภาษาไทย และวัฒนธรรมไทยในสหรัฐอเมริกา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดการเรียนการสอนภาคฤดูร้อน ณ โรงเรียนวัดไทย กรุงเทพมหานคร ดิ.ซี. ตั้งแต่ปีการศึกษาการศึกษา 2532 การจัดการเรียนการสอนได้มีความเจริญก้าวหน้าโดยลำดับ ในปีต่อๆ มาได้มีนักเรียนเพิ่มขึ้นมาเป็นจำนวนมาก (จนไม่มีสถานที่เพียงพอ ในการจัดห้องเรียน) ระยะเวลาในการเปิดสอน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคม เรียนสัปดาห์ละ 4 วัน การสอนได้จัดให้มีการสอนภาษาไทย – วัฒนธรรม ประเพณีไทย นาฏศิลป์และดนตรีไทย รวมทั้งการกีฬาแบบไทยๆ ด้วย

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้มีการสอบเทียบความรู้ของนักเรียน ชั้น ป. 2, 4, 6 และ ม. 1-3 ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการ มีนักเรียนสอบผ่าน ได้ไปประกาศนียบัตรจากกระทรวงฯ ไปแล้วหลายรุ่น

วัดไทยในต่างแดนเป็นสถาบันหลักในการเป็นศูนย์กลางของการ จัดเกล้าเด็กไทยที่นี่ การเป็นชุมชนไทยและวัดเป็นแหล่งในการเสริมสร้างงานเผยแผ่พุทธศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมจะช่วยให้ทุกคนมีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ค่อยๆ เติบโตขึ้น ควบคู่ไปกับชุมชนของตนเองให้ค่อยๆเติบโตขึ้น ควบคู่ไปกับชุมชนของคนอเมริกันที่อยู่ใกล้เคียง และดำรงความเป็นประ โยชน์กันอยู่ตลอดเวลา วัดเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความก้าวหน้าและ ร่วมมือกับชุมชนที่ตั้งอยู่ตลอดเวลา เป็นศูนย์กลางของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับทุกชาติ

ดังกล่าวแล้ววัดไทยก็จะค่อยๆ ทำให้เด็กไทยที่นี้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองอย่างถูกต้อง ภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย มีศาสนาพุทธเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และมีความผูกพันกับพระภิกษุประเพณี ต่างๆ และเห็นความสำคัญของวัดไทยว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตที่นี้ตลอดเวลา

ค. การเรียนนาฏศิลป์และดนตรีไทย

วัดไทยในต่างแดน เป็นศูนย์ของสรรพวิชาทุกแขนง เป็นแกน รวมตัวของสังคมไทย เป็นสังคมที่อบอุ่นไปด้วยบรรยากาศของพุทธศาสนา วัฒนธรรม และ ภาษาไทย ผู้คนที่มาวัด โดยเฉพาะเยาวชนจะได้รับการอบรม สั่งสอน และนำटकเตือนให้มีความรู้สึกรู้จักคิด การแสดงออก เจตคติ ค่านิยม ของความเป็นไทยตลอดเวลา สังคมและชุมชนไทย ที่นี้ทำให้เด็กได้ตระหนักและเห็นความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบรรพบุรุษเรียนรู้ภาษาไทย วัฒนธรรมประจำชาติของตน ได้มีที่พึ่งทางด้านจิตใจ โดยอาศัยพระพุทธรูปอันมีพระสงฆ์ผู้ชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง อยู่มนท่ามกลางคนไทยที่มีจิตใจ โอบอ้อมอารี ให้ความรัก และห่วงใยอยู่ตลอดเวลา การที่เยาวชนไทย ได้รู้ได้เห็นมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เป็นการสร้างความภูมิใจ มั่นใจในสายเลือดของตนเองที่แตกต่างจากเด็กกลุ่มอื่นๆ ในสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรม หลายเชื้อชาติ ศาสนา

วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้จัดให้มีการเรียนทางด้านนาฏศิลป์ ตั้งแต่เริ่มสอนนักเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยได้รับความร่วมมือจากครูอาสาสมัครที่มีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปวัฒนธรรมไทยใน โอกาสมีงานเทศกาลสำคัญที่วัด ก็ได้จัดแสดงให้แก่ ชาวไทยและชาวต่างชาติได้ชม

ในระยะต่อมาทางวัดได้รับความร่วมมือจากชมรมศิลป วัฒนธรรมไทยแห่งกรุงวอชิงตัน ได้มาช่วยในการฝึกสอนนักเรียนนาฏศิลป์จนสามารถมีความรู้ ความชำนาญในการแสดงในงานเทศกาลต่างๆเป็นที่รู้จักของประชาชนคนทั่วไป

คณะดนตรีไทยของโรงเรียนวัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้ถือ กำเนิดขึ้นจากโครงการสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยในสหรัฐอเมริกาภาคฤดูร้อน ในปีการศึกษา 2536 โดยได้รับการฝึกสอนจากคณะครูอาสาสมัคร คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นที่ 5 ครูผู้สอนคือ ครูจินตนา (นกลีเก) อินทร์พรหม ได้เริ่มสอนนักเรียนที่มีความสนใจ และมีเครื่องดนตรีไทยแล้ว ใช้เวลาฝึกสอนประมาณ 2 เดือน ผลปรากฏว่าเป็นที่น่าพอใจ คือนักเรียนสามารถ เรียนรู้ได้เร็ว จนสามารถเล่นดนตรีไทยได้ทุกเพลงที่ครูฝึกสอนเอาไว้ หลังจากที่สูงสุดโครงการฯ ในปีการศึกษานั้นแล้วคณะครูอาสาสมัครก็เดินทางกลับประเทศไทยจึงทำให้นักเรียนดนตรีไทย ขาดครูผู้ฝึกสอนไม่สามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้ ทางวัดจึงได้เชิญนายแพทย์บำรุง เลิศบุญ

ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในด้านดนตรีไทยทุกชนิด สามารถที่จะฝึกสอนนักเรียนให้ดำเนินไปได้ ซึ่งท่านก็รับปากมาช่วยฝึกซ้อมนักเรียนดนตรีไทยต่อไปด้วยความยินดี

การเรียนการสอนดำเนินต่อไปด้วยความเรียบร้อย และประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ นักเรียนมีความสนใจในการเล่นดนตรีไทยที่ครูฝึกสอนได้ในระดับมาตรฐานจนมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และได้รับการติดต่อให้ไปแสดงในงานการกุศลต่างๆ ด้วยความภาคภูมิใจ

ปัจจุบันทางวัดไทยฯ ได้เชิญครูประจำการ 1 ปี ของแผนกดนตรีไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดทำการเรียนการสอนตลอดปี ก็ได้รับความสนใจจากประชาชนโดยทั่วไป

ง. จัดสอนภาษาไทยชั้นพิเศษแก่ชาวต่างประเทศ

วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้จัดสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชั้นพิเศษ โดยเฉพาะชาวอเมริกันที่มีความสนใจในด้านภาษาไทย และวัฒนธรรมไทยเป็นพิเศษ และให้คำแนะนำพร้อมให้ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองไทย แก่ชาวต่างประเทศที่จะเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทย

จ. จัดสอนธรรมศึกษาและ ศาสนพิธี

เพื่อเป็นการเปิด โอกาสให้แก่ประชาชนผู้ที่สนใจใคร่ศึกษาธรรมะในภาคปริยัติทางวัดไทยวอชิงตัน ดี.ซี. ได้จัดให้มีการเรียนการสอนธรรมะ(จากพระไตรปิฎก) และศาสนพิธี ภาคกลางคืนวันเสาร์ จัดอบรมหลักสูตรนำชีวิตแก่คณะผู้ปฏิบัติธรรมรายการเสริมสุขภาพกาย (ฝึกโยคะ) คลายสุขภาพจิต (นั่งสมาธิ-เดินจงกรม) ที่สละเวลามาค้างคืนที่วัดเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมพิเศษในเทศกาลเข้าพรรษา มีการฟังบรรยายธรรมะและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานวันสุดสัปดาห์ด้วย

ฉ. การสอนวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวต่างประเทศ (Meditation Workshop)

วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้จัดให้มีการสอนวิปัสสนากรรมฐานภาคภาษาอังกฤษ วันอาทิตย์ เวลาบ่าย 2 โมง ถึง 4 โมงเย็น เพื่อเปิด โอกาสให้ชาวต่างชาติที่มีความสนใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นั่งสมาธิ เดินจงกรม และมีการสนทนาธรรมะภาคภาษาอังกฤษ (สออบอารมณ์) โดยมีพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระวิเทศธรรมรังสีเป็นผู้นำปฏิบัติ และให้คำแนะนำตอบปัญหาข้อซักถามในการประพฤติปฏิบัติอีกด้วย

2) เป็นศูนย์บริการด้านให้การศึกษาด้านภาษาไทย – ศิลปวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธแบบไทย

วัดเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมประเพณีดีงามของไทย ทั้งด้านภาษาไทย สถาปัตยกรรมไทย นาฏศิลป์ ดนตรีไทย จัดกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจ เพื่อส่งเสริมประเพณีไทยในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง ทอดกฐิน เป็นต้น

3) เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ

วัดเป็นศูนย์กลางงานด้านสังคมสงเคราะห์แก่ประชาชนที่ประสบความเดือดร้อนทั้งชาวพุทธ ไทยและประชาชนทั่วไป โดยใช้หลักธรรมะให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิตในท่ามกลางความสับสน เพราะความหลากหลายแห่งวัฒนธรรมในสังคมอเมริกันวัดจึงเป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหาและทำหน้าที่เชื่อมโยงถึงกันระหว่างวัด หรือองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน ภายในประเทศและระหว่างประเทศ อันเป็นที่พึ่งพาอาศัยของเพื่อนมนุษย์ผู้ที่ตกทุกข์ได้ได้รับความลำบากต่าง ๆ

4) เป็นแหล่งให้ข่าวสารข้อมูลทุกด้าน

วัดเป็นศูนย์กลางด้านข่าวสารข้อมูล ซึ่งผู้สนใจสามารถค้นหาได้จากวัด เพราะวัดเป็นบ่อเกิดแห่งสรรพวิชาการทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านพุทธศาสนา ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรมไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยวัดในต่างประเทศยังคงรักษาบทบาทของวัด ในสมัยโบราณคือประชาชนจะใช้วัดเป็นสถานที่พบปะพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง

4.2.2 สภาพปัญหาทั่วไปของวัดไทยและพระธรรมทูตผู้ปฏิบัติหน้าที่

- 1) สถานะของวัด ไม่มั่นคงเช่น ขาดอุปกรณ์บำรุงส่งเสริมจากพุทธศาสนิกชน ไม่มีทุนเพียงพอ
- 2) เทคนิคและวิธีการสอนธรรมะของพระสงฆ์ในวัด ไม่จูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้าวัด
- 3) พระธรรมทูตมีปัญหาเรื่องภาษาในการสื่อสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม สังคมที่ไปประจำทำงาน
- 4) พระธรรมทูตขาดภูมิธรรม ภูมิปัญญา คือ ด้านความรู้ทางภาคทฤษฎีและความประพฤติในภาคปฏิบัติ
- 5) อาจารย์ของพระธรรมทูตไม่นำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธา
- 6) ความไม่เป็นเอกภาพด้านรูปแบบการเผยแผ่ของพระสงฆ์ไทยและวัดไทย

4.2.3 คุณสมบัติที่ดีของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่พระธรรมทูต

วัดไทยในต่างแดน เป็นแหล่งรวมทุกสิ่งทุกอย่าง ยังคงรักษาบทบาทของวัดในสมัยโบราณ คือวัดสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้ทุกเรื่อง ทุกระดับชนชั้นที่หันหน้าเข้าวัด

เป็นศูนย์รวมของความร่วมมือนร่วมใจของการสร้างเยาวชนไทย เป็นแหล่งสนับสนุนระดมความคิด การประสานงาน ประสานความเข้าใจทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การเผยแพร่ธรรมเข้าสู่จิตใจประชาชน ทุกชาติ ทุกภาษา เป็นที่พึ่งทางใจและอบรมแก่กุลบุตรกุลธิดาซึ่งเป็นอนาคตของชาติ

ถ้าสังคมไทยประสบผลสำเร็จในการสร้างวัดไทยในต่างแดนแล้ว

พระพุทธศาสนาจะสามารถแผ่กระจายไปทั่วประเทศและทั่วโลกอย่างง่ายดายซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะฝึกฝนอบรมเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีบทบาทและรับช่วงต่อจากเราผู้ที่เริ่มต้นไว้ดีแล้ว เขาเหล่านั้นจะเป็นตัวแทนและทำหน้าที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาให้กระจายทั่วไปในดินแดนส่วนนี้และส่วนอื่น ๆ ของโลก ธรรมะของพระพุทธเจ้ามิใช่จะจำกัดอยู่ในเฉพาะชาติใดชาติหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นธรรมะของมวลมนุษยชาติ ที่สามารถจะดับทุกข์ในใจของคนทุกชาติ ทุกศาสนา ทุกภาษา ทุกลัทธิและทุกเผ่าพันธุ์ ให้ประสบกับสันติสุขในชีวิตชั่วกาลนาน

สรุป

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า สถาบันศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับชุมชนไทย ทั้งชุมชนเมือง และชุมชนชนบท มาเป็นเวลายาวนาน จากอดีตถึงปัจจุบันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ปัจจุบัน คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ได้ดำเนินความพยายามที่จะจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พระสงฆ์สามเณรและประชาชนทั่วไป โดยมีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบหลากหลายวิธีการ ตามศักยภาพของแต่ละวัด ซึ่งหมายถึงความพร้อมของบุคลากร วิธีการจัดการ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ ซึ่งทั้งหมดนี้ เจ้าอาวาสมีส่วนสำคัญที่สุดที่จะดำเนินการให้งานการศึกษานอกระบบเป็นไปด้วยความราบรื่นและเกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสที่จำพรรษาในวัดที่อยู่ในจังหวัดเพชรบุรี ในปี พ.ศ. 2546 จำนวน 223 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสที่จำพรรษาในวัดที่อยู่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยสุ่มจากประชากรทั้งหมดโดยใช้เกณฑ์การเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 : 608-609) เป็นจำนวน 144 รูป โดยมีเกณฑ์การเลือกเจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่างจำนวน 144 รูป จาก 7 อำเภอคณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีเงื่อนไข ดังนี้

1.2.1 เป็นเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามหลวงทั้งหมด ซึ่งมีจำนวน 3 รูป

1.2.2 เป็นเจ้าอาวาสที่เป็นเจ้าคณะหรือรองเจ้าคณะพระสังฆาธิการในตำแหน่งการปกครอง มีจำนวน 54 รูป

1.2.3 เป็นเจ้าอาวาสที่มีพระลูกวัดตั้งแต่ 10 รูป ขึ้นไป จำนวน 87 รูป

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของเจ้าอาวาส จังหวัดเพชรบุรี

อำเภอ	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
1. เมืองเพชรบุรี	70	50
2. บ้านลาด	35	24
3. เขาย้อย	30	19
4. บ้านแหลม	27	19
5. ท่ายาง และแก่งกระจาน	35	15
6. ชะอำ	19	13
7. หนองหญ้าปล้อง	7	4
รวม	223	144

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาในระบบ

2.2 นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาคำรา เอกสารหนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประมวลเป็นกรอบและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษาในระบบ โดยใช้ขอบข่ายของกิจกรรมการศึกษาในระบบที่กำหนดไว้ 3 ด้าน คือ

2.2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.2 การให้ข้อมูลข่าวสาร

2.2.3 การพัฒนาทักษะอาชีพ

2.3 สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและให้ครอบคลุมของเขตการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้ (แบบสอบถามคุณภาพหมวด ค) โครงสร้าง แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของวัด และเจ้าอาวาส จำนวน 11 ข้อ

ตอนที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 (2.1) สอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษา

นอกระบบของเจ้าอาวาสที่จัดให้กับพระสงฆ์ สามเณร ทั้ง 3 ด้าน คือ

- ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน	9	ข้อ
- ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	8	ข้อ
- ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ	จำนวน	4	ข้อ
	รวม	21	ข้อ

เป็นแบบ รายการ ตอบมี ให้ 1

ตอบไม่มี ให้ 0

ส่วนที่ 2 (2.2) สอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษา

นอกระบบของเจ้าอาวาส ที่จัดให้กับชุมชนทั่วไป ทั้ง 3 ด้านคือ

- ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน	8	ข้อ
- ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	8	ข้อ
- ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ	จำนวน	8	ข้อ
	รวม	24	ข้อ

ตอบมี ให้ 1

ตอบไม่มี ให้ 0

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเจ้าอาวาส ในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน ตลอดจนแนวทางแก้ไข ซึ่งเป็นคำถามเติม คำแบบปลายเปิด จำนวน 12 ข้อ

2.4 การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

2.4.1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของ เจ้าอาวาสกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

2.4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดและ แนวทางในการสร้างข้อคำถามเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย โดยมีอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์เป็นผู้ให้คำปรึกษา ตรวจสอบ

2.4.3 นำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน (รายชื่อ ผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความครอบคลุมของเนื้อหาตลอดจนภาษาสำนวนที่ใช้ ปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำในบางข้อคำถาม ตาม

2.4.4 คำแนะนำของ ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนออาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขข้อคำถามให้เหมาะสม และถูกต้องยิ่งขึ้น

2.4.5 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try - out) กับ เจ้าอาวาสที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าอาวาสในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี จำนวน 30 รูป

2.4.6 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มทดลอง แล้วนำ ข้อมูลไปประมวลในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbrach) ปรากฏค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .795

2.4.7 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลเอง โดยดำเนินการตาม ขั้นตอนดังนี้

3.1 ขอรับหนังสือจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช เพื่อขอความอนุเคราะห์จาก เจ้าอาวาสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในเขตจังหวัดเพชรบุรี ในการตอบแบบสอบถามของผู้วิจัย แล้วนำ หนังสือฉบับนี้ไปให้พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมรัตนดิลก เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี ได้ เมตตาตกลงมือสั่งการเพื่อให้เจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่างได้เห็นความสำคัญอนุเคราะห์ให้ความร่วมมือ ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ (ดูในภาคผนวก ข)

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือนี้ไปถ่ายเอกสาร และนำไปแนบไว้ที่หน้าแบบสอบถามทุกฉบับ จำนวน 144 ฉบับ แล้วนำแบบสอบถามไปขอความอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่างด้วยตัว ของผู้วิจัยโดยตรง โดยกำหนดเวลาให้กลุ่มตัวอย่าง 1 สัปดาห์ แล้วก็มาเก็บแบบสอบถามคืนด้วย ตัวผู้วิจัยเองจนครบทั้งหมด 144 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อเตรียมการบันทึกข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 144 ฉบับ แล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ แล้วนำไปบันทึกข้อมูลประมวลผล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ของสำนักงานบริการคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องช่วยในการปฏิบัติงาน ซึ่งใช้ค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

ในการวิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1

เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาสวัด ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) ร้อยละ(%) และค่าเฉลี่ย (\bar{X})

ตอนที่ 2

เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสวัด ที่จัดให้แก่พระสงฆ์ สามเณรและประชาชนทั่วไป

1. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คำตอบจัด / ทำ ให้คะแนน 1

คำตอบไม่จัด / ไม่ทำ ให้คะแนน 0

2. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพระภรรยาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางพระพุทธศาสนา การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาส โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบฟี (Phi) ซึ่งมีสูตร ดังนี้

การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบฟี (Phi)

$$\phi = \frac{bc - ad}{\sqrt{(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)}}$$

ϕ = หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในรูปความถี่

a, b, c, d = หมายถึง ความถี่ของแต่ละกลุ่ม

(ดูตัวอย่างการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบฟี (Phi) ในภาคผนวก จ) สำหรับการพิจารณาระดับความสัมพันธ์ ใช้เกณฑ์ของ Hinkle (1979 : 85) ซึ่งกำหนดดังนี้

.00 ถึง .30	มีความสัมพันธ์ต่ำมาก
.31 ถึง .50	มีความสัมพันธ์ต่ำ
.51 ถึง .70	มีความสัมพันธ์ปานกลาง
.71 ถึง .90	มีความสัมพันธ์สูง
.91 ถึง 1.00	มีความสัมพันธ์สูงมาก

นอกจากนี้ในการพิจารณาเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบฟี ที่คำนวณได้นั้น ได้มีนักวิชาการบางท่าน ได้กล่าวว่าเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบฟี จะเป็นบวกเป็นลบก็ตาม สามารถแปลความหมายได้ในลักษณะเดียวกัน เช่น วิเชียร เกตุสิงห์ (2526:18 – 19) ได้กล่าวว่า ค่าฟี มีค่าตั้งแต่ -1 ถึง +1 การที่ค่าฟี จะเป็นลบหรือเป็นบวกขึ้นอยู่กับ การใส่ตัวเลขในตาราง ดังนั้น ค่าฟี จะเป็นบวกหรือเป็นลบก็แปลผลเหมือนกัน

ดังนั้น ในการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบฟีนี้ ผู้วิจัยไม่ใส่เครื่องหมายบวกหรือลบหน้าค่าที่คำนวณไว้

ตอนที่ 3

เกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษา นอกระบบ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ด้วยการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (%) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส

ตอนที่ 2 การส่งเสริมของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ทั้ง 3 ด้าน

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริม กิจกรรม การศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส

ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส	จำนวน	ร้อยละ
สถานที่ตั้งวัด		
อยู่ในเขตเทศบาล	43	29.9
อยู่นอกเขตเทศบาล	101	70.1
รวม	144	100
รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี		
น้อยกว่า 50,000 บาท	14	9.7
50,000 บาทขึ้นไป	130	90.3
รวม	144	100
ประเภทวัด		
วัดหลวง	3	2.1
วัดราษฎร์	141	97.9
รวม	144	100
จำนวนพระภิกษุ ในวัดปัจจุบัน		
พระภิกษุ 1 - 10 รูป	28	19.5
พระภิกษุ 11 - 30 รูป	103	71.5
พระภิกษุ 31 รูปขึ้นไป	13	9.0
รวม	144	100
จำนวนพรรษาที่บวช		
5 - 10 พรรษา	8	5.6
11 - 20 พรรษา	33	22.9
21 - 40 พรรษา	49	34.0
41 พรรษาขึ้นไป	54	37.5
รวม	144	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส		
1 - 10 พรรษา	38	26.4
11 - 20 พรรษา	46	31.9
21 - 40 พรรษา	48	33.3
41 พรรษาขึ้นไป	12	8.3
รวม	144	100
ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส		
มี	57	39.6
ไม่มี	87	60.4
รวม	144	100
วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	68	47.2
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	45	31.3
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	28	19.4
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	3	2.1
รวม	144	100
วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา		
การศึกษาทางนิกธรรม		
นิกธรรมชั้นตรี	10	6.9
นิกธรรมชั้นโท	10	6.9
นิกธรรมชั้นเอก	124	86.2
รวม	144	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาพระพุทธรศาสนา		
การศึกษาทางบาลี		
ไม่ได้ศึกษา	107	74.3
บาลีประโยค 1 – 2 ถึงเปรียญธรรม 3 ประโยค	22	15.3
เปรียญธรรม 4 – 6 ประโยค	15	10.4
รวม	144	100
การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ		
เคย	99	68.8
ไม่เคย	45	31.2
รวม	144	100
การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน		
เคย	99	68.8
ไม่เคย	45	31.2
รวม	144	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 70.1 รายได้ของวัดส่วนใหญ่มากกว่า 50,000 บาท/ปี ร้อยละ 90.3 ประเภทของวัดส่วนใหญ่เป็นวัดราษฎร์ ร้อยละ 97.9 จำนวน พระภิกษุ 1 - 10 รูป ร้อยละ 19.4 พระภิกษุ 11 - 30 รูป ร้อยละ 71.5 พระภิกษุในแต่ละวัดส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 11 - 13 รูป ร้อยละ 71.5 จำนวนพรรษาที่บวชส่วนใหญ่ 41 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 37.5 ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสส่วนใหญ่ 40 พรรษา ขึ้นไป ร้อยละ 33.3 ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส ไม่มีตำแหน่งอื่น ร้อยละ 60.4 วุฒิการศึกษาสามัญระดับ ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 47.2 มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 31.3 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 19.4 ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า ร้อยละ 2.1 การศึกษาทางนักรธรรม นักรธรรมชั้นตรี ร้อยละ 6.9 นักรธรรมชั้นโท ร้อยละ 6.9 นักรธรรมชั้นเอก ร้อยละ 86.2 การศึกษาทางบาลี ไม่ได้ศึกษา ร้อยละ 74.3 บาลีประโยค 1 - 2 ถึงเปรียญธรรม 3 ประโยค ร้อยละ 15.3 เปรียญธรรม 4 - 6 ประโยค ร้อยละ 10.4 เคยได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ ร้อยละ 68.8 ไม่เคย ร้อยละ 31.2 เคยติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ร้อยละ 68.8

ตอนที่ 2 การส่งเสริมของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษาอกระบบ ด้าน
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษาอกระบบที่พระคุณท่านไม่ได้มีและได้มี
การสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกสามัญ	103	71.5	41	28.5
2. การจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม	3	2.1	141	97.9
3. การจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลี	129	89.6	15	10.4
4. การจัดให้มีการฝึกอบรมพระสงฆ์ในหลักสูตรต่าง ๆ	61	42.4	83	57.6
5. การจัดฝึกอบรมหลักสูตร พระนักเผยแผ่ทางด้าน วิปัสสนา	65	45.1	79	54.9
6. การจัดฝึกอบรมพระสงฆ์สามเณรตามโครงการการ ส่งเสริมวิฑฒฐานะครูพระปริยัติธรรมของพระธรรมทูต	80	55.6	64	44.4
7. การจัดโครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน	36	25.0	108	75.0
8. จัดสอนหนังสือหลักสูตรต่าง ๆ แก่ พระสงฆ์สามเณร ในวัด เช่น การปฏิบัติคนในสังคม	48	33.3	96	66.7
77. การจัดอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบของคณะสงฆ์ที่ควร ทราบให้แก่พระสงฆ์ สามเณร	18	12.5	126	87.5
ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งหมด		41.9		58.1

จากตารางที่ 4.2 พบว่า กิจกรรมการศึกษาอกระบบที่พระคุณท่านได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ค่อนข้างมาก ในด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม ร้อยละ 97.9 รองลงมาได้แก่ การจัดอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบของคณะสงฆ์ที่ควรทราบแก่พระสงฆ์ สามเณร ร้อยละ 87.5 และ การจัดโครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนร้อยละ 75.0

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบที่พระคุณท่าน ไม่ได้มีและได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

านการให้ข้อมูลข่าวสาร	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดตั้งห้องสมุดในวัดสำหรับพระสงฆ์สามเณร	34	23.6	110	76.4
2. การจัดพิมพ์เอกสารด้านข่าวสารต่าง ๆ เผยแพร่แก่พระสงฆ์สามเณร	93	64.6	51	35.4
3. การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะถวายพระสงฆ์สามเณร	103	71.5	41	28.5
4. การสนับสนุนจัดนิทรรศการเพื่อถวายพระสงฆ์สามเณรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญต่าง ๆ	13	9.0	131	91.0
5. การจัดฝึกอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์ทางด้านความมั่นคงของชาติ	56	38.9	88	61.1
6. การเผยแพร่ความรู้ทางการดูแลสุขภาพอนามัย	20	13.9	124	86.1
7. การจัดเผยแพร่ความรู้ทางด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่พระสงฆ์ สามเณร	32	22.2	112	77.8
8. การจัดพิพิธภัณฑ์	91	63.2	53	36.8
ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมด้านการให้ข้อมูลข่าวสารทั้งหมด		38.5		61.5

จากตารางที่ 4.3 กิจกรรมการศึกษาอนุกระบบที่พระคุณท่าน ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ค่อนข้างมาก ในด้าน การให้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ การสนับสนุนจัดนิทรรศการเพื่อถวายพระสงฆ์ สามเณรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญต่าง ๆ ร้อยละ 91 รองลงมา ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้ทางการดูแลสุขภาพอนามัย ร้อยละ 86.1 และการจัดเผยแพร่ความรู้ทางด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่พระสงฆ์ สามเณร ร้อยละ 77.8

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านไม่ได้มีและได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. จัดฝึกอบรมความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณให้แก่พระสงฆ์สามเณร	89	61.8	55	38.2
2. การจัดแนะแนวและฝึกอบรมงานศิลปะให้แก่พระสงฆ์สามเณรเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์วัด	40	27.8	104	72.2
3. การจัดฝึกอบรมการขยายพันธุ์และใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคให้แก่พระสงฆ์สามเณร	71	49.3	73	50.7
ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาระดับพื้นฐานทั้งหมด		46.3		53.7

จากตารางที่ 4.4 พบว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณรค่อนข้างมากในด้านพัฒนาทักษะอาชีพ ได้แก่ การจัดแนะแนวและฝึกอบรมงานศิลปะให้แก่พระสงฆ์สามเณรเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์วัด ร้อยละ 72.2 รองลงมา ได้แก่ การจัดฝึกอบรมการขยายพันธุ์และใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคให้แก่พระสงฆ์สามเณร ร้อยละ 50.7 และ จัดฝึกอบรม ความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณให้แก่พระสงฆ์สามเณร ร้อยละ 38.2

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านไม่ได้มีและได้มี
การสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับประชาชน ทั่วไปที่ยังไม่รู้หนังสือให้อ่านออกเขียนได้	124	86.1	20	13.9
2. การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	88	61.1	56	38.9
3. การจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	88	61.1	56	38.9
4. การจัดอบรมธรรมศึกษาแก่เยาวชนในภาคฤดูร้อน	40	27.8	104	72.2
5. การให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิตและสังคม ให้กับประชาชนทั่วไป	12	8.3	132	91.7
6. การแสดงเทศนาธรรมและบรรยายธรรมตาม สถานศึกษาต่าง ๆ	3	2.1	141	97.9
7. การจัดฝึกอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานให้แก่นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไป	41	28.5	103	71.5
8. การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	2	1.4	142	98.6
ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งหมด		34.6		65.4

จากตารางที่ 4.5 พบกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่าน ส่วนใหญ่ได้มี การสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ร้อยละ 98.6 รองลงมา ได้แก่ การแสดงเทศนาธรรมและบรรยายธรรมตามสถานศึกษาต่าง ๆ ร้อยละ 97.9 และ การให้คำแนะนำปรึกษาชีวิตและสังคมให้กับประชาชนทั่วไป ร้อยละ 91.7

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษาที่พระคุณท่านไม่ได้มีและได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดตั้งห้องสมุดในวัดเพื่อให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป	69	47.9	75	52.1
2. การจัดให้เป็นศูนย์บริการข่าวสาร	42	29.2	102	70.8
3. ข้อมูลโดยหอกระจายข่าวเพื่อให้บริการประชาชนทั่วไป	37	25.7	107	74.3
4. การจัดอบรมเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียง	55	38.2	89	61.8
5. การจัดอบรมเผยแพร่ธรรมทางวิทยุโทรทัศน์	124	86.1	20	13.9
6. การจัดนิทรรศการเพื่อให้บริการด้านความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	45	31.3	99	68.8
7. จัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป	103	71.5	41	28.5
8. การจัดพิพิธภัณฑ์	113	78.5	31	21.5
ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมด้านการให้ข้อมูลข่าวสารทั้งหมด		51.0		49.0

จากตารางที่ 4.6 พบว่า กิจกรรมการศึกษาที่พระคุณท่านส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ข้อมูลโดยหอกระจายข่าวเพื่อให้บริการประชาชน ร้อยละ 74.3 รองลงมา ได้แก่ การจัดให้เป็นศูนย์บริการข่าวสาร ร้อยละ 70.8 และ การจัดนิทรรศการเพื่อให้บริการด้านความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ร้อยละ 68.8

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านไม่ได้มีและได้มี การสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนชนทั่วไป ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นในวัด	112	77.8	32	22.2
2. จัดแนะแนวอาชีพใหม่ ๆ เพิ่มพูนรายได้ให้กับประชาชนที่น่าสนใจ	111	77.1	33	22.9
3. การจัดฝึกอบรมความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณ และการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคกับประชาชน	91	63.2	53	36.8
4. การจัดตั้งกลุ่มและกอบอาชีพต่าง ๆ	116	80.6	28	19.4
5. การจัดฝึกอบรมและสาธิตวิชาชีพด้านศิลปหัตถกรรมให้แก่ประชาชนที่สนใจ	111	77.1	33	22.9
6. การจัดฝึกอบรมและสาธิตวิชาชีพด้านเกษตรกรรมให้แก่ประชาชนที่สนใจ	107	74.3	37	25.7
7. การจัดฝึกอบรมให้คำแนะนำแก่ประชาชนให้รู้จักเวลาว่างให้เป็นประโยชน์	29	20.1	115	79.9
ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาระดับพื้นฐานทั้งหมด		67.2		32.8

จากตารางที่ 4.7 พบว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ค่อนข้างมากในด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ ได้แก่ การจัดฝึกอบรมให้คำแนะนำแก่ประชาชนให้รู้จักเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 79.9 รองลงมา ได้แก่ การจัดฝึกอบรมความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณและการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคกับประชาชน ร้อยละ 36.8 และ การจัดฝึกอบรมและสาธิตวิชาชีพด้านเกษตรกรรมให้แก่ประชาชนที่สนใจ ร้อยละ 25.7

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี

ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับบทบาทของ เจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการ	ด้านการศึกษา ขั้นพื้นฐาน		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
สถานที่ตั้งวัด			0.80	สูง
อยู่ในเขตเทศบาล	18	25		
อยู่นอกเขตเทศบาล	40	61		
รายได้ที่เป็นของวัด โดยประมาณต่อ 1 ปี			0.43	ต่ำ
น้อยกว่า 50,000 บาท	7	7		
50,000 บาทขึ้นไป	51	79		
ประเภทวัด			0.80	สูง
วัดหลวง	1	2		
วัดราษฎร์	57	84		

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

รายการ	ด้านการศึกษา		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ขั้นพื้นฐาน			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
จำนวนพระภิกษุ			0.41	ต่ำ
พระภิกษุ 1 - 10 รูป	14	14		
พระภิกษุ 11 - 30 รูป	38	65		
พระภิกษุ 31 รูปขึ้นไป	6	7		
จำนวนพรรษาที่บวช			0.61	ปาน กลาง
5 - 10 พรรษา	2	6		
11 - 20 พรรษา	16	17		
21 - 40 พรรษา	19	30		
41 พรรษาขึ้นไป	21	33		
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส			0.21	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	20	18		
11 - 20 พรรษา	16	30		
21 - 40 พรรษา	16	32		
41 พรรษาขึ้นไป	6	9		
ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส			0.08	ต่ำมาก
มี	18	39		
ไม่มี	40	47		
วุฒิการศึกษาสายสามัญ			0.36	ต่ำ
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	31	37		
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	17	28		
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	10	18		
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	0	3		

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

รายการ	ด้านการศึกษา		ค่าพี	ระดับ ความสัมพันธ์
	ขั้นพื้นฐาน			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
การศึกษาทางนักรธรรม			0.41	ต่ำ
นักรธรรมชั้นตรี	4	6		
นักรธรรมชั้นโท	6	4		
นักรธรรมชั้นเอก	48	76		
การศึกษาทางบาลี			0.13	ต่ำมาก
ไม่ได้ศึกษา	48	59		
บาลีประโยค 1 - 2	5	17		
เปรียญธรรม 4 - 6 ประโยค	5	10		
การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ				
การศึกษานอกระบบ			0.00	ต่ำมาก
เคย	30	28		
ไม่เคย	69	17		
การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษา				
นอกโรงเรียน			0.00	ต่ำมาก
เคย	28	71		
ไม่เคย	30	15		

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ตั้งวัดและ ประเภทวัด กับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้าน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง นั่นคือวัดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและประเภทวัด ทั้งวัดราษฎร์ และวัดหลวง มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนพระภิกษุ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส การศึกษาทางบาลี การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ การศึกษานอกระบบ และ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้าน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ จำนวนพระภิกษุในวัดมีน้อย(ต่ำกว่า 15 รูป) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสต่ำกว่า 20 พรรษา และไม่มีตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส ไม่เคยศึกษาทางบาลี และไม่เคยรับการฝึกอบรมพระธรรมทูต และติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ศูนย์การนอกโรงเรียนทำให้ความสัมพันธ์ของบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ขั้นพื้นฐานของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับต่ำมาก

โดยเฉลี่ยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ρ)เท่ากับ 0.38 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูล ข่าวสาร

รายการ	ด้านการให้ข้อมูล ข่าวสาร		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
สถานที่ตั้งวัด			0.38	ต่ำ
อยู่ในเขตเทศบาล	7	36		
อยู่นอกเขตเทศบาล	23	78		
รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี			0.52	ปาน
น้อยกว่า 50,000 บาท	2	12		กลาง
50,000 บาทขึ้นไป	28	102		
ประเภทวัด			0.39	ต่ำ
วัดหลวง	0	3		
วัดราษฎร์	30	111		
จำนวนพระภิกษุ			0.49	ต่ำ
พระภิกษุ 1 - 10 รูป	8	20		
พระภิกษุ 11 - 30 รูป	19	84		
พระภิกษุ 31 รูปขึ้นไป	3	10		

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รายการ	ด้านการให้ข้อมูล		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ข่าวสาร			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
จำนวนพรรษาที่บวช			0.84	สูง
5 - 10 พรรษา	1	7		
11 - 20 พรรษา	8	25		
21 - 40 พรรษา	11	38		
41 พรรษาขึ้นไป	10	44		
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส			0.31	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	13	25		
11 - 20 พรรษา	7	39		
21 - 40 พรรษา	8	40		
41 พรรษาขึ้นไป	2	10		
ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส			0.04	ต่ำมาก
มี	7	50		
ไม่มี	23	64		
วุฒิสถาบันการศึกษา			0.52	ปาน กลาง
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	17	51		
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	9	36		
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	4	24		
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	0	3		
การศึกษาทางนักรธรรม			0.55	ปาน กลาง
นักรธรรมชั้นตรี	3	7		
นักรธรรมชั้นโท	3	7		
นักรธรรมชั้นเอก	24	100		

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รายการ	ด้านการให้ข้อมูล		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ข่าวสาร			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
การศึกษาทางบาลี			0.19	ต่ำมาก
ไม่ได้ศึกษา	26	81		
บาลีประโยค 1-2	3	19		
เปรียญธรรม 4-6 ประโยค	1	14		
การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ การศึกษานอกระบบ			0.00	ต่ำมาก
เคย	12	87		
ไม่เคย	18	27		
การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน			0.00	ต่ำมาก
เคย	14	85		
ไม่เคย	16	29		

จากตารางที่ 4.9 ในการจัดกิจกรรมด้านข้อมูลข่าวสารให้กับพระสงฆ์ สามเณรพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนพรรษาที่บวช กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับสูง นั่นคือ เจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษา 20 พรรษา ย่อมมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการ ส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ใน ระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด ระยะเวลาที่ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่น การศึกษาทางบาลี การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/ หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนกับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้าน การให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับต่ำ ถึงต่ำมาก นั่นคือ ตัวแปรต้นทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นตัวทำนาย

หรือวัดหลวง จะมีมากหรือน้อย มีหรือไม่มี สูงหรือต่ำ เคยหรือไม่เคย จะมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาของระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก

โดยเฉลี่ยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.36 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพระรชาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ / หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

รายการ	ด้านการพัฒนา		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ทักษะอาชีพ			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
สถานที่ตั้งวัด			0.80	สูง
อยู่ในเขตเทศบาล	22	21		
อยู่นอกเขตเทศบาล	54	47		
รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี			0.43	ต่ำ
น้อยกว่า 50,000 บาท	6	8		
50,000 บาทขึ้นไป	70	60		

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

รายการ	ด้านการพัฒนา		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ทักษะอาชีพ			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
ประเภทวัด			0.49	ต่ำ
วัดหลวง	1	2		
วัดราษฎร์	5	66		
จำนวนพระภิกษุ			0.14	ต่ำมาก
พระภิกษุ 1 - 10 รูป	19	9		
พระภิกษุ 11 - 30 รูป	52	51		
พระภิกษุ 31 รูปขึ้นไป	5	8		
จำนวนพรรษาที่บวช			0.11	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	3	5		
11 - 20 พรรษา	22	11		
21 - 40 พรรษา	28	21		
41 พรรษาขึ้นไป	23	31		
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส			0.37	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	25	13		
11 - 20 พรรษา	27	19		
21 - 40 พรรษา	21	27		
41 พรรษาขึ้นไป	3	9		
ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส			0.29	ต่ำมาก
มี	27	30		
ไม่มี	49	38		

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

รายการ	ด้านการพัฒนา		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ทักษะอาชีพ			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
วุฒิการศึกษาสายสามัญ			0.43	ต่ำ
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	34	34		
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	28	17		
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	13	15		
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	1	2		
การศึกษาทางนักรธรรม			0.74	สูง
นักรธรรมชั้นตรี	6	4		
นักรธรรมชั้นโท	6	4		
นักรธรรมชั้นเอก	64	60		
การศึกษาทางบาลี			0.67	ปาน กลาง
ไม่ได้ศึกษา	57	50		
บาลีประโยค 1-2	10	12		
เปรียญธรรม 4-6 ประโยค	9	6		
การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ การศึกษานอกระบบ			0.59	ปาน กลาง
เคย	47	52		
ไม่เคย	29	16		
การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน			0.41	ต่ำ
เคย	50	49		
ไม่เคย	26	19		

จากตารางที่ 4.10 ในการจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับพระสงฆ์ สามเณรพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด และ การศึกษาทางนักรธรรมกับบทบาทของ เจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนา ทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูง นั่นคือ สถานที่ตั้งวัด ที่อยู่ในเขตเทศบาลและการจบการศึกษาทาง นักรธรรมชั้นเอกของเจ้าอาวาส ย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ที่เป็นของวัด ประเภทวัด วุฒิการศึกษาสายสามัญ และ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จำนวนพระภิกษุ จำนวนพรรษาที่ บวช ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส และการได้รับการ ฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณรด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับต่ำถึง ต่ำมาก นั่นคือ ตัวแปรต้นทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นวัดราษฎร์หรือวัดหลวง จะมีมากหรือน้อย สูงหรือ ต่ำ เคยหรือไม่เคย จะมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาน อกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก

โดยเฉลี่ยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ρ) เท่ากับ 0.45 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 4.11 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสาย สามัญวุฒิก การศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไปด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

รายการ	ด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน		ค่าพี	ระดับความสัมพันธ์
	น้อยกว่าค่าเฉลี่ย	มากกว่าค่าเฉลี่ย		
	สถานที่ตั้งวัด			
อยู่ในเขตเทศบาล	7	36		
อยู่นอกเขตเทศบาล	13	88		
รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี			0.13	ต่ำมาก
น้อยกว่า 50,000 บาท	5	9		
50,000 บาทขึ้นไป	15	115		
ประเภทวัด			0.48	ต่ำ
วัดหลวง	0	3		
วัดราษฎร์	20	121		
จำนวนพระภิกษุ			0.07	ต่ำมาก
พระภิกษุ 1 - 10 รูป	7	21		
พระภิกษุ 11 - 30 รูป	13	90		
พระภิกษุ 31 รูปขึ้นไป	0	13		
จำนวนพรรษาที่บวช			0.24	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	2	6		
11 - 20 พรรษา	7	26		
21 - 40 พรรษา	7	42		
41 พรรษาขึ้นไป	4	50		
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส			0.78	สูง
5 - 10 พรรษา	7	31		
11 - 20 พรรษา	6	40		
21 - 40 พรรษา	6	42		
41 พรรษาขึ้นไป	1	11		

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

รายการ	ด้านการศึกษา		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ขั้นพื้นฐาน			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส				
มี	6	51	0.34	ต่ำ
ไม่มี	14	73		
วุฒิการศึกษาสายสามัญ				
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	9	59	0.72	สูง
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	8	37		
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	3	25		
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	0	3		
การศึกษาทางนักรธรรม				
นักรธรรมชั้นตรี	1	9	0.82	สูง
นักรธรรมชั้นโท	2	8		
นักรธรรมชั้นเอก	17	107		
การศึกษาทางบาลี				
ไม่ได้ศึกษา	17	90	0.48	ต่ำ
บาลีประโยค 1-2	2	20		
เปรียญธรรม 4-6 ประโยค	1	17		
การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ การศึกษานอกระบบ				
เคย	10	89	0.05	ต่ำมาก
ไม่เคย	10	35		
การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน				
เคย	8	91	0.00	ต่ำมาก
ไม่เคย	12	33		

จากตารางที่ 4.11 ในการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาระดับพื้นฐานให้กับประชาชนทั่วไป พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ และการศึกษาทางนักรธรรม กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง นั่นคือ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสสูงตั้งแต่ 10 พรรษาขึ้นไป วุฒิกการศึกษาสายสามัญที่สูง(ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป) และการจบการศึกษานักรธรรมชั้นเอกของเจ้าอาวาส ย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนพระภิกษุ จำนวนพรรษาที่บวช การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ จำนวนพระภิกษุ ต่ำกว่า 10 รูป และเจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาค่ากว่า 10 พรรษา เคยหรือไม่เคยได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูต หรือการศึกษานอกระบบ และติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชน ทั่วไป ด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน อยู่ในระดับต่ำมาก

โดยเฉลี่ยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ρ) เท่ากับ 0.45 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 4.12 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

รายการ	ด้านการให้ข้อมูล		ค่าพี	ระดับความสัมพันธ์
	ข่าวสาร			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
สถานที่ตั้งวัด			0.65	ปาน
อยู่ในเขตเทศบาล	17	26		กลาง
อยู่นอกเขตเทศบาล	44	57		
รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี			0.54	ปาน
น้อยกว่า 50,000 บาท	7	7		กลาง
50,000 บาทขึ้นไป	54	76		
ประเภทวัด			0.13	ต่ำมาก
วัดหลวง	0	3		
วัดราษฎร์	61	80		
จำนวนพระภิกษุ			0.07	ต่ำมาก
พระภิกษุ 1 - 10 รูป	15	13		
พระภิกษุ 11 - 30 รูป	44	59		
พระภิกษุ 31 รูปขึ้นไป	2	11		
จำนวนพรรษาที่บวช			0.00	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	1	7		
11 - 20 พรรษา	22	11		
21 - 40 พรรษา	17	32		
41 พรรษาขึ้นไป	21	33		

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

รายการ	ด้านการให้ข้อมูล		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ข่าวสาร			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส			0.04	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	23	15		
11 - 20 พรรษา	15	31		
21 - 40 พรรษา	17	31		
41 พรรษาขึ้นไป	16	6		
ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส			0.01	ต่ำมาก
มี	17	40		
ไม่มี	44	43		
วุฒิการศึกษาสายสามัญ			0.19	ต่ำมาก
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	34	34		
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	17	28		
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	10	18		
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	0	3		
การศึกษาทางนักรธรรม			0.07	ต่ำมาก
นักรธรรมชั้นตรี	7	3		
นักรธรรมชั้นโท	6	4		
นักรธรรมชั้นเอก	48	76		
การศึกษาทางบาลี			0.52	ปาน กลาง
ไม่ได้ศึกษา	48	59		
บาลีประโยค 1-2	7	15		
เปรียญธรรม 4-6 ประโยค	6	9		

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

รายการ	ด้านการให้ข้อมูล		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ข่าวสาร			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ				
การศึกษานอกระบบ			0.00	ต่ำมาก
เคย	31	68		
ไม่เคย	30	15		
การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษา				
นอกโรงเรียน			0.00	ต่ำมาก
เคย	31	68		
ไม่เคย	30	15		

จากตารางที่ 4.12 ในการจัดกิจกรรมด้านข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนทั่วไป พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดและการศึกษาทางบาลี กับ กับบทบาทของ เจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูล ข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง นั่นคือ วัดที่ตั้งอยู่ในหรือนอกเขตเทศบาล และรายได้ของวัดที่มี มากกว่า 50,000 บาทต่อปีขึ้นไป และการศึกษาทางบาลีของเจ้าอาวาส มีความสัมพันธ์บทบาทของ เจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูล ข่าวสารในระดับปานกลาง

ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุ สามเณร จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางนิกกรรม การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ ตัวแปรต้นทั้งหลายเหล่านี้จะมีมากหรือน้อย สูงหรือต่ำ เคยหรือไม่เคย จะมีความสัมพันธ์กับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการ ให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก

โดยเฉลี่ยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ρ) เท่ากับ 0.20 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำมาก

ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษา สายสามัญ วุฒิกการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษา นอกระบบและการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะ อาชีพ

รายการ	ด้านการพัฒนา ทักษะอาชีพ		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
สถานที่ตั้งวัด			0.94	สูงมาก
อยู่ในเขตเทศบาล	33	10		
อยู่นอกเขตเทศบาล	77	24		
รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี			0.07	ต่ำมาก
น้อยกว่า 50,000 บาท	8	6		
50,000 บาทขึ้นไป	102	28		
ประเภทวัด			0.07	ต่ำมาก
วัดหลวง	1	2		
วัดราษฎร์	109	32		
จำนวนพระภิกษุ			0.95	สูงมาก
พระภิกษุ 1 - 10 รูป	22	6		
พระภิกษุ 11 - 30 รูป	78	25		
พระภิกษุ 31 รูปขึ้นไป	10	3		
จำนวนพรรษาที่บวช			0.00	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	2	6		
11 - 20 พรรษา	31	2		
21 - 40 พรรษา	36	13		
41 พรรษาขึ้นไป	41	13		

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

รายการ	ด้านการพัฒนา		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ทักษะอาชีพ			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส			0.28	ต่ำมาก
5 - 10 พรรษา	31	7		
11 - 20 พรรษา	37	9		
21 - 40 พรรษา	32	16		
41 พรรษาขึ้นไป	10	2		
ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส			0.30	ต่ำมาก
มี	41	16		
ไม่มี	69	18		
วุฒิการศึกษาสายสามัญ			0.79	สูง
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	50	18		
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	35	10		
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	23	5		
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	2	1		
การศึกษาทางนักรธรรม			0.17	ต่ำมาก
นักรธรรมชั้นตรี	7	3		
นักรธรรมชั้นโท	10	0		
นักรธรรมชั้นเอก	93	31		
การศึกษาทางบาลี			0.09	ต่ำมาก
ไม่ได้ศึกษา	77	30		
บาลีประโยค 1-2	19	3		
เปรียญธรรม 4-6 ประโยค	14	1		

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

รายการ	ด้านการพัฒนา		ค่าพี	ระดับ ความสัม พันธ์
	ทักษะอาชีพ			
	น้อยกว่า ค่าเฉลี่ย	มากกว่า ค่าเฉลี่ย		
การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือ การศึกษานอกระบบ			0.00	ต่ำมาก
เคย	69	30		
ไม่เคย	41	4		
การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน			0.12	ต่ำมาก
เคย	72	27		
ไม่เคย	38	7		

จากตารางที่ 4.13 ในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพที่จัดให้กับประชาชนพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด และ จำนวนพระภิกษุ กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูง มาก นั่นคือ วัดที่ตั้งอยู่ในหรือนอกเขตเทศบาล และจำนวนพระภิกษุในวัดที่มากกว่า 10 ขึ้นไป ย่อม มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการ พัฒนาทักษะอาชีพสูงมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษาสามัญ กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูง นั่นคือระดับวุฒิการศึกษาสามัญของเจ้าอาวาสสูง(ระดับมัธยมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป) ย่อมมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการ พัฒนาทักษะอาชีพสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ที่เป็นของวัด ประเภทวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส การศึกษาทางนักรธรรม การศึกษาทางบาลี การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม

กิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ ตัวแปรต้นทั้งหลายเหล่านี้จะมีมากหรือน้อย สูงหรือต่ำ เคยหรือไม่เคย จะมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมากทั้งหมด

โดยเฉลี่ยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ρ)เท่ากับ 0.34 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ 4 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสวัดที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ตารางที่ 4.14 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และ ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข	ความถี่	ร้อยละ
ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน		
1. ขาดบุคลากรที่จะดำเนินงาน	68	47.22
2. ขาดงบประมาณ	65	45.13
3. ขาดสื่อ วัสดุอุปกรณ์	57	39.58
4. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	23	15.97
5. ขาดการประชาสัมพันธ์	19	13.19
ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร		
1. ขาดงบประมาณ	52	36.11
2. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ	38	26.38
3. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเท่าที่ควร	18	12.50
4. การประชาสัมพันธ์ไม่ดี	9	6.25
ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ		
1. ขาดบุคลากร	38	26.38
2. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	27	18.75
3. ขาดอุปกรณ์และงบประมาณในการดำเนินงาน	20	13.88
4. สถานที่ไม่เอื้ออำนวย	16	11.11

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข	ความถี่	ร้อยละ
แนวทางแก้ไข		
1. จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ	51	35.41
2. ควรได้รับเงินงบประมาณเพิ่มขึ้น	47	32.63
3. ควรได้รับการประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	32	22.22
4. มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี	28	19.44

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ปัญหาอุปสรรคของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร

ด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน ขาดบุคลากรที่จะดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาคือขาด งบประมาณหรือแหล่งเงินทุน ขาดการประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขาดการ ประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร คือ ขาดงบประมาณมากที่สุด รองลงไป ขาดบุคลากรที่มี ความรู้ ความสามารถและขาดวัสดุอุปกรณ์ ตามลำดับ

ด้านพัฒนาทักษะอาชีพ คือขาดบุคลากรมากที่สุด รองลงไป คือ ขาดการสนับสนุนจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดทุนทรัพย์และสถานที่ไม่เอื้ออำนวย ตามลำดับ

แนวทางแก้ไข คือ ควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นอันดับแรก รอง ลงไปคือควรได้รับเงินงบประมาณเพิ่มขึ้น ควรได้รับการประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ และ มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี หรือให้รับทราบมากขึ้นกว่าเดิมตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม
การศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้
ข้อมูลข่าวสาร และ ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข	ความถี่	ร้อยละ
ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน		
1. ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน	48	33.33
2. ขาดงบประมาณและอุปกรณ์	25	17.36
3. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร	11	7.63
4. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี	8	5.55
ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร		
1. ขาดงบประมาณในการดำเนินงานและอุปกรณ์	52	36.11
2. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง	28	19.44
3. ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน	12	8.33
4. ขาดการประสานที่ดี	7	4.86
ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ		
1. ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ในการดำเนินงาน	47	32.63
2. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	32	22.22
3. ขาดบุคลากรทางด้านอาชีพ	14	9.72
แนวทางแก้ไข		
1. จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ	49	34.02
2. จัดบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม	31	21.52
3. ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบประสานงาน	20	13.88
4. ควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น	15	10.46

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ปัญหาอุปสรรคของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม
การศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป

ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ขาดบุคลากรในการดำเนินงานมากที่สุด รองลงไปคือ
ขาดงบประมาณหรือทุนทรัพย์และอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ตามลำดับ

ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร คือ ขาดงบประมาณในการดำเนินงานมากที่สุด รองลงไปคือขาดวัสดุอุปกรณ์ และ ขาดการสนับสนุนงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ตามลำดับ

ด้านพัฒนาทักษะอาชีพ ขาดงบประมาณมากที่สุด รองลงไปคือขาดวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน และ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ

แนวทางแก้ไข คือ ควรจัดหาแหล่งทุนเพื่อดำเนินงานให้เพียงพอเป็นอันดับแรก รองลงไปคือจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับบริหารจัดการกิจการศึกษานอกระบบเพิ่มเติม ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบประสานงาน และ ควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่ม ตามลำดับ

2. ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบ คือ

2.1 การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ของเจ้าอาวาสด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ที่จัดให้กับพระภิกษุ สามเณร มีดังนี้

ด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

- ส่วนมากมีการจัดการศึกษาด้านปริยัติธรรม แผนกธรรม เกือบทุกวัด แต่ด้านการศึกษาแผนกบาลีและสายสามัญมีน้อยมาก โดยเฉลี่ยมีการจัดกิจกรรมด้านนี้ร้อยละ 58.1

ด้านการข้อมูลข่าวสาร

- แต่ละวัดมีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ข้อมูลด้านทางวิชาการหรือสื่อทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังมีน้อย โดยเฉลี่ยมีการจัดกิจกรรมด้านนี้ร้อยละ 61.54

ด้านทักษะอาชีพ

- ส่วนมากยังมีการสนับสนุน ส่งเสริม งานด้านช่างอาชีพต่าง ๆ ให้กับพระสงฆ์สามเณรตามศักยภาพของวัด เช่น ช่างไม้ ช่างปูนปั้น แต่ทางด้านการแพทย์แผนโบราณหรือสมุนไพรยังมีน้อย โดยเฉลี่ยมีการจัดกิจกรรมด้านนี้ร้อยละ 53.7

2.2 การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ของเจ้าอาวาสด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ที่จัดให้กับประชาชนทั่วไป มีดังนี้

ด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

- ส่วนมากเกือบทุกวัดมีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาเผยแพร่และแสดงธรรมโปรดญาติโยม จัดอบรมเยาวชนและฝึกอบรมจิตภavana ในโอกาสต่าง ๆ และช่วยเหลือแก่ผู้ตกตลอคจนให้คำปรึกษาแก้ปัญหาชีวิต โดยเฉลี่ยมีการจัดกิจกรรมด้านนี้ร้อยละ 65.45

ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

- ส่วนมากเกือบทุกวัด มีการจัดตั้งห้องสมุดไว้บริการประชาชนและมีหอกระจายข่าว ตลอดจนการจัดนิทรรศการ ให้ความรู้ต่าง ๆ เพื่อบริการข่าวสารข้อมูล แต่ การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะและการเผยแพร่ทางวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ยังมีน้อย โดยเฉลี่ยมีการจัดกิจกรรมด้านนี้ร้อยละ 48.96

ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

- งานในด้านนี้ มีการจัดกิจกรรมมีน้อยมาก แต่ทางวัดจะให้ความร่วมมือ กับหน่วยงานของรัฐในการใช้สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ในการจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น หรืออาชีพต่าง ๆ โดยเฉลี่ยมีการจัดกิจกรรมด้านนี้ร้อยละ 32.82

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกศศึกษาสายสามัญ วุฒิกศศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ความสัมพันธ์ระหว่าง 11 ตัวแปรต้น กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ที่จัดให้กับพระสงฆ์ สามเณร

ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

-สถานที่ตั้งวัด(ในเขตเทศบาล)และประเภทวัด(ทั้งวัดราษฎร์และวัดหลวง)มีความสัมพันธ์สูงกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแปรต้นนอกเหนือจากนี้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉลี่ยต่ำถึงต่ำมาก

ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

-จำนวนพรรษาของเจ้าอาวาสที่บวชมานานเกิน 20 พรรษา (พระมหาเถระ) มีความสัมพันธ์สูงกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร คือมีพรรษามากเท่าไรยิ่งมีบทบาทมากขึ้นเท่านั้น ตัวแปรต้นนอกเหนือจากนี้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยต่ำถึงต่ำมาก

ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

-สถานที่ตั้งวัด(ทั้งในและนอกเขตเทศบาล)กับการศึกษาทางนักรธรรมชั้นเอกมีความสัมพันธ์สูงกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ตัวแปรต้นนอกเหนือจากนี้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยเฉลี่ยต่ำถึงต่ำมาก

ความสัมพันธ์ระหว่าง 11 ตัวแปรต้น กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการศึกษขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ที่จัดให้กับประชาชนทั่วไป

ด้านการศึกษขั้นพื้นฐาน

-ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสสูง(ตั้งแต่ 10 พรรษาขึ้นไป) การศึกษาสายสามัญชั้นสูง(ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป)และการศึกษาทางนักรธรรมชั้นเอก มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการศึกษขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง ตัวแปรต้นนอกเหนือจากนี้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการศึกษขั้นพื้นฐาน โดยเฉลี่ยต่ำถึงต่ำมาก

ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

-สถานที่ตั้งวัด(ทั้งในและนอกเขตเทศบาล) และรายได้ที่เป็นของวัด(มากกว่า 50,000 บาทต่อปี) และการศึกษาทางบาลีของเจ้าอาวาสมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง ตัวแปรต้นนอกเหนือจากนี้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยต่ำถึงต่ำมาก

ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

-สถานที่ตั้งวัด(ทั้งในและนอกเขตเทศบาล) จำนวนพระภิกษุในวัด(ตั้งแต่ 10 รูปขึ้นไป) และวุฒิการศึกษาสายสามัญชั้นสูงมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก ตัวแปรต้นนอกเหนือจากนี้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยเฉลี่ยต่ำถึงต่ำมาก

2.4 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสวัดที่มีต่อการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบด้านการศึกษขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และ ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

สรุป

ปัญหาที่พบส่วนมากในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสที่จัดให้กับพระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไปในจังหวัดเพชรบุรี ปัญหาที่มีความคล้ายคลึงกันทั้งด้านการศึกษาก่อนพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ นั่นคือ เกิดจากการขาดวิสัยทัศน์หรือขาดการวางแผนที่ดีของเจ้าอาวาสที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบอย่างแท้จริง ขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ ขาดแคลนบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและขาดวิทยากรทั้งทางด้านวิชาการสามัญและวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่จะดำเนินงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดงบประมาณหรือเงินทุนและขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี

สำหรับแนวทางแก้ไข ให้เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่มีความประสงค์จะจัดการศึกษานอกระบบได้ศึกษาหลักเกณฑ์หลักการและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ของการศึกษานอกระบบให้เข้าใจแจ่มแจ้งเสียก่อน โดยอาศัยความร่วมมือประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง เช่น ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนที่ใกล้เคียง มีการส่งเสริมสนับสนุนหรือปลูกฝังทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมให้พระสงฆ์ สามเณร ได้มีโอกาส เรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น สำหรับฆราวาสโดยเฉพาะอุบาสกอุบาสิกาควรจะให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์หรือเจ้าอาวาสในด้านปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นหรือเอื้อต่อการจัดการศึกษาในระบบต่าง ๆ เช่น จัดหาแหล่ง ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ จัดตั้งมูลนิธิ กองทุน เพื่อสนับสนุนพระสงฆ์สามเณรและกุลบุตร กุลธิดาให้ได้รับการศึกษาทั้งในและนอกระบบและด้านพระพุทธศาสนา ตลอดจนส่งเสริมให้บุตรหลานหรือเยาวชน ได้มีหลักธรรมนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จิตใจ ให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขมากขึ้นซึ่งจะเป็นการเผยแพร่เป็นกำลังในการพัฒนาชุมชนสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ในจังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้ข่าวสารข้อมูล และการพัฒนาทักษะอาชีพ

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณ ต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับ เจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษากับบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน ของ เจ้าอาวาส

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ด้าน

ในการวิจัยครั้งนี้ จัดทำกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่างใน จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 144 รูป จากประชากรทั้งหมด 223 รูป โดยผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม(Questionnaire)ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ = 0.795 และเก็บ ข้อมูลด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนครบทั้งหมด 144 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 การวิเคราะห์ ข้อมูลเมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 144 ฉบับ แล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความ สมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ แล้วนำไปบันทึกข้อมูลประมวลผล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม สำเร็จรูป SPSS ของสำนักงานบริการคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องช่วยในการปฏิบัติงาน สถิติที่ใช้ใน การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบพี

1. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส

ผู้ตอบแบบสอบถาม (เจ้าอาวาส) ที่อยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 29.9อยู่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 70.1 รายได้ของวัดส่วนใหญ่มากกว่า 50,000 บาท/ปี ร้อยละ 90.3 ประเภทของวัดส่วนใหญ่เป็นวัดราษฎร์ ร้อยละ 97.9 จำนวน พระภิกษุ ในแต่ละวัดส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 11 – 13 รูป ร้อยละ 71.5 จำนวนพรรษาที่บวชส่วนใหญ่ 1 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 37.5 ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสส่วนใหญ่ 40 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 33. ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส ไม่มีตำแหน่งอื่น ร้อยละ 60.4 วุฒิกศศึกษาสามัญระดับ ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 47.2 มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 31.3 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 19.4 ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า ร้อยละ 2.1 การศึกษาทางนักรธรรม นักรธรรมชั้นตรี ร้อยละ 6.9 นักรธรรมชั้นโท ร้อยละ 6.9 นักรธรรมชั้นเอก ร้อยละ 86.2 การศึกษาทางบาลี ไม่ได้ศึกษา ร้อยละ 74.3 บาลีประโยค 1 – 2 ถึงเปรียญธรรม 3 ประโยค ร้อยละ 15.3 เปรียญธรรม 4 - 6 ประโยค ร้อยละ 10.4 เคยได้รับการฝึกกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ ร้อยละ 68.8 ไม่เคย ร้อยละ 31.2 และเคยติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ร้อยละ 68.8 ไม่เคย ร้อยละ 31.2

1.2 กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร

1.2.1 ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การจัดการศึกษาปรีชิตธรรมแผนกธรรม ร้อยละ 97.9 รองลงมาได้แก่ การจัดอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบของคณะสงฆ์ที่ควรทราบแก่พระสงฆ์ สามเณร ร้อยละ 87.5 และ การจัดโครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนร้อยละ 75.0

1.2.2 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ การสนับสนุนจัดนิทรรศการเพื่อ ถวายสามเณรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญต่าง ๆ ร้อยละ 91 รองลงมาได้แก่ การ เผยแพร่ความรู้ทางการดูแลสุขภาพอนามัย ร้อยละ 86.1 และ การจัดเผยแพร่ความรู้ทางด้าน ปัญหาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่พระสงฆ์ สามเณร ร้อยละ 77.8

1.2.3 ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านพัฒนาทักษะอาชีพ ได้แก่ การจัดแนะแนวและฝึกอบรมงาน ศิลปะให้แก่พระสงฆ์สามเณรเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์วัด ร้อยละ 72.2 รองลงมา ได้แก่ การจัดฝึกอบรม การขยายพันธุ์และใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคให้แก่พระสงฆ์สามเณร ร้อยละ 50.7 และ จัด ฝึกอบรมความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณให้แก่พระสงฆ์สามเณร ร้อยละ 38.2

1.3 กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสได้มีและไม่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริม ให้กับประชาชนทั่วไป

1.3.1 ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พุทธศาสนา ร้อยละ 98.6 รองลงมา ได้แก่ การแสดงเทศนาธรรมและบรรยายธรรมตามสถานศึกษา ต่าง ๆ ร้อยละ 97.9 และ การให้คำแนะนำปรึกษาชีวิตและสังคมให้กับประชาชนทั่วไป ร้อยละ 91.7

1.3.2 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ข้อมูลโดยหอกระจายข่าวเพื่อ ให้บริการประชาชนทั่วไป ร้อยละ 74.3 รองลงมา ได้แก่ การจัดให้เป็นศูนย์บริการข่าวสาร ร้อยละ 70.8 และ การจัดนิทรรศการเพื่อให้บริการด้านความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชนในวันสำคัญทาง พุทธศาสนา ร้อยละ 68.8

1.3.3 ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ ได้แก่ การจัดฝึกอบรมให้คำแนะนำแก่ประชาชนให้รู้จักเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 79.9 รองลงมา ได้แก่ การจัดฝึกอบรมความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณและการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคกับประชาชน ร้อยละ 36.8 และการจัดฝึกอบรมและสาธิตวิชาชีพด้านเกษตรกรรมให้แก่ประชาชนที่สนใจ ร้อยละ 25.7

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุ ในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสาย สามัญ วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร

1.4.1 ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ตั้งวัดและประเภทวัดกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับสูงนั่นคือ วัดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล และประเภทวัด ทั้งวัดราษฎร์และวัดหลวง มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสในด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนพระภิกษุ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส การศึกษาทางบาลี การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ วัดที่มีจำนวนพระภิกษุน้อยคือต่ำกว่า 15 รูปและระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสน้อยคือต่ำกว่า 20 พรรษาและไม่มีตำแหน่งอื่นๆ ไม่ได้รับการศึกษาวงบาลี และไม่ได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตหรือการศึกษานอกระบบตลอดจนเคยและไม่เคยติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อบทบาท

การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสในด้านการศึกษาระดับพื้นฐานอยู่ในระดับต่ำมาก

1.4.2 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนพระภิกษุที่บวช กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับสูง นั่นคือ เจ้าอาวาสที่มีจำนวนพระภิกษุ 20 ขึ้นไป (พระมหาเถระ) มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารให้กับพระสงฆ์ สามเณรอยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส การศึกษาทางบาลี การได้รับการฝึกอบรมพระกรรมทูตและ/หรือ การศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของ เจ้าอาวาสในการ ส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต่ำกว่า 10 พรรษา และไม่มีตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส ไม่ได้ศึกษาทางบาลี แม้จะเคยหรือไม่เคยรับการฝึกอบรมพระกรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนนั้น มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับต่ำมาก

1.4.3 ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด และ การศึกษาทางนักรธรรมกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูง นั่นคือวัดที่ตั้งอยู่ในหรือนอกเขตเทศบาลและเจ้าอาวาสที่จบนักรธรรมชั้นเอกมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพอยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนพระภิกษุ จำนวนพระภิกษุที่บวช ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาสกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ใน

ระดับต่ำมาก นั่นคือ วัดที่มีจำนวนพระภิกษุต่ำกว่า 10 รูป จำนวนพรรษาที่ต่ำกว่า 20 พรรษา ของเจ้าอาวาส และระยะดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาสต่ำกว่า 10 พรรษา ไม่มีตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพอยู่ในระดับต่ำมาก

1.5 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสาย สามัญ วุฒิกการศึกษาพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบและการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป

1.5.1 ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสายสามัญ และการศึกษาทางนักรธรรม กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริม กิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง นั่นคือ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ 10 พรรษาขึ้นไป เจ้าอาวาสมีวุฒิกศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป และจบการศึกษานักรธรรมชั้นเอก มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไปใน ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนพระภิกษุ จำนวนพรรษาที่บวช การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ จำนวนพระภิกษุในวัดที่ต่ำกว่า 10 รูป เจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาต่ำกว่า 10 พรรษา แม้จะเคยรับหรือไม่ได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไปใน ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับต่ำมาก

1.5.2 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดและการศึกษาทาง บาลี กับ กัมภพบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชน ทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง นั่นคือ วัดที่ตั้งอยู่ในหรือนอกเขตเทศบาลก็ ตาม และมีรายได้มากกว่า 50,000 บาทขึ้นไป มีความสัมพันธ์กับกัมภพบาทของเจ้าอาวาสในการ ส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไปใน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารอยู่ใน ระดับปานกลาง

ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุ จำนวนพรรษาที่ บวช ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิกการศึกษาสาย สามัญ การศึกษาทางนักรธรรม การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กัมภพบาทของเจ้าอาวาสใน การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ใน ระดับต่ำมาก นั่นคือ ไม่ว่าจะวัดราษฎร์หรือวัดหลวง วัดที่มีจำนวนพระภิกษุต่ำกว่า 10 รูป จำนวน พรรษาที่บวช และระยะเวลาดำรงตำแหน่งจะมากหรือน้อยก็ตาม ตำแหน่งอื่นจะมีหรือไม่มีก็ตาม และ ได้รับความหรือไม่ได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบตลอดจนมีการติดต่อ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนหรือไม่มีก็ตาม ก็ยังมีความสัมพันธ์กับกัมภพบาท ของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไปใน ด้านการให้ ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับต่ำมาก

1.5.3 ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด และ จำนวนพระภิกษุ กับกัมภพบาทของ เจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะ อาชีพ อยู่ในระดับสูงมาก นั่นคือ วัดที่อยู่ในหรือนอกเขตเทศบาล และจำนวนพระภิกษุในวัด 10- 30 รูป มีความสัมพันธ์กับกัมภพบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไปใน ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพอยู่ในระดับสูงมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิกการศึกษาสายสามัญ กับกัมภพบาทของเจ้าอาวาสใน การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่

ในระดับสูง นั่นคือ เจ้าอาวาสที่ได้รับการศึกษาสายสามัญชั้นสูง (สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป) ย่อมมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไปใน ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพอยู่ในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ที่เป็นของวัด ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุที่บวช ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส การศึกษาทางนักรธรรม การศึกษาทางบาลี การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือ ตัวแปรต้นทั้งหมดเหล่านี้ จะมีมากหรือน้อยก็มีผล สูงหรือต่ำ เคยไม่เคย ก็ยังมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไปใน ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพอยู่ในระดับต่ำมาก

1.6 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและ ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

1.6.1 ปัญหาอุปสรรคของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร

- 1) ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดบุคลากรที่จะดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาคือขาดแผนงาน ขาดงบประมาณ ตามลำดับ
- 2) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร คือ ขาดงบประมาณมากที่สุด รองลงมา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่ทันสมัย ตามลำดับ
- 3) ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ คือ ขาดบุคลากรที่ดำเนินงานมากที่สุด รองลงมา คือ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ

1.6.2 แนวทางแก้ไข คือ จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษานอกระบบทั้งฝ่ายบรรพชิต และฝ่ายคฤหัสถ์ ควรได้รับทุนทรัพย์หรือเงินงบประมาณเพิ่มขึ้น ควรได้รับการประสานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ มีการประชาสัมพันธ์ดีให้กับ ประชาชนทั่วไปและกลุ่มเป้าหมาย(พระภิกษุ สามเณร)ให้รับทราบ

1.7 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษา นอกระบบให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และ ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

1.7.1 ปัญหาอุปสรรคของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับประชาชนทั่วไป

1) ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ขาดแผนงาน ขาดบุคลากร มากที่สุด และ รongลงมา คือขาดงบประมาณในการดำเนินงานและอุปกรณ์ และขาดการสนับสนุนงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยตรงตามลำดับ

2) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร คือ ขาดงบประมาณ อุปกรณ์ในการดำเนินงานมาก ที่สุด รongลงมาคือขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยตรง และการประชาสัมพันธ์ที่ดี ตามลำดับ

3) ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ คือ ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ในการดำเนินงาน มากที่สุด รongลงมา คือ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ

1.7.2 แนวทางแก้ไข คือ จัดหาแหล่งทุนหรือจัดสรรงบประมาณเพิ่มให้เพียงพอ จัดหาบุคลากรและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบเพิ่มเติมให้เพียงพอ ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบประสานงาน และ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารข้อมูล เกี่ยวกับการจัดการและประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษานอกระบบ

2. อภิปรายผล

2.1 การส่งเสริมของเจ้าอาวาสวัดที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ด้าน การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

2.1.1 กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านให้ การสนับสนุนส่งเสริมให้กับ พระสงฆ์ สามเณร

1) ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานมากที่สุด ได้แก่ การจัดการศึกษาปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความหมายรวมถึงการสอนที่มีความรู้พื้นฐานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเป็นอยู่ในทุกด้าน การที่พระสงฆ์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต้องมีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อที่จะศึกษาในชั้นสูงต่อไปและมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กันไป กับด้านการศาสนศึกษา ยักรวมไปถึงการศึกษาอันควรแก่สมณะวิสัย ที่เป็นประโยชน์แก่พระสงฆ์ มิใช่ด้านปริยัติธรรมเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ การศาสนาช่วงงบประมาณ 2533 – 2535 (กรมการศาสนา. 2534: 3 – 6) กำหนดไว้ว่า จะส่งเสริมการศึกษาของสงฆ์ โดยกำหนดเป็นนโยบายอันดับแรกและได้วางกลยุทธ์ในการส่งเสริมการศึกษาของพระสังฆาธิการ พระอุปัชฌาย์ และพระสงฆ์ทุก ๆ ด้านให้เพิ่มมากขึ้น แต่ด้านการจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลีจัดน้อยมาก อาจเป็นเพราะว่าการจัดไม่ได้ต่อเนื่อง จำนวนนักเรียนหรือพระภิกษุสามเณรที่สนใจเรียนไม่เพียงพอหรือไม่มากพอ หรือขาดการสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจัง ผู้บริหารระดับสูง เป็นต้น

2) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ได้แก่ การสนับสนุนจัดนิทรรศการเพื่อถวายพระสงฆ์สามเณร ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญต่างๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์อาจเห็นว่า วัดนั้นเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีบทบาทในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมวัด จึงเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลางในการบริการข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ให้พระสงฆ์ด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ทินพันธุ์ นาคะตะ (พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. 2529: 2 – 3) กล่าวว่า ในเรื่องคุณค่าและบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งข่าวหรือศูนย์รวมข่าว เช่น วัดจะปิดประกาศแจ้งความของทางราชการ พระสงฆ์จะได้รับข่าวสารการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเผยแพร่แก่พระภิกษุสามเณรมีน้อยมาก อาจเป็นเพราะว่าหนังสือประเภทนี้ปัจจุบันมีจำหน่ายมากมายในท้องตลาด จึงมีหลายทางเลือกและสะดวกในการค้นหาซื้อหา เจ้าอาวาสหรือผู้นำสงฆ์ส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก อีกทั้ง

การจัดพิมพ์สื่อประเภทนี้ต้องใช้การลงทุนมาก ทั้งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทุนทรัพย์และอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัย เป็นต้น

3) ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ด้านพัฒนาทักษะอาชีพมากที่สุด ได้แก่ การจัดแนะแนวและฝึกอบรมงานศิลปะให้แก่พระสงฆ์ สามเณร เพื่อบูรณาการปฏิบัติธรรมวัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์ที่บวชเรียนตามประเพณี และจะต้องลาสิกขาไปในที่สุด ยังเห็นว่าการศึกษาด้านวิชาชีพ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อตัวพระสงฆ์เองเมื่อภายหลังลาสิกขาไปแล้ว อีกทั้งเพราะการศึกษาและการเพิ่มพูนพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่พระสงฆ์สามเณรทางหนึ่งซึ่งเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันมาในสังคมของพระสงฆ์ด้วยกัน หากไม่ขัดพระธรรมวินัยแล้ว กลับจะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์เองและศาสนาในภายหน้าต่อไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ บรรพต วิระสัย , บุญถือ วันทายนต์ และ อร วิระสัย (2523: 29) กล่าวว่า ศาสนจักรกับสังคมไม่มีการแบ่งแยกกันเด็ดขาดเช่นนั้น ศาสนาอยู่กับสังคมและเกี่ยวพันกับสังคมมาก ดังนั้นพระสงฆ์ย่อมอาจมีบทบาทในการช่วยเหลือราษฎร ตามความสามารถ เพื่อให้มีอาชีพในการทำมาหากินเลี้ยงชีพได้ เลี้ยงครอบครัวตนเองได้ เช่น มีการสอนทักษะอาชีพต่างๆ ให้ มีช่างไม้ ช่างปูนปั้น เป็นต้น การฝึกอบรมความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณมีน้อยมาก อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันนี้ การแพทย์แผนปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าไปมาก อีกทั้งการบริการค่าใช้จ่ายต่างๆ ในสถานพยาบาลของรัฐก็อำนวยความสะดวกให้แก่บรรพชิตฟรี และภูมิปัญญาในการแพทย์แผนโบราณก็หาได้ยากมาก จึงทำให้เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญหรือเห็นความจำเป็นในเรื่องนี้เท่าใดนัก ตลอดจนการสนใจที่จะศึกษาในเรื่องนี้ของพระภิกษุสามเณรก็มีน้อยมาก เนื่องจากการเผยแพร่ทางด้านนี้ แม้จะเป็นการเผยแพร่ที่ได้ผลดีรวดเร็วและกว้างไกลก็ตาม แต่ต้องใช้ทุนสูงมากเกือบทุกๆด้าน โดยเฉพาะพระผู้จัดหรือออกรายการจะต้องมีคุณสมบัติหรือมีความพร้อมในหลายๆด้าน เช่น ภูมิธรรม ภูมิความรู้ จึงเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ถนัดนัก

2.1.2 กิจกรรมการศึกษาอกระบบที่พระคุณท่านให้ การสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไป

1) ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิจกรรมการศึกษาอกระบบที่พระคุณท่านส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและการแสดงเทศนาธรรมและบรรยายธรรมตามสถานศึกษาต่างๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่างานด้านบริการการศึกษาและให้ความรู้กับประชาชนเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของวัดและสถาบันสงฆ์อยู่แล้ว ตามสถานภาพ พระสงฆ์จึงมีความพยายามในการจัดการศึกษาให้ความรู้กับประชาชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านธรรมะและด้านวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ สมคิด เพ็งอุดม (2535: 86) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สี่กระทรวงหลัก ระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในงานการศึกษานั้นอยู่ในระดับสูงมาก การจัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานมีการจัดน้อยมาก อาจเป็นเพราะว่าพระคุณท่านส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน และเจ้าอาวาสส่วนใหญ่ก็มีวุฒิทางการศึกษา

2) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

กิจกรรมการศึกษาอกระบบที่พระคุณท่านส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ให้ข่าวสารข้อมูลทั่วไปโดยหอกระจายข่าวเพื่อให้บริการประชาชนทั่วไปและการจัดให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการบริการข่าวสารข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา อันจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในชีวิตและสังคมได้เป็นอย่างดี เป็นภาระหน้าที่ของวัดที่จะดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับ ไพศาล อัดโสภณ (2526:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ความเป็นไปได้ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เรื่องประชากรศึกษาด้วยการสอดแทรกในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของเจ้าอาวาสในจังหวัดราชบุรี พบว่า มีความเป็นไปได้ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เรื่องประชากรศึกษา และสามารถสอดแทรกในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของเจ้าอาวาส

3) ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

กิจกรรมการศึกษานอกระบบที่พระคุณท่านส่วนใหญ่ได้มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไป ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ ได้แก่ การจัดฝึกอบรมให้คำแนะนำแก่ ประชาชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระสงฆ์มองเห็นความสำคัญ ของการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์จึงอาจมีการริเริ่ม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีอาชีพเสริม หรือมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงจัดการศึกษาด้านวิชาชีพให้กับ ประชาชนเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนส่วนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ ทับเที่ยง (2535: 126) บทบาทของเจ้าอาวาสในฐานะผู้นำท้องถิ่นในด้านการจัดฝึกฝนวิชาชีพต่าง ๆ ให้แก่ชาวบ้าน ได้แก่ การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น อำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ เป็นวิทยากรหรือ ผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น การจัดตั้งกลุ่มประกอบอาชีพมีน้อยมาก อาจเป็นเพราะว่าพระคุณท่าน เห็นว่า ไม่ใช่กิจของสงฆ์อย่างมากท่านก็ได้แต่แนะนำให้ประกอบสัมมาอาชีพ ดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ตามครรลองครองธรรม หรืออำนวยความสะดวกในการใช้สถานี่วัดในบางโอกาสหรือสนับสนุน ในเรื่องทุนปัจจัยเท่านั้น

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา การ ฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับ บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา การ ฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับพระสงฆ์ สามเณร

1) ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ตั้งวัดที่อยู่ในเขตเทศบาล และ ประเภทวัด ทั้งวัดราษฎร์และวัดหลวงกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วัดที่อยู่ในเขตเทศบาลมีความพร้อมสูงในด้านสาธารณูปโภคต่างๆและชุมชน มีเศรษฐกิจที่ดี หรือมีความเจริญกว่าวัดที่อยู่นอกเขตเทศบาลจึงเป็นปัจจัยในการส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าอาวาสดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัดและพระสงฆ์ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญทางศาสนา ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยให้แก่พระสงฆ์ สามเณรและคฤหัสถ์ อันเป็นหน้าที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ตามนัยมาตรา 37 (3) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519: 69) ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการศึกษา คือ ช่วยสอนหนังสือ และสอนในโรงเรียนปริยัติธรรมมากที่สุด

ปัญหาที่เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานของเจ้าอาวาสคือ มีความสัมพันธ์ในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกอบรมพระธรรมทูต และการศึกษาทางบาลีอยู่ในระดับต่ำมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แม้ว่าท่านเจ้าอาวาสจะเคยหรือไม่เคยมีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอยู่หรือไม่ก็ตาม แต่ทางวัดหรือพระคุณท่านอาจจะไม่มีความพร้อมในด้านอื่นๆที่จะส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ดำเนินไปได้ หรือแม้จะฝึกอบรมพระธรรมทูตมาหรือจะมีหรือไม่มีความรู้หรือจบทางบาลีมาแล้วก็ตาม ก็จะไม่มีผลต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับพระภิกษุ-สามเณรมากนักท่านต้องอาศัยเหตุปัจจัยอย่างอื่นที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาเช่น ทุนทรัพย์- กำลังบุคลากร – ความรู้ความสามารถ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ตลอดจนอาคารสถานที่ เป็นต้น

2) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนอายุพรรษามากคือ เจ้าอาวาสที่มีพรรษาตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป ของเจ้าอาวาสกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากเจ้า

เจ้าอาวาสที่มีพรรษามากหรือบวชมานานย่อมมีประสบการณ์และได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจาก พุทธศาสนิกชนมากกว่าและมีความพร้อมในด้านต่างๆมากกว่าเจ้าอาวาสที่มีอายุพรรษาน้อยและมี ทัศนคติที่ดีหรือเห็นความสำคัญการบริการให้ข้อมูลข่าวสาร จึงทำให้การดำเนินงานด้านการให้ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้ เป็น ไปด้วยดี

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดที่มีรายได้สูง(ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป)

เจ้าอาวาสที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปและทางพระพุทธศาสนาจบ นักธรรม ชั้นเอกย่อมมีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลางนั่นคือวัดที่มีกำลังทุนสูงและเจ้าอาวาสที่มี วุฒิการศึกษาที่สูงเท่าไรยังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาในรูปแบบต่างๆตาม ศักยภาพของวัดเพราะเจ้าอาวาสย่อมเห็นความสำคัญของการเผยแพร่หรือการให้ข่าวสารข้อมูล ให้กับพระสงฆ์สามเณร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเผยแพร่ความรู้ข่าวสาร ความเข้าใจเกี่ยวกับ ข่าวสารข้อมูลต่างๆในปัจจุบันเป็นสิ่งจำเป็นกับพระสงฆ์ สามเณร ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและเป็น ประโยชน์ต่อการดำรงและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2534: 15 – 16) กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ในการบริการข่าวสารข้อมูลในการจัดกิจกรรมการศึกษา ในวัดให้กับพระสงฆ์ สามเณรทราบเรื่องราวต่าง ๆที่ทันต่อเหตุการณ์ อยู่เสมอ

ปัญหาที่เกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าอาวาสคือ มีความสัมพันธ์ กับเวลาที่พระคุณท่านดำรงตำแหน่ง การฝึกอบรมพระธรรมทูตและการติดต่อประสานงานกับ เจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าแม้เวลาในการดำรง ตำแหน่งเจ้าอาวาสจะมากหรือน้อยก็จะไม่ผลต่อการบริการให้ข้อมูลข่าวสารแก่พระภิกษุสามเณร มากนัก อาจมีปัจจัยอื่นๆที่สำคัญหรือจำเป็นที่มากกว่าเหตุนี้ เช่น พื้นฐานความรู้เดิมทั้งทางโลกและ ทางธรรม การมีวิสัยทัศน์ในการเห็นความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ หรือการพัฒนาตนเองโดย การรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสมัยต่างๆ แม้ท่านจะเคยฝึกอบรมพระธรรมทูตมาหรือเคย ติดต่อกับประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนหรือไม่ก็ตาม ก็อาจเนื่องมาจากเหตุผล ดังอธิบายไว้ข้างต้นนี้ ดังนั้น จึงมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับพระสงฆ์-สามเณรอยู่ในระดับต่ำมาก

3) ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัดทั้งในและนอกเขตเทศบาล และเจ้าอาวาสที่มีวุฒิการศึกษาทางนักรธรรมชั้นเอกกับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับ พระสงฆ์ สามเณร ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูงนั่นคือไม่ ว่าวัดจะตั้งอยู่ที่ใดแต่ถ้าเจ้าอาวาสมีความรู้ที่ดีมีความสามารถก็จะสามารถที่จะจัดหรือส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรม การศึกษานอกระบบด้านทักษะอาชีพในรูปแบบต่างๆ ให้กับพระสงฆ์ สามเณร ได้ตามกำลังหรือ ศักยภาพของวัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการศึกษาในการฝึกฝนอาชีพต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นวิชาชีพสำหรับการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ เรวัณน์ สุธรรม (2534: 9) กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาด้านอาชีพ ได้แก่ การจัดสอน ด้านอาชีพให้กับพระสงฆ์สามเณรเพื่อให้เรียนวิชาชีพสำหรับเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เมื่อลาสิกขาออกไปแล้ว เช่น งานด้านศิลปะ งานช่างฝีมือแขนงต่าง ๆ

ปัญหาที่เกี่ยวกับกรพัฒนาทักษะด้านอาชีพของเจ้าอาวาสคือ มี ความสัมพันธ์กับจำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพรรษาที่พระคุณท่านบวชหรืออุปสมบท และเวลา ที่ดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับต่ำมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จำนวนพระภิกษุในวัดจะ มากหรือน้อย พระคุณท่านจะอุปสมบทมานานหรือไม่ และเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสจะมาก หรือน้อยก็ตามจะ ไม่มีผลหรือมีผลน้อยมากต่อการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่จัดให้แก่พระสงฆ์-สามเณร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคุณสมบัติพื้นฐานของเจ้าอาวาสมีวิสัยทัศน์หรือ เห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะอาชีพมากกว่า ซึ่งตามความเป็นจริงวัดที่มีพระภิกษุมาก จำนวนพรรษาที่บวชและเวลาที่ดำรงตำแหน่งมานานน่าจะมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมากกว่านี้

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัด รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุ ในวัด จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสาย สามัญ วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา การ ฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบ และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ให้กับประชาชนทั่วไป

1) ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมานานคือ ตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป(พระมหาเถระ)และวุฒิการศึกษาสายสามัญตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป และการศึกษาทางนักรธรรมที่เอก กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบให้กับประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับสูง นั่นคือเจ้าอาวาสที่มีความพร้อมในเหตุปัจจัยเหล่านี้สูงย่อมมีวิสัยทัศน์ที่กว้างหรือเห็นคุณค่าความสำคัญของการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปสูงกว่าเจ้าอาวาสที่มีปัจจัยเหล่านี้ต่ำและท่านย่อมมี ประสบการณ์ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆมากกว่าตลอดจนเจ้าอาวาสที่เป็นสมภารวัดมานานส่วนมากมักย่อมได้รับความเคารพ ยอมรับนับถือจากสาธุชน ในชุมชนที่อยู่มากขึ้นจึงมีความพร้อมในเหตุปัจจัยที่จะเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบในด้านต่างๆสูงและเนื่องด้วยว่า พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดศาสนาซึ่งมีภาระหน้าที่หลักโดยตรงในการเผยแผ่คำสอนให้กับ พุทธศาสนิกชน ได้รับรู้และเข้าใจเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนา ให้ดำเนินชีวิตในทางที่ดี มีความสุขกาย สุขใจซึ่งสอดคล้องกับ ตติยา มานิตกุล (2528: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทและความต้องการทางการศึกษาของพระ สังฆาธิการระดับวัดในจังหวัดราชบุรี พบว่า พระสังฆาธิการยังมีเปรียญธรรมสูงหรือได้เปรียญธรรม หรือเคยเรียนปริญญาพุทธศาสนา ยังต้องการมีบทบาทและต้องการศึกษาสูงขึ้น คือ ต้องการแก้ไขปัญหาวัยรุ่นและสอนธรรมะวัยรุ่นด้วยการบรรพชาเป็นสามเณรหรือบวชเนกขัมมณารีในภาคฤดูร้อน ต้องการให้หลักสูตรการศึกษาธรรมะนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงในโลก ต้องการเรียนรู้ ความเป็นไปในสังคม มีบทบาท ศาสนสงเคราะห์ และถ้ามีการศึกษาสายสามัญสูงยังมีความต้องการ ในการสอนธรรมะให้กับประชาชนสูงไปด้วยและต้องการให้พระภิกษุสามเณรเรียนการศึกษา ผู้ใหญ่มากขึ้น

ปัญหาที่เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานของเจ้าอาวาสคือ มีความสัมพันธ์ ในการติดต่อประสานคนกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำมาก อาจเป็น เพราะว่าจากข้อมูลที่สำรวจเจ้าอาวาสส่วนใหญ่เคยติดต่อประสานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนปีละหลายครั้ง แต่ในทางปฏิบัติพระคุณท่านไม่อาจจะดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กับประชาชนทั่วไปได้หรือได้ก็น้อยมาก อาจเป็นเพราะว่าท่านเจ้าอาวาสเองไม่มีความรู้

ความสามารถเพียงพอหรือปัจจัยภายนอกไม่พร้อมก็ได้ เช่น ทันทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ หรือบุคลากรต่างๆ เป็นต้น

2) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัดที่อยู่ในเขตเทศบาล วัดที่มีรายได้สูง (มากกว่า 50,000 บาทขึ้นไป) และการได้รับ การศึกษาทางธรรมชั้นเอก กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลางนั่นคือเจ้าอาวาสที่มีความพร้อมในด้านเหล่านี้สูงก็ย่อมเป็นเหตุปัจจัยให้ดำเนินงานกิจกรรมในด้านการศึกษานอกระบบได้สูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บทบาทในการให้บริการข่าวสารข้อมูล เจ้าอาวาสสามารถปฏิบัติได้โดยตรงและทางอ้อมโดยการประชาสัมพันธ์ และสอดแทรกความรู้ทั่วไปให้กับประชาชนในทุกกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อานาจ บัวศิริ (2528: 76-80) ได้วิจัยคุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสวัดในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ พบว่า เจ้าอาวาสสามารถพัฒนาชนบทยากจนในด้านปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน ได้แก่ บทบาทในการให้บริการข่าวสารข้อมูลของเจ้าอาวาส มีการแสดงธรรม/สอนศีลธรรมในโรงเรียน สถานศึกษาต่างๆและชุมชน มีการแสดงธรรมทางวิทยุ โทรทัศน์ จัดรายการวิทยุ ออกวารสารหรือเขียนบทความ เป็นต้น

ปัญหาที่เกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าอาวาสคือ ประเภทวัด จำนวนพระภิกษุในวัด จำนวนพระภรรยาที่บวช และการติดต่อประสานงานเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำมาก แสดงว่าการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสในด้านการบริการข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนนั้น ปัจจัยหรือตัวแปรอิสระข้างต้นมีผลน้อยมากต่อกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งตามความเป็นจริงน่าจะมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง จึงเป็นข้อคิดหรือแนวทางแก้ไขที่เจ้าอาวาสหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้ดีขึ้น ประสิทธิภาพมากกว่านี้

3) ด้านพัฒนาทักษะ อาชีพ

ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานที่ตั้งวัดที่อยู่ในเขตเทศบาล และ วัดที่มีจำนวนพระภิกษุมากตั้งแต่ 10 รูปขึ้นไป กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูงมาก เพราะนั่นคือ

ที่ตั้งในเขตเทศบาลย่อมมีความพร้อมในสาธารณูปการในด้านต่างๆและด้านข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเศรษฐกิจที่ดีกว่าวัดที่อยู่นอกเขตเทศบาลและวัดที่มีพระภิกษุอยู่เป็นจำนวนมากย่อมมีบุคลากรที่จะช่วยดำเนินงานด้านการศึกษาและด้านต่างๆมากขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับการศึกษาสายสามัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับ ประชาชนทั่วไป ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับสูงนั่นคือ เจ้าอาวาสที่มีความรู้สายสามัญ(ทางโลก)ยิ่งสูงมากเท่าไรก็ยิ่งมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าอาวาสในการดำเนินกิจการต่างๆสูงขึ้น ไปเท่านั้นและมองเห็นหรือให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นจึงเป็นปัจจัยที่เอื้อหรือช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าอาวาสดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบได้ดียิ่งขึ้นและทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเป็นบทบาทของวัดที่เจ้าอาวาสในฐานะผู้นำศาสนาในท้องถิ่นที่จะต้องให้การสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอกระบบในด้านต่าง ๆ และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับประชาชนซึ่งสอดคล้องกับ พระสุรนาชยานันท์ เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2534: 19) กล่าวว่า การเปิดสอนการศึกษานอกโรงเรียนทำให้ผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ไม่มีโอกาสหันมาศึกษาทำให้ตัวเองมีคุณค่าขึ้น สามารถมีอาชีพเป็นของตนเอง และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เช่น อาชีพที่ควรส่งเสริม ได้แก่ ด้านการแพทย์แผนโบราณ การปลูกพืชสมุนไพร การนวด การเล่นดนตรี กีฬา งานฝีมือ งานศิลปะ และการท่องเที่ยว เป็นต้น

ปัญหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพของเจ้าอาวาสคือ มีความสัมพันธ์กับจำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส การฝึกอบรมพระธรรมทูต และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่การศึกษานอกโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำมาก นั่นคือตัวแปรอิสระเหล่านี้จะมีมากหรือน้อย เคยหรือไม่เคย มีผลน้อยหรือต่ำมากต่อการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าคิดและน่าศึกษากันต่อไป

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษา นอกระบบด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการพัฒนาทักษะ อาชีพ

3.1 ลักษณะของปัญหาและอุปสรรค ที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
ของเจ้าอาวาส ที่จัดให้แก่ พระสงฆ์ สามเณร มีลักษณะ ดังนี้

3.1.1 ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีปัญหาและอุปสรรคเรียงตามลำดับจากมากไป
หาน้อยดังนี้

- 1) ขาดบุคลากรที่จะดำเนินงาน คือ บุคลากรทางการศึกษานอกระบบ ไม่
เพียงพอ
- 2) ขาดงบประมาณ คือ ขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
- 3) ขาดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ขาดเครื่องมือที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
- 4) ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ควรให้ความร่วมมือในการติดต่อสื่อสารในด้านต่าง ๆ
- 5) ขาดการประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

3.1.2 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร มีปัญหาและอุปสรรคเรียงตามลำดับจากมากไป
หาน้อยดังนี้

- 1) ขาดงบประมาณ หรือ งบประมาณไม่เพียงพอ
- 2) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
- 3) ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากนัก
- 4) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

3.1.3 ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ มีปัญหาและอุปสรรคเรียงตามลำดับจากมากไป
หาน้อย ดังนี้

- 1) ขาดบุคลากร
- 2) ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) ขาดอุปกรณ์และงบประมาณในการดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบ

4) สถานที่ไม่เอื้ออำนวยในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

สรุป ปัญหาและอุปสรรคของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสที่จัดให้แก่พระสงฆ์ สามเณรทั้ง 3 ด้าน ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรที่จะดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาขาดงบประมาณ หรือทุนทรัพย์ที่มาสนับสนุน และขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในการดำเนินงานตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์ และความร่วมมือจากประชาชน กลุ่มเป้าหมาย ตามลำดับ

3.2 ลักษณะของปัญหาและอุปสรรค ที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาส ที่จัดให้แก่ประชาชนทั่วไป มีลักษณะ ดังนี้

3.2.1 ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีปัญหาและอุปสรรคเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

- 1) ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน
- 2) ขาดงบประมาณและอุปกรณ์
- 3) ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร
- 4) ขาดการประชาสัมพันธ์

3.2.2 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร มีปัญหาและอุปสรรคเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

- 1) ขาดงบประมาณในการดำเนินงานและอุปกรณ์
- 2) ขาดการสนับสนุนงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง
- 3) ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน
- 4) ขาดการประสานงานที่ดี

3.2.3 ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ มีปัญหาและอุปสรรคเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- 1) ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ในการดำเนินงาน
- 2) ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) ขาดบุคลากรทางด้านอาชีพ

สรุป ปัญหาและอุปสรรคของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสที่จัดให้แก่ประชาชนทั่วไปทั้ง 3 ด้าน ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการขาดงบประมาณ หรือ

ทุนทรัพย์ที่มาสสนับสนุนมากที่สุด รองลงมาคือขาดแคลนบุคลากรที่จะดำเนินงาน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆตามลำดับ

4. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขของเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาส กลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขในการส่งเสริมกิจกรรม การศึกษานอกระบบ ทั้ง ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการพัฒนา ทักษะอาชีพ ที่จัดให้กับพระสงฆ์สามเณรและประชาชนทั่วไป ซึ่งข้อเสนอแนะมีลักษณะที่ คล้ายคลึงกัน คิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งสรุปจากข้อเสนอแนะลำดับจากมากที่สุดและรองลงไป ตามลำดับ ได้ ดังนี้

คิดเป็นร้อยละ 50 ยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์หรือครูสอนพระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญและ การศึกษาทางบาลีต่ำ และมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติภารกิจในด้านต่าง ๆ ดังนั้นศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียน ควรประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้แก่เจ้าอาวาส หรือพระสงฆ์และ ผู้เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและรายละเอียดหรือแผนงานของการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบ โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ควรเข้าไปติดต่อประสานงานและให้ความรู้ อย่างสม่ำเสมอและอาจจะจัดทำหนังสือ เอกสาร คู่มือ จัดประชุม อบรม หรือจัดหาไปดูงาน เพื่อให้เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ดังกล่าวมีความรู้ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบมากยิ่งขึ้นและใน การจัดกิจกรรม ควรจัดให้สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และจัดใน ช่วงเวลาที่กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ นอกจากนี้ เมื่อจัดกิจกรรมแล้ว ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนควรจัดเจ้าหน้าที่ไปติดตามผลการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมสนับสนุน ให้คำแนะนำ ปรึกษาและช่วย แก้ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อประเมินผลความก้าวหน้าและให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป และคิดเป็นร้อยละ 48 ยังขาดงบประมาณหรือ งบประมาณไม่มี ขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ส่วนใหญ่เป็นการติดตามอัครยาศัย คือ จัดตามความพร้อม และศักยภาพของเจ้าอาวาสและวัดซึ่งไม่ เพียงพอ รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบ หน่วยงาน ของเอกชน และประชาชนทั่วไปควรให้ความสนับสนุนการจัดกิจกรรมดังกล่าวให้มากขึ้น และ

ร้อยละ 27 และ 20 ควรได้รับการติดต่อประสานงานจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ตามลำดับ

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษา นอกระบบ ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดเพชรบุรี ข้อเสนอแนะใน 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยต่อไป

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (เฉพาะจังหวัดเพชรบุรี) จากการวิจัยพบว่า

5.1.1 เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในระดับนักธรรมเอก ซึ่งเทียบเท่ากับระดับประถมศึกษา และจบการศึกษาทางบาลีน้อยมาก ถ้าหากเจ้าอาวาสมีวุฒิการศึกษาสูงกว่านี้ จะทำให้มีความรู้พื้นฐานสูงขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ในการปกครองวัด ปกครองพระสงฆ์ อบรมสั่งสอนประชาชน และมีส่วนร่วมหรือส่งเสริม สนับสนุนในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าอาวาสได้เพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดและงานเกี่ยวกับการจัดการการศึกษานอกระบบ เช่น ความรู้ในเรื่อง การปกครองวัด ปกครองพระสงฆ์ การเผยแผ่ธรรม อบรมสั่งสอนประชาชน และการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยวิธีการจัดประชุมการอบรม และการจัดทำหนังสือเอกสารคู่มือถวายเป็นความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบตลอดจนการจัดหาไปคูงานการศึกษานอกระบบนอกสถานที่ที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

5.1.2 เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ที่ปกครองวัดในจังหวัดเพชรบุรีได้แสดงธรรมบรรยาย เทศนา อบรมประชาชน และจัดงานประเพณี จัดงานวันสำคัญต่าง ๆ อยู่แล้ว โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา ควรสนับสนุนส่งเสริมให้เจ้าอาวาสวัดมีความรู้ความสามารถในการทำกิจกรรมดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การจัดการศึกษาให้กับพระสงฆ์ สามเณร การเผยแผ่และอบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ

5.1.3 ที่ตั้งของวัด จำนวนพรรษาที่อุปสมบทของเจ้าอาวาสและวุฒิการศึกษาทางสายสามัญ (ทาง โลก) และสายพระพุทธศาสนา (ทางธรรม) มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสในระดับสูง นั่นคือ วัดที่อยู่ในเขตเทศบาล อายุพรรษาของเจ้าอาวาสที่อุปสมบทมานานและวุฒิการศึกษาทั้งสายสามัญและทางพระพุทธศาสนาของเจ้าอาวาสที่สูงนั้น ย่อมมีผลหรือมีส่วนเอื้อที่ช่วยให้เจ้าอาวาสจัดหรือ ส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมการศึกษานอกระบบได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากวัดที่อยู่ในเขตเทศบาลนั้น มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ มากกว่าที่อยู่นอกเขตเทศบาล เช่น สาธารณูปโภคต่าง ๆ การคมนาคมที่สะดวก เศรษฐกิจที่ดี ของชุมชน นั่นคือมีความเจริญในด้านต่าง ๆ ที่ดีกว่านั่นเอง เจ้าอาวาสที่มีอายุพรรษามากและมีวุฒิการศึกษาที่สูงนั้นย่อมมีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มากกว่า มีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีและสูงหรือเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมหรือจัดการศึกษานอกระบบในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับพระสงฆ์ สามเณร และประชาชนทั่วไป และมีความพร้อมหรือ ศักยภาพในด้านต่าง ๆ สูง ตลอดจนได้รับความเคารพนับถือ เชื่อถือ ศรัทธา จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ และประชาชนในชุมชนสูง จึงได้รับความสนับสนุน ร่วมมือเป็นอย่างดีในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เช่น เงินทุนบริจาค อุปกรณ์การศึกษา บุคลากร สถานที่ และสิ่งทีเอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีปัจจัยเหล่านี้ ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการศึกษานอกระบบ คือ ยกกระดับวุฒิการศึกษาของเจ้าอาวาสให้สูงขึ้นทั้งทาง โลกและทางธรรม ซึ่งจากข้อมูลที่ค้นพบ เจ้าอาวาสในจังหวัดเพชรบุรีที่จบการศึกษาสายสามัญ ระดับอนุปริญญา-ปริญญาตรี มีเพียงร้อยละ 21.50 เท่านั้น และจบการศึกษาทางบาลีเพียงร้อยละ 25.70 เท่านั้น ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ จึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เจ้าอาวาสมีความรู้ทั้งด้านสายสามัญและสายทางพระพุทธศาสนาให้มากกว่านี้

5.1.4 ปัญหาต่อการมีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาส ปัญหาหนึ่งคือ เจ้าอาวาสไม่มีความรู้เพียงพอในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจึงควรจัดทำหนังสือ เอกสาร คู่มือ ในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้เจ้าอาวาสและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษา และควรจัดประชุม อบรม สัมมนา พาไปดูงาน เพื่อให้เจ้าอาวาสและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นและสามารถมองเห็นวิธีการดำเนินกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนั้น เจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนควรติดต่อ

ประสานงานและติดตามการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษานอกระบบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ส่งเสริมสนับสนุนและให้คำแนะนำปรึกษาในการดำเนินงาน

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรศึกษาถึงปัญหาและบทบาทของเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบที่ควรจะเป็น เพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ด้วยการสัมภาษณ์สอบถาม ขอคำปรึกษา จากเจ้าอาวาสและผู้มีความรู้ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

5.2.2 ควรศึกษาการดำเนินงานของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์อย่างเป็นระบบระเบียบ ขั้นตอน และติดตามประเมินผล ในด้านจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบในอดีตและปัจจุบัน

5.2.3 ควรขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้นให้ครอบคลุมภาคการปกครองคณะสงฆ์หรือทุกจังหวัด

5.2.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่ประสบผลสำเร็จและเจ้าอาวาสที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน

5.2.5 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีบทบาทหรือส่งเสริมในกิจกรรมการศึกษานอกระบบแต่ละกิจกรรมของเจ้าอาวาส

5.2.6 ควรศึกษาบทบาทของผู้นำศาสนาอื่น ๆ ที่มีต่อการจัดการการศึกษานอกระบบ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนาอนุช เล็กวิจิตร "บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการศึกษานอกโรงเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสมุทรสาคร" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2531
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม "วิวัฒนาการทางการศึกษานอกโรงเรียนของไทย" กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา 2527
- กล้า สมตระกูล "วัด : สถาบันการศึกษาที่ถูกลืม" *วารสารการศึกษานอกโรงเรียน* 18 (102): 42; กรกฎาคม – สิงหาคม 2524
- กิริติ ศรีวิเชียร "สถาบันสงฆ์กับการงานศึกษานอกระบบโรงเรียนของรัฐ" ใน *วัดพัฒนา* 28 หน้า 111 – 119 กรุงเทพมหานคร กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2528
- โกศลย์ ตั้งใจ *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในเขตจังหวัดชัยภูมิ* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2533 (อัดสำเนา)
- โคจิ โนสุ *บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม* ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา
- จิตรกร ตั้งเกษมสุข *ความเป็นมาของการศึกษาไทย* กรุงเทพมหานคร เล็คดีไทย 2525
- เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม "บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม" วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2519
- _____ . *ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี กลุ่มนโยบาย และแผนเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี* เอกสารหมายเลข 3/2546 สำเนา
- เฉลิม อุดกฤษฎ์ "การศึกษามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในงานพัฒนาชุมชน" วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521
- ชิตยา สุวรรณชญ *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2527
- ตติยา มานิตกุล "การศึกษามหาวิทยาลัยและความต้องการทางการศึกษาของสงฆ์กับวัดในจังหวัดราชบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม 2528

- เตือนใจ ทองเจริญศิริกุล "ความคิดเห็นของพระสงฆ์และคณะกรรมการการสภาตำบลต่อการจัด
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของวัด" วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2530
- ทินพันธุ์ นาคะตะ ศ.ดร. *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์ 2529
- ทองปลิว ชมชื่น *ปรัชญากับการศึกษานอกระบบโรงเรียน* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นครปฐม 2528
- ธำรง สมาริ "ความต้องการของประชาชนในจังหวัดนนทบุรีต่อการแสดงธรรมของพระสงฆ์"
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษา
ต่อเนื่อง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2545
- นงเยาว์ นิฎกรัษดิ์ "บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะกรณี
จังหวัดสงขลา" วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 2532 อัดสำเนา
- บุญเลิศ ส่องสว่าง "หน่วยที่ 8 การศึกษานอกระบบในประเทศไทย" ใน *ประมวลสาระชุดวิชา
ปรัชญา และหลักการศึกษานอกระบบ* หน้า 137 141 161-162 นนทบุรี สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2544
- บรรพต วีระสัย บุญลือ วันทายนต์ และอร วีระสัย *พระสงฆ์กับคนไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม
เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศึกษากรณีในวัดกรุงเทพและจังหวัดฉะเชิงเทรา*
กรุงเทพมหานคร มหามงกุฎราชวิทยาลัย 2523
- _____ *บันทึกการศึกษาดูงานพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี* มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
29 สิงหาคม 2547
- _____ *แผนกลยุทธ์และพันธสัญญา ปับประมาณ 2547-2549* กลุ่มนโยบายและแผนเขต
พื้นที่การศึกษา เพชรบุรี สำเนา 2
- ปรีชัชธรรม ธาดา พระยา *โบราณศึกษาและวิธีการสอนหนังสือไทย* กรุงเทพมหานคร สามมิตร
2515
- ประวิตร ทับเที่ยง "การศึกษาทัศนคติของเจ้าอาวาสที่มีต่องานการศึกษานอกโรงเรียนในภาคคณะ
สงฆ์ 13" วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2535
- พัทธา สายหู *กลไกของสังคม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529
- พระเทพเวที (ประยูร ญัตโต) *เพื่ออนาคตการศึกษาไทย* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พรินต์ติ้ง
2531

พระมหาช. โชติธมฺโม บทความพิเศษ *เรื่องการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา* 100 ปี วัดสง่างาม
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2546

พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ "พระพุทธศาสนากับการพัฒนา" ใน *มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗ พุทธ
ศาสตร์กับสังคมศาสตร์* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2532

พระมหาถนงค์ อุดจจารีและพระปลัดอำพล สุธีโร *พระธรรมทูตในต่างประเทศ (Buddhist
Missionary)* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2543

_____ . *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542* สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ

_____ . *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2505-2535*

พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตฺโต) *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน* กรุงเทพมหานคร
เจริญพานิช 2529

_____ . *บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ศาสนา 2530

_____ . *ปรัชญาการศึกษาไทย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2530

พระสุรคนาคชยานันท์ "พระสงฆ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาชาวบ้าน" *มติชน*
(3 เมษายน 2534) หน้า 13

ไพบูลย์ ช่างเรียน *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร แพร่วิทยา 2516

ไพศาล อัดโสภณ "ความเป็นไปได้ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ทางประชากรศึกษาด้วยการ
สอดแทรกในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของเจ้าอาวาส ในจังหวัดราชบุรี"
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์
คณะศึกษาศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยมหิดล 2526

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ* เล่มที่ 4 – 11 – 25
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

เรวัฒน์ สุธรรม "นโยบายการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนถวายเป็นความรู้แด่ พระสังฆาธิการ"
ใน *การประชุมพระสังฆาธิการ เจ้าคณะระดับภาค และเจ้าคณะจังหวัด* หน้า 9 ราชบุรี
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง 2534

ลีนจี หะวานนท์ *การศึกษาสังคมไทยก่อนสมัยปฏิรูปการศึกษา : วิเคราะห์จากศิลาจารึกหลักที่ 1
และกฎหมายตรา 3 ดวง* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526

- วิเชียร เกตุสิงห์ *สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2526
- สุชา จันทร์เอม *จิตวิทยาสังคม* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิชย์ 2524
- สุภา นวกรรมิก "การสำรวจกิจกรรมของพระสงฆ์ในภาคคณะสงฆ์ที่ 2 เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน" *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528*
- สุภาพร วานานูวัช "แรงจูงใจที่ทำให้พระภิกษุและสามเณรร่วมในการพัฒนาชุมชน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี" *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2516*
- สุรัฐ ศิลปอนันต์ "นโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียน" ใน *การประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะจังหวัด นครปฐม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง 2534* หน้า 15-16
- _____ . *สมุดรายงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2546* สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี 2526
- สมคิด เฟื่องอุดม *การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทรรศนะ ของพระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ สังกะทรวงหลักระดับตำบล ในจังหวัดสมุทรสงคราม* ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2535
- สมศักดิ์ บุญปู *พระสงฆ์กับการศึกษาไทย* เอกสารประกอบการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2543
- สมพร คุ่มแก้ว "บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดปทุมธานี" *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2538*
- _____ . *สรุปผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2546* ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี 2546
- สมเด็จพระธีรญาณมุนี *สมเด็จพระเจ้ากิตติ - เขียน - พุฒ - เทศน์* กรุงเทพมหานคร เจริญรัฐการพิมพ์ 2527
- อกนิษฐ์ โพธิ์ทอง "งานการศึกษานอกโรงเรียนที่ดำเนินงานโดยพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร" *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2537*
- อำนาจ บัวศิริ *คุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนยากจนในภาคเหนือ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมการศาสนา 2528

อุ้นตานพคุณ *การศึกษานอกระบบโรงเรียน* กรุงเทพมหานคร เจริญผล 2523

Cronbrach, Lee J. *Essentials of Psychological Testing*, 3th ed., New York :Harper & Row Publishing, 1974.

Hinkle, E.D., W. Wiersma and S.G. Jure. *Applied Statistics for the Behavioral Science* Chicago: Rand McNally College Publishing, 1979.

Krcjic , R.V. and Morgan, "Determining Sample Size for Research Activities." *Education and Psychological Measure Measurement* Vol. 30 (Autum 1970): 608 - 609.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ชื่อ นางสุนันทา การะเวก
 วุฒิการศึกษา ศษ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
 สถานที่ทำงาน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

2. ชื่อ นายรัชพล ปังพิบูลย์
 วุฒิการศึกษา ศษ.ม. (การศึกษานอกระบบ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ตำแหน่ง นักวิชาการฝึกอาชีพ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
 สถานที่ทำงาน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 4 ราชบุรี
 อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

3. ชื่อ นายสุนทร คำเวบุญ
 วุฒิการศึกษา ค.ม. (การบริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏเพชรบุรี
 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
 สถานที่ทำงาน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์

พ.ร.บ. ๒๕ ๕๐๒

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพลู อำเภอป่าดงเร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

22 กันยายน 2546

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์

ผู้ขอขาน

ผู้ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย พระไพฑูริย์ ศรีบูรินทร์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาการศึกษานอก
แบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของ
วิทยากรในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี

ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากพระสังฆาธิการ ในเขตจังหวัด
เพชรบุรี โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 24 กันยายน - 15 ตุลาคม 2546 นี้

จึงน้อมสการมาเพื่อขอลาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยตามวันที่กำหนด
และขอขานที่นักศึกษาแนบมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอน้อมสการ
ขอพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

พระไพฑูริย์ ศรีบูรินทร์
นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ขอน้อมสการมาด้วยความเคารพ

ดร.สมคิด พรหมขุ้ม
รองศาสตราจารย์
ผู้อำนวยการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ดร.สมคิด พรหมขุ้ม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมขุ้ม
ผู้อำนวยการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

วิชาศึกษาศาสตร์
โทร ๐๒๕ ๖๖๓๖๖
โทรสาร ๐๒๕ ๖๖๓๖๖๖๖

วัดเทพประชมุนีมิตร
ตำบลทับค้าง อำเภอเขาชัย้อย
จังหวัดเพชรบุรี 76140

9 กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอลความอนุเคราะห์ลงนามในหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

อาคมภาพ พระไพฑูรย์ ศรีบูรินทร์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชา การศึกษา
นอกระบบ มีความประสงค์ขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เพื่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ
พิจารณาเครื่องมือวิจัย

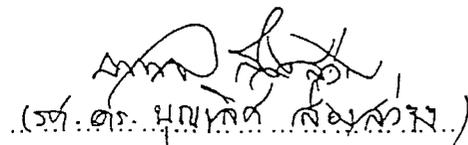
จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดลงนามในหนังสือที่แนบมาทำยนี้ จักขอบพระคุณยิ่ง

เจริญพร

(พระไพฑูรย์ ศรีบูรินทร์)

เรียน ประธานกรรมการประจำวิชาศึกษาศาสตร์
เพื่อ โปรดลงนามในหนังสือที่แนบมาทำยนี้

(รศ. ดร. นฤพิศ สิมสงฆ์)

(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

9 กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณสุนทร คำเวณูญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย พระไพฑูริย์ ศรีบูรินทร์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง เจ้าอาวาสกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้น จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือจัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัยทางสาขาวิชาจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านภาษา ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมจ้อย)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

โทร. 02-5033566 โทรสาร 02-5033567

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
 จังหวัดนนทบุรี 11120

9 กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณรัชพล ปังพิบูลย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย พระไพฑูรย์ ศรีบูรินทร์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง เจ้าอาวาสกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้น จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือจัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัยทางสาขาวิชาจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านเนื้อหา ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษานำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมขัย)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

โทร. 02-5033566 โทรสาร 02-5033567

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

9 กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณสุนันทา การะเวก

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย พระไพฑูรย์ ศรีบูรินทร์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง เจ้าอาวาสกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้น จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือจัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัยทางสาขาวิชาจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ คำนึงสถิติ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมจ้อย)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

โทร. 02-5033566 โทรสาร 02-5033567

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง

บทบาทของเจ้าอาวาสในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาอกระบบ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดเพชรบุรี

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน รวมทั้ง หด 11 หน้า คือ

- ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและเจ้าอาวาส
- ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษาอกระบบทั้ง 3 ด้าน
- ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ของการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาอกระบบและแนวทางแก้ไข

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อสำรวจการมีส่วนร่วมการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาอกระบบของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี

คำตอบจากพระคุณท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาอกระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ขอความกรุณาจากพระคุณท่านตอบแบบสอบถามแต่ละข้อตามความเป็นจริงและขอกราบนมัสการขอบพระคุณอย่างสูงในความเมตตาของพระคุณท่านครั้งนี้

2. แบบสอบถามนี้จะไม่มีการตอบแต่อย่างใดทั้งสิ้น ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับไม่เปิดเผยเป็นส่วนตัวและใช้ประโยชน์ในทางวิชาการเท่านั้น ขอได้โปรดตอบอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนทุกตอน ทุกข้อ

งานการศึกษาอกระบบ ในที่นี้ หมายถึงกิจกรรมหรือการดำเนินงานการจัดการศึกษาอกระบบซึ่งดำเนินโดยเจ้าอาวาสเองหรือให้ความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในวัดและภายนอกวัด ซึ่งการจัดกิจกรรมเป็นไปในลักษณะทั้ง 3 ด้าน คือ

1) ด้านการให้ความรู้พื้นฐาน หมายถึง การให้ความรู้พื้นฐานให้เกิดความรู้ ความสามารถให้อ่านออกเขียนได้ รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่อย่างมีความสุข กิจกรรมในด้านนี้ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนภายในวัด การจัดการศึกษาสายสามัญแก่ผู้ด้อยโอกาสที่เข้าเรียนในโรงเรียน การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างปฏิบัติกิจทางศาสนา เป็นต้น

2) ด้านให้บริการข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การจัดบริการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชาวบ้านเป็นประจำในด้านข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน กิจกรรมในด้านนี้ ได้แก่ จัดที่ตั้งอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ใช้วัดเป็นแหล่งความรู้ เป็นพิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดเผยแพร่ความรู้ทางหอกระจายข่าวในด้านเกษตร อนามัย และความรู้ทั่วไป เป็นต้น

3) ด้านการเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพ หมายถึง การจัดให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพต่างๆ แก่ชาวบ้านเพื่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี กิจกรรมในด้านนี้ ได้แก่ การจัดอบรมวิชาชีพระยะสั้น จัดตั้งกลุ่มสนใจและร่วมกับหน่วยงานราชการจัดตั้งสถานที่ฝึกฝนวิชาชีพประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ขอกราบนมัสการขอพระคุณอย่างสูง

(.....)

พระไพฑูรย์ (ธีรธมโม) ศรีบูรินทร์

วัดเทพประชมุนิมิตร ต. ทับคาง

อ.เขาย้อย จ. เพชรบุรี

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของวัดและเจ้าอาวาส

คำชี้แจง กรุณาตอบแบบสอบถามโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน และเติมค่าลงในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริง

1. สถานที่ตั้งวัด

- อยู่ในเขตเทศบาล
อยู่นอกเขตเทศบาล

2. รายได้ที่เป็นของวัดโดยประมาณต่อ 1 ปี

- น้อยกว่า 50,000 บาท
 50,000 ขึ้นไป

3. ประเภทวัด

- วัดหลวง
 วัดราษฎร์

4. จำนวนพระภิกษุในวัดของท่าน (ในปัจจุบัน)

- 1 – 10 รูป
 11 – 30 รูป
 31 รูปขึ้นไป

5. ระยะเวลาที่ท่านอุปสมบท

- 5 – 10 พรรษา
 11 – 20 พรรษา
 21 – 40 พรรษา
 41 พรรษาขึ้นไป

6. ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส

- 5 – 10 พรรษา
 11 – 20 พรรษา
 21 – 40 พรรษา
 41 พรรษาขึ้นไป

7. ตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากเจ้าอาวาส เช่น จต. , จอ. , จจ.

มี

ไม่มี

8. วุฒิการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก)

ประถมศึกษา หรือเทียบเท่า

มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า

อนุปริญญา หรือเทียบเท่า

ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

สูงกว่าปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

9. วุฒิการศึกษาพระพุทธศาสนา

การศึกษาทางนักรธรรม

ไม่ได้ศึกษา

นักรธรรมชั้นตรี

นักรธรรมชั้นโท

นักรธรรมชั้นเอก

การศึกษาทางบาลี

ไม่ได้ศึกษา

บาลีประโยค 1 – 2 ถึงเปรียญธรรม 3 ประโยค

เปรียญธรรม 4 – 6 ประโยค

เปรียญธรรม 7 – 9 ประโยค

10. พระคุณท่านได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูตและ/หรือการศึกษานอกระบบหรือไม่

เคย

ไม่เคย

11. ในรอบปีที่ผ่านมา พระคุณท่านเคยได้รับการติดต่อ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/ อำเภอ ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน/หรือการจัดการศึกษานอกระบบหรือไม่

เคย

ไม่เคย

ตอนที่ 2

คำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาในระบบของเจ้าอาวาสที่จัดให้แก่ พระสงฆ์ สามเณรและให้กับประชาชนทั่วไป ทั้ง 3 ด้าน คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การให้ข้อมูลข่าวสาร
3. การพัฒนาทักษะอาชีพ

2.1 กิจกรรมการศึกษาในระบบที่พระคุณท่านได้จัดหรือให้การสนับสนุนส่งเสริมให้กับพระสงฆ์ สามเณร ทั้ง 3 ด้าน

คำชี้แจง กรุณาตอบแบบสอบถามโดยใส่เครื่องหมาย ✓ และเติมคำลงในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริง ทั้ง 2.1 และ 2.2

	กิจกรรม	การจัดสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม	
		มี	ไม่มี
ด้านการ ศึกษาขั้น พื้นฐาน	1. การจัดการศึกษาปริยัติธรรม แผนก สามัญ
	2. การจัดการศึกษาปริยัติธรรม แผนก ธรรม
	3. การจัดการศึกษาปริยัติธรรม แผนก บาลี
	4. การจัดให้มีการฝึกอบรมพระสงฆ์ใน หลักสูตรต่าง ๆ
	5. การจัดฝึกอบรมหลักสูตร พระนักเผย แผ่ศาสนาด้านวิปัสสนา
	6. การจัดฝึกอบรมพระสงฆ์ สามเณร ตามโครงการส่งเสริมวิทยฐานะครู พระปริยัติธรรมของพระธรรมทูต
	7. การจัดโครงการบวชและอบรม สามเณร ภาคฤดูร้อน

	กิจกรรม	การจัดสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม	
		มี	ไม่มี
ด้านการให้ข้อมูล ขั้นพื้นฐาน	8. จัดสอนหนังสือหลักสูตรต่าง ๆ แก่ พระสงฆ์ สามเณรในวัด เช่น การ ปฏิบัติตนในสังคม
	9. การจัดอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบของ คณะสงฆ์ที่ควรทราบให้แก่ พระสงฆ์ สามเณรในวัด
ด้านการให้ ข้อมูล ข่าวสาร	10. การจัดตั้งห้องสมุดในวัดสำหรับ พระสงฆ์ สามเณร
	11. การจัดพิมพ์เอกสารด้านข่าวสารต่าง ๆ เผยแพร่แก่พระสงฆ์ สามเณร
	12. การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะถวาย พระสงฆ์ สามเณร
	13. การสนับสนุนจัดนิทรรศการเพื่อถวาย พระสงฆ์ สามเณร ในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาและวันสำคัญต่าง ๆ
	14. การจัดฝึกอบรมถวายความรู้แก่ พระสงฆ์ ด้านความมั่นคงของชาติ
	15. การจัดเผยแพร่ความรู้ทางการ ดูแลสุขภาพอนามัย
	16. การจัดเผยแพร่ความรู้ด้านปัญหา สิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติแก่พระสงฆ์ สามเณร
	17. การจัดพิพิธภัณฑ์

	กิจกรรม	การจัดสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม	
		มี	ไม่มี
ด้านการ พัฒนา ทักษะ อาชีพ	18. การจัดอบรมความรู้ด้านการแพทย์ แผนโบราณให้แก่พระสงฆ์ สามเณร
	19. การจัดการแนะแนวและฝึกอบรมงาน ศิลปะให้แก่พระสงฆ์ สามเณร เพื่อ บูรณปฏิสังขรณ์วัด
	20. การจัดฝึกอบรมการขยายพันธุ์และใช้ สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคให้แก่ พระสงฆ์ สามเณร
	21. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

2.2 กิจกรรมการศึกษาจากระบบที่พระคุณท่านได้จัดหรือให้การสนับสนุนส่งเสริมให้กับ
ประชาชนทั่วไป ทั้ง 3 ด้าน

	กิจกรรม	การจัดสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม	
		มี	ไม่มี
ด้านการ ศึกษาขั้น พื้นฐาน	1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้กับประชาชนทั่วไปที่ยังไม่รู้ หนังสือให้อ่านออกเขียนได้
	2. การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ใน วัด
	3. การจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาใน วันอาทิตย์
	4. การจัดอบรมธรรมศึกษาแก่เยาวชนใน ภาคฤดูร้อน
	5. การให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิต และสังคมให้กับประชาชนทั่วไป
	6. การแสดงเทศนาและบรรยายธรรม ตามสถานศึกษาต่างๆ
	7. การฝึกอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้แก่ นิสิต นักศึกษาและประชาชน ทั่วไป
	8. การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา
ด้านการให้ ข้อมูล ข่าวสาร	9. การจัดตั้งห้องสมุดในวัดเพื่อ ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป
	10. การจัดให้เป็นศูนย์บริการข้อมูล ข่าวสาร

	กิจกรรม	การจัดสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม	
		มี	ไม่มี
ด้านการให้ ข้อมูล ข่าวสาร	11. ให้บริการข้อมูลข่าวสารโดยหอ กระจายข่าวเพื่อให้บริการแก่ ประชาชนทั่วไป
	12. การจัดอบรมเผยแพร่ธรรมะทาง วิทยุกระจายเสียง
	13. การจัดอบรมเผยแพร่ธรรมะทางวิทยุ โทรทัศน์
	14. การจัดนิทรรศการเพื่อให้บริการด้าน ความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชนในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา
ด้านการ พัฒนา ทักษะ อาชีพ	15. จัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ แก่ประชาชนทั่วไป
	16. การจัดพิพิธภัณฑ์
	17. จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นในวัด
	18. จัดแนะแนวอาชีพใหม่ ๆ เพิ่มพูน รายได้ให้กับประชาชนที่สนใจ
	19. การจัดฝึกอบรมความรู้ด้านการแพทย์ แผนโบราณและการใช้สมุนไพรใน การรักษาโรคให้กับประชาชน
	20. การจัดตั้งกลุ่มประกอบอาชีพต่างๆ
	21. การจัดฝึกอบรมและสาธิตวิชาชีพด้าน ศิลปหัตถกรรมให้แก่ประชาชนที่ สนใจ
	22. จัดฝึกอบรมและสาธิตวิชาชีพด้าน เกษตรกรรมให้แก่ประชาชนที่สนใจ

	กิจกรรม	การจัดสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม	
		มี	ไม่มี
ด้านการ พัฒนา ทักษะ อาชีพ	23. จัดฝึกอบรมให้คำแนะนำแก่ ประชาชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์
	24. อื่น (โปรดระบุ)		

ตอนที่ 3

คำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ที่พระคุณท่านมีต่อกิจกรรมการศึกษาออกระบบและแนวทางแก้ไข

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน และเติมคำลงในช่องว่าง

ปัญหา อุปสรรค

1. ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัญหา

- ด้านบุคลากร (คุณวุฒิ จำนวน)

.....

.....

.....

- ด้านงบประมาณหรือเงินสนับสนุน (ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งใด)

.....

.....

- ด้านวัสดุอุปกรณ์และสิ่งที่เกี่ยวข้องการจัด (อาคารสถานที่ เครื่องไม้เครื่องมือ)

.....

.....

- ด้านการบริหารจัดการ(ทางวัดดำเนินการเองหรือขอความช่วยเหลือจากบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

.....

.....

แนวทางแก้ไข.....

.....

.....

.....

ปัญหา อุปสรรค

2. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ปัญหา

- ด้านบุคลากร (คุณวุฒิ จำนวน).....
.....
.....
- ด้านงบประมาณหรือเงินสนับสนุน (ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งใด)
.....
.....
- ด้านวัสดุอุปกรณ์และสิ่งที่เกี่ยวข้อง (อาคารสถานที่ เครื่อง ไม้เครื่องมือ)
.....
.....
- ด้านการบริหารจัดการ(ทางวัดดำเนินการเองหรือขอความร่วมมือจากบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)
.....
.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

ปัญหา อุปสรรค

3. ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ปัญหา

- ด้านบุคลากร (คุณวุฒิ จำนวน)

.....

.....

- ด้านงบประมาณหรือเงินสนับสนุน (ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งใด)

.....

.....

- ด้านวัสดุอุปกรณ์และสิ่งที่เกี่ยวข้องการจัด (อาคารสถานที่ เครื่องไม้เครื่องมือ)

.....

.....

- ด้านการบริหารจัดการ (ทางวัดดำเนินการเองหรือขอความร่วมมือจากบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

รายชื่อวัดและเจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดเพชรบุรี

รายชื่อวัด และเจ้าอาวาสกลุ่มตัวอย่างจังหวัดเพชรบุรี

อำเภอ	รายชื่อวัด	เจ้าอาวาส
เมือง	1. วัดมหาธาตุวรวิหาร 2. วัดคงคารามวรวิหาร 3. วัดยาง 4. วัดแก่นเหล็ก 5. วัดพลับพลาชัย 6. วัดอัมพวันปิยาราม 7. วัดโคก 8. วัดกุฎีไคว 9. วัดไชยสุรินทร์ 10. วัดชีสระอินทร์ 11. วัดข่อย 12. วัดพระพุทธไสยาสน์ 13. วัดใหญ่สุวรรณาราม 14. วัดไตรโลก 15. วัดกำแพงแดง 16. วัดพรหมวิหาร 17. วัดจันทราวาส 18. วัดเกาะ 19. วัดลาด 20. วัดพระรูป 21. วัดนาค 22. วัดป้อม 23. วัดแรก 24. วัดบันไดอิฐ 25. วัดไร่ค้อน 26. วัดโรงเข้ 27. วัดถ้ำแก้ว 28. วัดประดิษฐ์วนาราม	พระธรรมรัตน์คิลก พระครูญาณวิสุทธิ พระมหาเทวินทร์ ปิยทสฺสี พระครูชินวัชรวิสุทธิ พระครูสุนทรวชิรคุณ พระครูปิยวัชรารณณ์ พระใบฎีกาบุญยิ่ง ฐมปาโล พระครูวชิรปัญญาโยค พระอธิการชาญณรงค์ ขวโน พระครูอโศกธรรมสาร เจ้าอธิการศิริพงษ์ ปภสฺสโร พระปลัดคิลกวัฒน์ วิสารโท พระครูญาณวิมล พระอธิการอินทศักดิ์ ธีรภทฺโท พระศราวุธ สุทธิสาโร พระอธิการสุชาติ อติชาโต พระครูวินัยธรรมชุม พุทธญาโณ พระครูเพชรโรปมคุณ พระมหาสังเวียน วชิรญาโณ พระครูอนุกุลวชิรกิจ พระมหาคำรณ รตนนาโถ พระครูพิพิธศุภการ พระครูสาทรพัชโรดม พระครูโสภณพัฒนกิจ พระครูญาณวิวัฒน์ พระครูสังฆรักษ์ทองคำ ปิยาจาโร พระครูศีลวัชรสาร พระครูวินัยบรรพญสถ้อม สุขเมโธ

อำเภอ	รายชื่อวัด	เจ้าอาวาส
	29. วัดบันไคทอง 30. วัดบุญทวี 31. วัดธงชัย 32. วัดหนองควง 33. วัดเขมาภริตติการาม 34. วัดเพ็รียง 35. วัดท่าศิริ 36. วัดไสกระดาน 37. วัดธรรมรังษี 38. วัดสิงห์ 39. วัดชมพูพน 40. วัดโพธิ์ทัมณี 41. วัดใหม่เจริญธรรม 42. วัดโพธิ์พระใน 43. วัดลาดโพธิ์ 44. วัดนาพรม 45. วัดดอนมะขามช้าง 46. วัดหนองหว้า 47. วัดลุ่มโพธิ์ทอง 48. วัดหนองไม้เหลือง 49. วัดบางทะลุ 50. วัดหาดเจ้าสำราญ	พระครูสิริพัชรานุกโยค พระครูประไพพิศิตคุณ สุขเสโน พระครูสุวรรณวิสุทธิ พระใบฎีกาเสรี ปรีสุทโธ พระอธิการชั้น เขมิโก พระครูสถิตพจนสุนทร พระอธิการสนิท ฐานวฑฒโฆ พระมหาวชิชัย เดชธมโม พระครูอนุกุลประชาภิ พระครูโกศลวชิรธรรม พระครูสิริวัชรโสภณ พระครูกิตติวัชรภรณ์ พระครูประโชติวัชรธรรม พระครูบวรโพธิ์วิโรจน์ ขนติโก พระปลัดสมศักดิ์ สุทธิสาโร พระครูพิศาลวัชรภิ พระครูปลัดชโล พระครูพิศาลประชานาถ พระครูวัชรโพธิคุณ พระครูโสภิตวชิรธรรม พระครูวิจิตรวัชรการ พระครูวชิรสุขารมณ
บ้านลาด	1. วัดเขาทะโมน 2. วัดลาดศรีทธารธรรม 3. วัดป่าเป็น 4. วัดไม้รวกสุขาราม 5. วัดช่อม่วง 6. วัดม่วงงาม 7. วัดท่าศาลางาม 8. วัดถ้ำรงค์	พระครูโสภณวัชรภรณ์ พระครูวิกรมพัชรธรรม พระมหาประสงค์ มหาวิโร พระอธิการช่วง วิสุทโธ พระครูปิยวัชรคุณ พระใบฎีกาบุญรอด สุวณณนโท พระอธิการประหยัด อภิสมจาโร พระใบฎีกาบุญธรรม ธมมิโก

อำเภอ	รายชื่อวัด	เจ้าอาวาส
	9.วัดศาลาเขื่อน 10.วัดหาดทราย 11. วัดห้วยเสือ 12.วัดท่าไชยศิริ 13.วัดตำหูลู 14.วัดอินจำปา 15.วัดระหารน้อย 16.วัดจันทาราม 17.วัดโพธิ์เรียง 18.วัดโพธิ์ลอย 19.วัดหัวนา 20.วัดคอนหว่า 21.วัดกุ่ม 22.วัดคอนกอก 23.วัดหนองแก 24.วัดบ่อบุญ	พระครูโสทธิพัชรคุณ พระครูประดิษฐ์วัชรการ พระครูไพศาลพัฒนานุกุล พระครูธรรมชรัสกรพ ปุณฺณโชโต พระครูวัชรธรรมวิโรจน์ พระครูไพโรจน์สุวรรณากรณ์ พระอธิการสมควร ฐมมวิโร พระครูมงคลวัชรคุณ พระครูโพธิ์วัชราทร พระครูโฆสิตวัชรวงศ์ พระครูวิรุฬญาณวัชร พระใบฎีกาพรชัย ชีรปญฺโญ พระครูวินัยธรฟ่อง โอภาโส พระครูวัชรธรรมนถ พระสมุห์เทียนไฉ่ ปสนุนจิตโต พระอธิการหนู ฐานิสฺสโร
เขาย้อย	1. วัดยาง 2. วัดเขาย้อย 3. วัดพระธาตุศิริชัย 4. วัดห้วยหลวง 5. วัดห้วยโรง 6. วัดคีรีวงศ์ 7. วัดกุฎี บางเค็ม 8. วัดโพธิ์งาม 9. วัดบ้านกล้วย 10. วัดเขานาคีวิวัฒน์ 11. วัดศีลคุณาราม 12. วัดคอนทราย 13. วัดสวนโมกข์ 14. วัดเทพประชุมนิมิตร	พระครูโสภณพัชรธรรม พระครูไพบูลพัฒน์ โสภณ พระครูวัชรสารคุณ พระปลัดสมพงษ์ วชิรญาโณ พระครูศิริวัชรคุณ พระครูปัญญาพัชรคุณ พระครูวิจิตรวัชรธรรม พระครูวิจิตรวชิรคุณากร พระครูวัชรศีลาภรณ์ พระครูวรวัชราภรณ์ พระมหาบุญช่วย จิตปญฺโญ พระครูสุนทรวัชรคุณ พระครูภาวนาประสิทธิ์ พระครูปัญญาพัชรศาสน์

อำเภอ	รายชื่อวัด	เจ้าอาวาส
บ้านแหลม	15. วัดสระพัง 16. วัดหนองปลาไหล 17. วัดกุญชรวิหิตาราม 18. วัดเขาสมอระบั้ง 19. วัดหนองปรัง 1. วัดเขาตะเครา 2. วัดบางลำภู 3. วัดปากคลอง 4. วัดใหม่สุทธาวาส 5. วัดปากอ่าวบางตะบูน 6. วัดปากลัด 7. วัดคุ่มตำหนัก 8. วัดเพชรสุพรรณ 9. วัดคันสน 10. วัดลักษณาราม 11. วัดศรีษะคาม 12. วัดในกลาง 13. วัดอุดมิงคาวาส 14. วัดดอนผิงแดด 15. วัดไทรทอง 16. วัดโคมนาราม 17. วัดราษฎร์ศรัทธา 18. วัดสมุทรรโคดม 19. วัดพิบูลแก้ว	พระครูสมุห์ทวีวัฒน์ จิรบุญโญ พระครูปัญญาวัชรกร พระครูศีลสุนทร พระครูพิพัฒน์วัชรภรณ์ พระบุญมา อากศุโสโร พระครูวชิรกิจโสภณ พระครูโสภิตวัชรกิจ พระครูโสภิตวัชรโชติ พระครูวิมลวชิรกิจ พระครูสิริวัชรสาคร พระครูปฏิภาณวัชรธรรม พระครูนิเทศวัชรธรรม พระอธิการสนิท กมโล พระครูพัชรคุณาทร พระครูพัชรกิจจานุกูล พระอธิการน้อย คนชวโร พระมหาสมยศ ฐิติโก พระอธิการสมพงษ์ ธนวิโส พระครูบวรวัชรกิจ พระอธิการชลอ ปุณญโกโร พระครูโสภณพัชรกิจ พระครูวัชรธรรมคุณ พระครูวัชรญาณคุณ พระครูบวรรัตนวงศ์
ท่ายางและ แก่งกระเจาน	1. วัดวิบูลย์ประชาสรรค์ 2. วัดเขื่อนเพชร 3. วัดชลธาราราม 4. วัดท่าคอย 5. วัดหนองจอก	พระครูวิบูลพัชรภรณ์ พระปลัดประเสริฐ ฐาวโร พระครูวัชรชลธรรม พระมหาเล็ก ปุณญาวุโส พระครูวิสิฐวิรุณ

อำเภอ	รายชื่อวัด	เจ้าอาวาส
ชะอำ	6. วัดตาลกง 7. วัดพระพุทธรบาทเขาลูกช้าง 8. วัดสารหิตาวาส 9. วัดเขาปากช่อง 10. วัดแก่งกระเจาน 11. วัดวังจันต์ 12. วัดเขากิ่ง 13. วัดหนองมะกอก 14. วัดห้วยขวางจริง 15. วัดสองพี่น้อง	พระครูวินัยวัชรกิจ พระครูสิริพัชรศาสน์ พระปลัดชลวย โอนมปญโญ พระครูปัญญาวัชรธร พระครูอุปลัมภ์วัชรกิจ พระครูปิยวัชรธรรม พระครูถาวรวิริยคุณ พระครูสมุห์เสรีน จกทรมโม พระใบฎีกาประจักษ์ ปจจกโข พระใบฎีกาประสิทธิ์ ปภาธโร
	1. วัดนิคมวชิราราม 2. วัดชะอำคีรี 3. วัดราษฎร์เจริญธรรม 4. วัดมฤคทายวัน 5. วัดช้างแท่งกระเจาด 6. วัดห้วยทรายใต้ 7. วัดหนองศาลา 8. วัดสมุทรคาม 9. วัดนayang 10. วัดหนองเฝ้าถ่าน 11. วัดไทรย้อย 12. วัดโตนดหลวง 13. วัดหุบกะพง	พระญาณโมลี พระมหาโกมล อาจารย์สุโก พระครูโสภาสวัชรธรรม พระครูอุปลัมภ์วัชรการ พระครูมณูญศีลสังวร พระครูมานวัชราภรณ์ พระครูพินิจสมณคุณ พระครูวัชรกิจจาทร พระครูพิพัฒน์วัชรปัญญาวุฒิ พระครูพิพัชโรภาส พระครูวัชรคุณารักษ์ พระครูย่อน รมมวโส พระครูวิธานวัชรพงศ์
	1. วัดหนองหญ้าปล้อง 2. วัดจะโปรง 3. วัดพุทธ 4. วัดยางน้ำกลัดใต้	พระสมุห์หมื่น ถาวโร พระครูวิสิฐวัชราจาร พระสมุห์จูด สุจิต พระใบฎีกาจันทร์ จนุโท
หนองหญ้าปล้อง		

ภาคผนวก จ

ตัวอย่างการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพี (Phi)

ตัวอย่างการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

สหพันธ์แบบพีนี เป็นสหสัมพันธ์ที่ใช้กับตัวแปรที่แบ่งได้ 2 อย่าง (Dichotomy) และการวัดใช้นับเป็นความถี่ (Frequencies) โดยจัดข้อมูลลงตาราง 2 x 2 ได้ดังนี้

		ตัวแปร X			
		X1	X2		
จำนวน	ตัวแปร Y	Y1	a	b	a, b, c และ d เป็นความถี่หรือ
	Y2	c	d		

$$\text{สูตร } \phi = \frac{bc - ad}{\sqrt{(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)}}$$

ตัวอย่างที่ 1 การหาความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนพรรษาที่บวชกับบทบาทของเจ้าอาวาสวัดในกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเจ้าอาวาสวัด จำนวน 17 รูป แยกออกเป็น เจ้าอาวาสวัดที่ทำกิจกรรมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย 8 รูป ทำกิจกรรมมากกว่าค่าเฉลี่ย 9 รูป จำนวนพรรษามาก 8 รูป ดังแสดงในตาราง

จำนวนพรรษาที่บวช	บทบาทในกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน		รวม
	น้อยกว่าค่าเฉลี่ย	มากกว่าค่าเฉลี่ย	
น้อย	5 (a)	4 (b)	9 (a+b)
มาก	3 (c)	5 (d)	8 (c+d)
รวม	8 (a+c)	9 (b+d)	17 (N)

$$\text{สูตร } \phi = \frac{bc - ad}{\sqrt{(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)}}$$

$$\phi = \frac{12 - 25}{\sqrt{(9)(8)(8)(9)}}$$

$$\phi = \frac{-13}{(\sqrt{5,184})}$$

$$\phi = -0.18$$

แปลผลได้ว่า จำนวนพรรษาที่บวชมีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน
มีค่าความสัมพันธ์ = -0.18 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำมาก

ตัวอย่างที่ 2 การคำนวณหาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสกับ
อาวาสวัดในกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเจ้าอาวาสวัดจำนวน 17 รูป แยกออกเป็น เจ้าอาวาส
วัด ที่ทำกิจกรรมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย 8 รูป และทำกิจกรรมมากกว่าค่าเฉลี่ย 9 รูป ดังแสดงในตาราง

ระยะเวลาในการดำรง ตำแหน่งเจ้าอาวาส	บทบาทในกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน		รวม
	น้อยกว่าค่าเฉลี่ย	มากกว่าค่าเฉลี่ย	
น้อย	4(a)	4 (b)	8(a+b)
มาก	4(c)	5 (d)	9(c+d)
รวม	8 (a+c)	9 (b+d)	17 (N)

$$\text{สูตร } \phi = \frac{bc - ad}{\sqrt{(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)}}$$

$$\phi = \frac{16 - 20}{\sqrt{(8)(9)(8)(9)}}$$

$$\phi = \frac{-4}{(\sqrt{5,184})}$$

$$\phi = -0.06$$

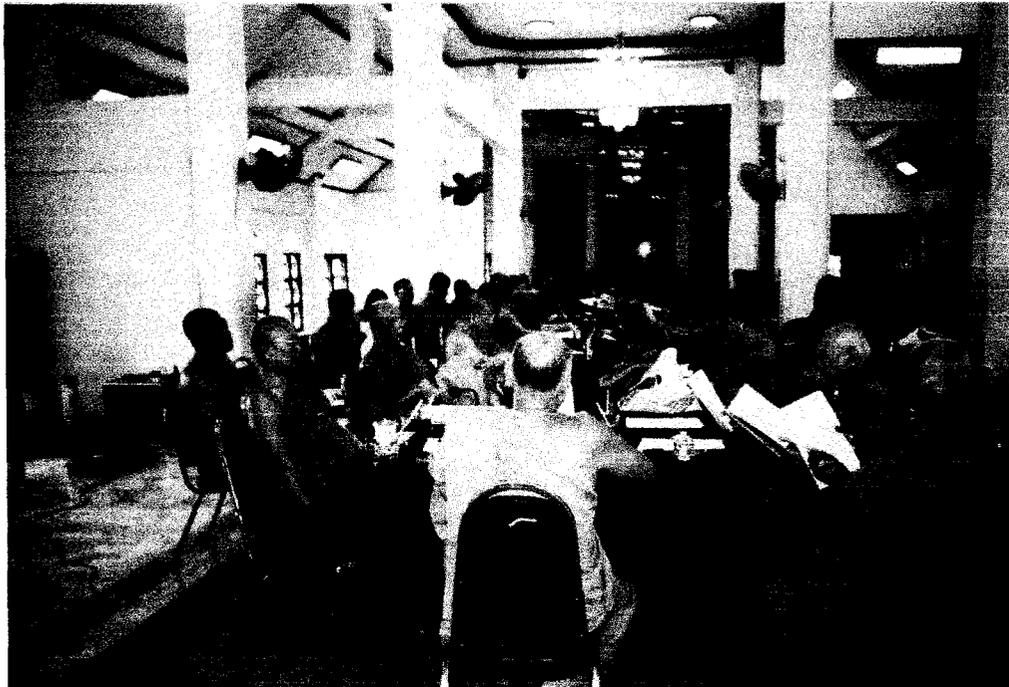
แปลได้ว่า ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมีความสัมพันธ์กับบทบาทในกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าความสัมพันธ์ = - 0.06 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำมาก

หมายเหตุ: เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพี จะเป็นบวกหรือลบ ก็สามารถแปลความหมายได้ในลักษณะเดียวกัน

ภาคผนวก ฉ
ภาพการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
ของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี

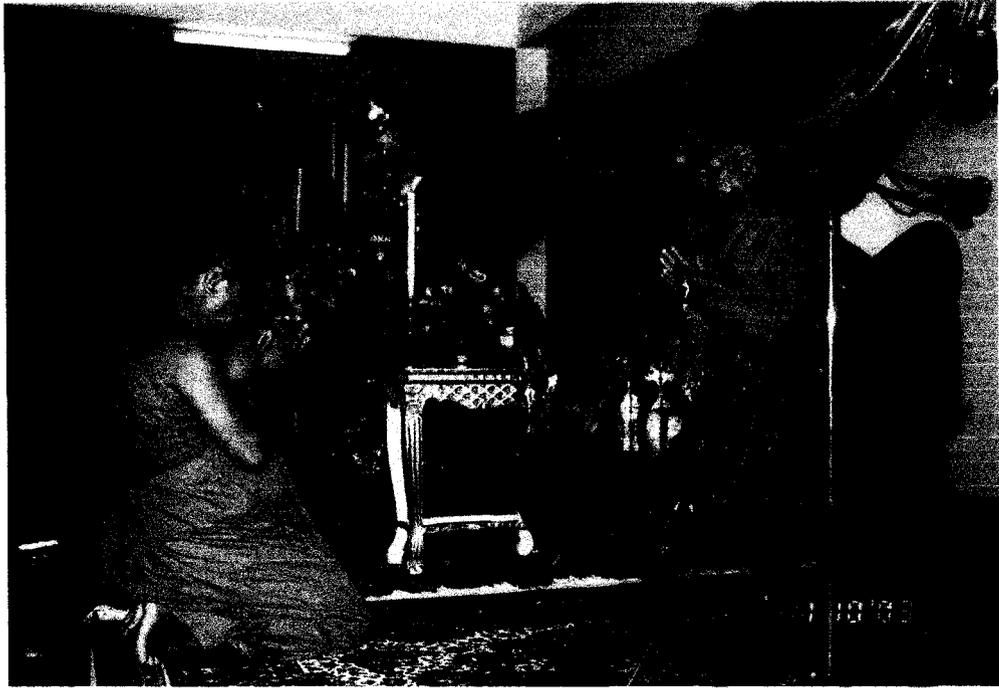

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

การประชุมสภาพระเผยแผ่ของคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร จ. เพชรบุรี
เมื่อ วันที่ 6 ตุลาคม 2546

ภาพที่ 3

พระธรรมรัตนดิลก เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรีมอบใบแต่งตั้งครูสอนพระปริยัติธรรม

ภาพที่ 4

พระครูไพบุลพัฒนโสภณ เจ้าคณะอำเภอเขาชัยยอ กล่าวรายงานความคืบหน้าของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
“แสงส่องหล้า” ของวัดถ้ำเขาชัยยอ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2547

ภาพที่ 5

เจ้าคณะอำเภอเขาชัยกับคณะครู – นักเรียน การศึกษานอกโรงเรียน

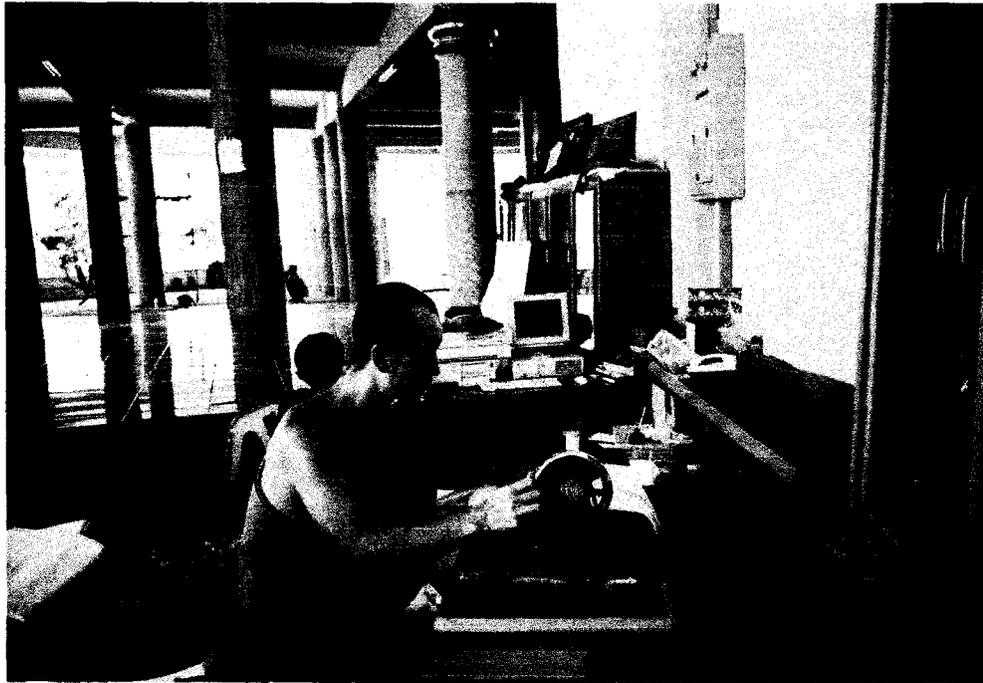
ภาพที่ 6

คณะสงฆ์วัดเทพประชุมนิมิตรและญาติโยม ร่วมเวียนเทียน ในวันวิสาขบูชา

ภาพที่ 7

ผู้วิจัยร่วมทำกิจกรรมในพิธีเจริญพระพุทธมนต์ ถวายพระพร

ภาพที่ 8

พระสงฆ์กับการศึกษานอกระบบ พัฒนาทักษะอาชีพ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระไพฑูรย์ ศรีบุรินทร์
วัน เดือน ปีเกิด	20 มีนาคม 2508
สถานที่เกิด	อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ศษ.บ. (ประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช พ.ศ. 2542
สถานที่ทำงาน / ที่อยู่	วัดเทพประชมุนิมิตร ตำบลทับคาง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
ตำแหน่ง	ครูสอนพระปริยัติธรรม